



GİRESUN
ÜNİVERSİTESİ . UNIVERSITY



SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ
Graduate School of
Social Sciences

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

Muhammet AKYOL
16220055042

2020

GİRESUN



T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİNDE DESTAN TÜRÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Muhammet AKYOL




Danışman
Dr. Öğr. Üy. Mehmet Akif KORKMAZ

GİRESUN, 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 20/12/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Muhammet AKYOL'un "Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Türü" başlıklı tezini incelemiş olup aday 17/01/2020 tarihinde, saat 14.00'da da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Dr. Öğrt. Üy. Mehmet Akif KORKMAZ	
Üye	Prof. Dr. Nazım ELMAS	
Üye	Dr. Öğrt. Üy. Mustafa AYYILDIZ	
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../20..

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Türü” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/01/2020

Muhammet AKYOL

ÖN SÖZ

Toplumları ideallerine yönelten en etkili kaynak sahip olmuş oldukları kadim geçmişleridir. Bu kadim geçmiş tarihi çağlardan bu yana damla damla birikerek günümüze kadar gelmiştir. Günümüze getiren vasıta ise destanlar olmuştur. Destanlar toplumun kültür hazinesi ve kimlik kartıdır. Kimlik kartı kişinin dünyada somut gerçekliliğinin ifadesidir. Kimlik kartlarını kaybetme tehlikesi ile karşılaşan toplumların imdadına destanlar yetişmiştir. Buna en güzel örnek Finlerin Kalevala destanıdır. Destan bir milletin kolektif şuurudur. Milletleri aynı idealler uğrunda bir araya getiren tek ruh kolektif şuurdur.

Destan genellikle olağanüstü olayların oluşturduğu gerçeklikten uzak metinler olarak anlatılmaktadır. Bu durum, destanı içtimai alandan koparmaktadır. Destanların günümüze gönderdiği içtimai mesajlar, destan metinlerinin içerisine yerleşmiş kültürel kodlar halindedir. Destan metinlerini işlevsel hale getirebilmek için bu kültürel kodları ortaya çıkarmak gerekir. Kültürel kodlara: “Destan nedir?”, ”Türk ve dünya destanlarının isimleri nelerdir?” sorularına cevap arayarak ulaşılamaz. Metinler günümüzde var olan davranış kalıplarından hareketle incelenmelidir. Çalışmamızın hareket noktası bu anlayış olmuştur.

Çalışmamızda öncelikle Türk Dili ve Edebiyatı müfredatı içinde destanın yeri belirtilmiştir. Müfredata göre hazırlanan ders kitabındaki “Destan/Efsane” başlığı altında düzenlenen ünite incelenmiştir. Ders kitabındaki örnek metinler incelenmiştir. Bu çalışmalardaki amacımız derste elimizde olan materyalin ortaya konması olmuştur. Destanların etkili ve verimli aktarılması için nelere ihtiyaç duyulduğu konusunda yeteri kadar alan çalışmasının olmaması da bizi bu çalışmaya yöneltmiştir. Bu eksiklik üzerine destanların eğitim ve kültür aktarımındaki rolünün öneminin hissettirilmesi temel amacımız olmuştur.

Ortaöğretimde bir öğrencinin kişilik gelişimi açısından en önemli kazanımı kimlik edinme problemidir. Bu problemin aşılması için öğrencinin en önemli ihtiyacı, ona kişilik sağlayacak, rol modelleridir. Destanlar bunun için en önemli

kaynaklardır. Çalışmamızda destan konusunu öğrencilere daha etkili ve kalıcı bir şekilde öğretmek için yapılabilecek çalışmaları ortaya koymak hedeflenmiştir. Problemin tespiti için 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine giren öğretmenlerle anket çalışması yapılmıştır. Bunun yanında 10. Sınıfta destan ünitesini görmüş olan 11. Sınıf öğrencileri ile görüşme yapılmıştır. Anket ve görüşme sonuçlarından hareketle analizler yapıp sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmam sırasında tecrübesi ve yol göstericiliği ile bana yardım eden vakit ayıran kıymetli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üy. Mehmet Akif Korkmaz'a teşekkür ederim. Yüksek lisan eğitimim sürecinde tecrübelerinden yararlandığım emeği geçen saygıdeğer hocalarıma teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ayrıca anket çalışmamıza katılan kıymetli öğretmen arkadaşlarıma ve görüşme yaptığım sevgili öğrencilere sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Muhammet AKYOL

Giresun, 2020

ÖZET

Tarihin en önemli tanıklarından olan destanlar, ortak bir kültür belleği yaratan, ulusal kimliğin şekillenmesinde önemli rol oynayan, toplumun temel dinamikleriyle ilgili etkileyici örnekler sunan, geçmişte olduğu gibi bugün de gelecekte de eğitimde bir araç vazifesi görme özelliğiyle dikkat çeken bir türdür. Geleceğin her yönüyle teminatı olarak değerlendirilen gençlerin milleti millet yapan unsurları destanlardan özümseyerek öğrenmesi, öğrendiklerinde kalıcılık sağlanması, öğretilmek istenen konunun nasıl verildiğiyle ilgilidir.

Bu çalışmada amaç, destan öğretiminin etkili ve kalıcı yapılabilmesi için öğrenci ve öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu amacın ortaya çıkarılması için nicel ve nitel yöntemlerden yararlanılmıştır. Öğrenciler için nitel yöntemlerden görüşme tekniği uygulanmış ve elde edilen sonuçlar tabloya dönüştürülmüştür. Öğretmen görüşlerini belirlemek için 42 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Anketle elde edilen veriler, SPSS 20.0 yazılımı ile %95 güven düzeyinde analiz edilmiştir.

Öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde; destan metinlerindeki ayrıntıların hatırlanmasına yönelik bilgi düzeyini ölçen sorulara öğrencilerin tam olarak cevap veremedikleri ve bu bağlamda kalıcılık düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Destan öğretimine yönelik öğrenciler, etkili ve kalıcı anlatım için farklı etkinliklerin uygulanmasını, görsel materyallere fazlaca yer verilmesini, kısa filmlerin yapılmasını öneri olarak belirtmişlerdir. Öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde; Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretiminin etkililiğinin ve kalıcılığının tam olmadığı yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmıştır. Destan öğretiminde karşılaşılan eksiklerin öğretmen görüşlerine göre, eğitim öğretim olanaklarının eksikliğinden, sürenin yeterli olmadığından, metinlerin çeşitliliğinin az olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Destan, Milli Şuur, Kültür, Öğretim, Kalıcılık.

ABSTRACT

Epic, one of the most important witnesses of history, is an outstanding genre, playing an important role in shaping national identity, providing impressive examples of the fundamental dynamics of society and standing out as a means of education in the future as well as it was in the past. Young people are considered as the assurance of the future and their learning the elements that create the origins of a nation through epics, providing the persistence of what learn, is about the teaching way of the subject that is aimed to teach.

The aim of this study is to determine the views of students and teachers in order to make epic teaching effective and permanent. Quantitative and qualitative methods were used to reveal this aim. Qualitative interview method was applied to the students and the results were converted into tables. A questionnaire consisting of 42 questions was applied to determine the views of teachers. The data obtained from the questionnaire were analyzed with SPSS 20.0 software at 95% confidence level.

When the opinions of students were evaluated; it was determined that the students could not answer the questions measuring the level of knowledge to remember the details in the epic texts and the permanence level was low in this context. For the teaching of the epic, the students suggested the application of different activities, the use of visual materials, and the production of short films for effective and permanent expression. When the teachers' opinions were evaluated; it was understood that they gave an opinion that the effectiveness and permanence of epic teaching in Turkish Language and Literature course was not complete. It was concluded that the deficiencies encountered in the epic teaching were due to the lack of educational opportunities, time and the diversity of the texts.

Keywords: Epic, National Consciousness, Culture, Teaching, Permanence.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	5
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Gerekçeli Kabulleri	7
1.5. Araştırmanın Kapsamı	8
İKİNCİ BÖLÜM	
KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Destan Kavramı	9
2.2. Destanların Türk Kültüründeki Yeri	12
2.3. Destanların Eğitim Sürecindeki İşlevsel Özelliği	14
2.4. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitiminde Destanların Öğretimi	18
2.5. Onuncu Sınıf Ders Kitaplarındaki Destan Metin Örnekleri ve Destan Türünün İşlenişi	21
2.5.1. Birinci Destan Metnini (İlyada)	27
2.5.2. İkinci Destan Metni (Oğuz Kağan Destanı)	34
2.5.3. Üçüncü Destan Metni (Battal Gazi Destanı)	46
2.5.4. Dördüncü Destan Metni (Üç Şehitler Destanı)	56
2.6. Öğrencinin Eğitim ve Öğretimde Öğrenme Süreci	66
2.7. Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler	67

2.8. Öğretim ve Davranışların Yönetilmesinde Öğretmenin Rolü.....	71
2.8.1. Rehberlik ve Danışmanlık Rolü.....	72
2.8.2. Bilgi Kaynağı Rolü	72
2.8.3. Düzen Sağlama Rolü.....	73
2.8.4. Yöntem ve Teknik Rolü.....	73
2.10. Destan Öğretiminde Yararlanılan Materyaller.....	74
2.10.1. Görsel Materyaller.....	75
2.10.2. İşitsel Materyaller.....	75
2.10.3. Görsel-İşitsel Materyaller	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YÖNTEM.....	78
3.1. Araştırmanın biçimi	78
3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem	79
3.3. Veri Toplama Araçları	79
3.4. Verilerin Analizi.....	81
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	
4.1 Anket ve Görüşmelerin Değerlendirilmesi	83
4.1.1. Öğrenci Görüşme Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	83
4.1.2. Öğretmen Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	103
SONUÇ VE ÖNERİLER	121
KAYNAKÇA.....	133
EKLER	138

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının Özel Amaçları.....	22
Tablo 2. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Yer Verilen 4. Ünite Beceri Alanları.....	23
Tablo 3. Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinlerden Destan İle İlgili Kazanımlar.....	24
Tablo 4. Ünite Destan/ Efsane	26
Tablo 5. “İlyada” Hazırlık Soruları Etkinliği	30
Tablo 6. “İlyada” Metninde Geçen Kelime ve Kelime Grupları Etkinliği	30
Tablo 7. “İlyada” Metni ile Metnin Türüyle İlgili Açıklamalar Etkinliği.....	31
Tablo 8. “İlyada” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği.....	32
Tablo 9. “İlyada” Şairin Biyografisi	33
Tablo 10. “İlyada” Dil Bilgisi Etkinliği	34
Tablo 11. “Oğuz Kağan Destanı” Hazırlık Soruları Etkinliği.....	40
Tablo 12. “Oğuz Kağan Destanı” Metninde Geçen Bazı Kelime Ve Kelime Grupları Etkinliği.....	40
Tablo 13. “ “Oğuz Kağan Destanı” Metin ve Türle İlgili Açıklamalar Etkinliği	41
Tablo 14. “Oğuz Kağan Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği	43
Tablo 15. “Oğuz Kağan Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği.....	44
Tablo 16. “Oğuz Kağan Destanı” Sıra Sizde Etkinliği	45
Tablo 17. “Battal Gazi Destanı” Hazırlık Etkinliği	51
Tablo 18. “Battal Gazi Destanı” Metninde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları Etkinliği.....	51
Tablo 19. “Battal Gazi Destanı” Metni ve Türü İlgili Açıklamalar Etkinliği	52
Tablo 20. “Battal Gazi Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği	53
Tablo 21. “Battal Gazi Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği.....	54
Tablo 22. “Battal Gazi Destanı” Sıra Sizde Etkinliği	55
Tablo 23. “Üç Şehitler Destanı” Hazırlık Soruları Etkinliği.....	59
Tablo24. “Üç Şehitler Destanı” Metninde Geçen Bazı Kelime Ve Kelime Grupları Etkinliği.....	60
Tablo 25. “Üç Şehitler Destanı” Metni ve Türü İle İlgili Açıklamalar.....	60
Tablo 26. “Üç Şehitler Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği	62
Tablo 27. “Üç Şehitler Destanı” Şairin Biyografisi Etkinliği.....	63
Tablo 28. “Üç Şehitler Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği.....	63

Tablo 29. “Üç Şehitler Destanı” Sıra Sizde Etkinliği	64
Tablo 30. Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?	83
Tablo 31. “Tip” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?	85
Tablo 32. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazarmısınız?	87
Tablo 33. Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgidен hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?	89
Tablo 34. Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?	91
Tablo 35. Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.	93
Tablo 36. Destan metinlerinde karşılaştığınız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?	95
Tablo 37. Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.	97
Tablo 38. Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazarmısınız? Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız?	98
Tablo 39. Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dedğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.	100
Tablo 40. Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	103
Tablo 41. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri İle İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri Dağılımı	104
Tablo 42. Destan Metinlerinin Kullanımı İle İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Dağılımı	111
Tablo 43.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırması	116
Tablo 44.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Okul Türüne Göre Karşılaştırması..	117

Tablo 45.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre Karşılaştırması	118
Tablo 46.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Mezun Olunan Fakülteye Göre Karşılaştırması	119
Tablo 47.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Dersi Verdiği Süreye Göre Karşılaştırması	120



BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Edebiyat denildiğinde akla edeb gelmekte, edeb de terbiye ve eğitim kavramlarıyla karşılanmaktadır. Edebiyatın toplumu eğitme, şekillendirme, ona ruh verme gibi özellikleri de edeb kelimesi kapsamında değerlendirilmektedir. Geçmişten günümüze kadar geçen zaman içerisinde edebiyatın her alanında oluşturulan edebi eserlerle toplum eğitime çalışılmış, her kesimden insana hitap etmenin yolları aranmıştır. Muhataplarına aracısız ve kolay bir şekilde ulaşan edebiyat, sözü malzeme olarak kullanmış ve doğrudan okuruna hitap etmiştir. Bireylerin eğitilmesinde uzun bir süreç gerektiren konularda dahi edebiyat, en kolay yoldan aracısız olarak bunu başarabilmiştir. Başka bir ifadeyle diğer disiplinlerin anlatmak istediği her şey insanlarda tesir uyandıracak şekilde edebiyat disiplini tarafından dile getirilmektedir. Dolayısıyla edebiyat alanı diğer disiplinlere kıyasla eğitimde çok büyük ve önemli rol üstlenmektedir.

Edebiyatın odak noktasını oluşturan insanın eğitilmesi, terbiye edilmesi, topluma uyumlu bir birey olarak ideal özellikler kazanması edebi ürünler vasıtasıyla mümkün olmaktadır. Edebi ürünlerle ilgili olarak Kavcar düşüncesini şu şekilde dile getirmektedir (Kavcar 1999: 6).

“Edebiyat eseri, insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başkalarıyla, doğal ve toplumsal çevresiyle çatışmalarını yansıtır. Edebiyat eserleri hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir”

Kavcar, bu sözleriyle toplum hayatında edebiyatın önemine işaret etmektedir. Edebiyat bir eğitim alanı olarak bireyleri gerek kişisel yaşantılarında gerekse sosyal

yaşantılarında iyiye, doğruya, güzel olana yönlendirme işlevi üstlenmektedir. Edebi metinlerdeki karakterlerin taşıdığı özellikler, olayların ele alınış tarzı, karakterin olaylar karşısında davranış ve tutumları, okurlar için somut örnek niteliğinde değerlendirilmektedir. Edebiyat birey için iyi bir eğitim aracı olduğu kadar ona geçmişini tanıtan, geçmişindeki yaşantı örneklerini fark etme olanağı sunan etkili bir kültür elçisidir. Kültür elçiliği, millet olma bilinç ve idrakiyle bir araya getirilen bileşenlerin oluşturduğu ortak belleğin tanınması ve toplumun genelinde farkındalık oluşturulması anlamına gelmektedir. Bu farkındalık bir yönüyle bireylerin geçmişiyle bağını koparmaması anlamı da taşımaktadır. Nitekim insanlar tarihin en eski dönemlerinden itibaren duygu, düşünce ve hayalleriyle yoğurduğu kültürel birikimini söze dönüştürmüş ve söz vasıtasıyla korumuş, yaşatmış ve sonraki nesillere de yine sözle aktarmıştır. Bu aktarım genellikle sese ahenk katarak belli bir ritim ve ölçü barındıran söz ustalığının sergilendiği destanlarla yapılmıştır. Türk tarihi boyunca diğer edebi türlere göre milli birlik ve beraberlik bilinci uyandırması açısından destanlar, kamuoyu oluşturmak için yararlanılan bir araç olmuştur.

Şiirsel bir söyleyiş farklılığına sahip olan destanlar, bilge bir kişi tarafından anlatılmakta ve dinleyenlerde bir kulak zevki uyandıracak şekilde anlatıcı (ozan, şair) tarafından söz ustalığı yapılmaktadır (Çobanoğlu 2007:13). Hitap edilen kesime uygun bir mahiyette, birbiriyle uyumlu kelimeler seçilerek anlatılan destanların insanlar üzerinde bir etki yaratması, kalıcılık oluşturması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda destanların etkileyici yönü belirginleştiği gibi öğreticilik, kalıcılık, eğiticilik yönü de ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda kültürel devamlılık açısından da oldukça önem taşımaktadır. Düz anlatımın yapıldığı metinlere göre destanlarda kültür öğelerinin şiirsel dil kullanılarak verilmesi, anlatıların müzik aleti eşliğinde anlatılması, kahraman özellikleriyle aktarılan değerlerin dinleyici tarafından rol model olarak somutlaştırılması, tarihteki yaşantı örnekleri, dil, gelenek ve göreneklerin aktarımıyla günümüz uygulamaları bakımından kıyaslanma olanağı sunması bu türü diğer türler karşısında önemli kılmaktadır.

İnsanın çocukluk döneminden başlayarak geçirdiği aşamalarda ihtiyaç duyduğu eğitim, istedik davranış sergileyebilme, toplumsal ve ahlaki kuralların

benimsenmesi oldukça zor ve uzun bir süreç gerektirmektedir. Dolayısıyla destanların birey ve toplum açısından sağladığı kazanımlar düşünüldüğünde eğitim öğretim sürecinde bu türün etkili bir şekilde anlatılması alana katkı sağlama açısından bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Destanların öğretimi sırasında değişik yöntem ve teknikler kullanılması, görsel ve işitsel materyallerden yararlanılması, ders kitabında yer alan etkinliklerin öğretim programı kapsamında oluşturulan kazanımları edindirecek şekilde uygulanması, gerek duyulduğunda öğretmenin ek etkinliklerle öğretimi desteklemesi ve ölçme değerlendirme yapılarak anlatımın etkililiği ve verimliliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Öğretimin yukarıda belirtilen ölçütlere göre gerçekleştirilmesi, öğrencilerin hazırbulunuşluluğuna katkı sağlamakta, ön bilgilerin harekete geçirilmesiyle önceki bilgiler ve yeni öğrendikleri arasında bağ kurmasını desteklemekte ve tüm bunların sonucunda konuyla ilgili analiz edebilme yeterliliğini kullanarak çıkarımlarda bulunmasını sağlamaktadır (Öztürk 2007:70-78).

Destan konusuna 10. sınıflarda Türk Dili ve Edebiyatı dersi içerisinde 4. üniteye yer verilmiştir. Destan konusunun işlenmesiyle ilgili olarak öğretmenlerin ders işleme sürecinde dikkatlerini çeken hususlarla ilgili görüşleri, öğrencilerin konuya yönelik duygu ve düşüncelerinin ortaya konması, konunun etkili ve verimli olarak öğretilmesi açısından önemlidir. Bundan dolayı yapılan araştırmada, destan konusunun öğretiminin daha etkili nasıl yapılabileceğini ortaya koymak amacıyla öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Çalışma yöntemi sınıf ortamından hareketle şekillendirilmiştir. Kullanılacak yöntemler, konunun içeriğine ve ulaşılmak istenen sonuca göre belirlenmiştir. Öğrenci ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla görüşme yönteminden ve anket uygulamasından yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 11. Sınıf Anadolu lisesi, Fen lisesi ve Sosyal Bilimler lisesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Her sınıftan 24 öğrenciye uygulanmak üzere toplam 72 öğrenciye görüşme formunda yer alan sorular yöneltilerek soruları içtenlikle cevaplamaları istenmiştir. Uygulamanın 11. Sınıf öğrencilerine yapılmasıyla destan konusunun öğretimindeki etkililik ve kalıcılığın belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin konuyla ilgili düşüncelerini belirlemek için de anket uygulamasından yararlanılmıştır. Elde edilen anket sonuçları

ve görüşme sorularına verilen cevaplardan yola çıkılarak destan konusunun 10. Sınıflarda etkili ve verimli bir şekilde aktarılıp aktarılmadığı ortaya konmuştur. Çalışmayla ulaşılan sonuçlara göre ders işleme sürecinde öğrenci ve öğretmen yönüyle tespit edilen eksiklerin giderilmesine yönelik görüşler ve üniteye yer alan destan metinlerinin daha etkili ve verimli bir şekilde nasıl aktarılacağına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Destanların etkili ve verimli aktarılması için nelere ihtiyaç duyulduğu konusunda yeteri kadar alan çalışmasının olmadığı görülmüştür. Yapılan çalışmalar tek yönlü olarak yapılmıştır. Öğrenci görüşmelerinden hareketle eğitim ve öğretim problemlerine çözüm aranmış. Öğretmen anketleri ile durum tespiti yapılamaya çalışılmış. Ders kitabı eğitim öğretime uygunluk açısından incelenmiş. Bu çalışmalar birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır. Orta öğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında destan ünitesi merkeze alınarak öğrenci, öğretmen ve ünitenin işlenişini bir arada ele alıp sonuca ulaşan bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada nicel ve nitel yöntemden hareketle öğretmen, öğrenci ve ders kitabı bir arada ele alınarak disiplinler arası bir çalışma ile sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında araştırmanın kuramsal kısmında, destan kavramının genel özelliklerine değinildikten sonra eğitimde üstlendiği işlev, Türk dili ve edebiyatı eğitiminde destan öğretimi, onuncu sınıf kitaplarında destan öğretiminin nasıl yapıldığı, öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencinin öğrenme olgusu, öğretim ve davranışların yönetilmesinde öğretmenin rolü, öğretim yöntem ve teknikleri, destan öğretiminde yararlanılan materyaller ele alınmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretimi sürecine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

1. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleriyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Türk Dili ve Edebiyatı ders öğretmeni, destan öğretimi sürecinde uygun yöntem ve teknikler kullanmakta mıdır?
3. Türk Dili ve Edebiyatı ders öğretmeni destan öğretimi sürecinde uygun materyallerle öğretimi desteklemekte midir?
4. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde 4. ünitenin işlenmesi için önerilen süre yeterli midir? Bu konudaki öğretmen görüşleri nelerdir?
5. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleriyle ilgili 11. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin görüşleri nelerdir?
6. 11. sınıf öğrencilerinin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde 4.ünite olarak işledikleri destan/efsane ünitesiyle ilgili kalıcılık düzeyleri nedir?
7. 11. sınıf öğrencilerinin Türk milletinin tarihi köklerini günümüze taşıyan destanların öğretimine yönelik uygun yöntem, teknik ve materyallerin kullanılmasıyla ilgili görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Özkul Çobanoğlu'nun, "Kültür, insanın öğrenerek beyninin içine yerleştirdiklerinin ötesinde dışımızda yapıp ettiğimiz her şeyi karşılayacak biçimde kullanılmaktadır." görüşü hareket noktamız olmuştur. Destan metinlerinin öğretiminde beynimizin içine yerleştirmekten çok dışımızda, günlük hayatımızda, yapıp ettiklerimizin öne çıkarılarak öğretilmesinin önemi amaçlanmaktadır.

Ortaöğretimde destan konusunu tür odaklı olarak işlenmektedir. Oysa destan konusunun en önemli yanı, toplumda harekete geçirdiği kolektif şurduur. Destanlar,

toplumun zihinsel yapısını şekillendirerek idealize edilen kahraman ve olaylarla gelecek hayata bakışta hareket noktası mahiyetinde bir özelliğe sahiptir. Türk destanları, Türk milletinin inanış ve düşünüş sistemini bize aktarır. Türk milletinin ideal insan tipini Türk destanlarında bulabiliriz. Destanlarımız bu yönüyle toplumun kolektif şuurunun şekillendirmede yegane kaynaktır. Bu açıdan bakıldığında sözlü edebiyatın bir türü olarak öğretilen destan türü, gereken ilgiyi görmemektedir. Bu çalışmamızda, destan konusunun sadece bir tür olmadığı, günlük hayatta yapıp ettiğimiz davranışlarla yakından ilgisi olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir toplumun kimliğinin oluşmasında ve diğer toplumlardan ayırt edilmesindeki en önemli unsur, kültür olarak ifade edilebilir. Toplumun yaşayış ve düşünüş tarzını ortaya koyan kültür, nesilden nesile ortak belleğin aktarılmasını mümkün kılan kodlardan bir araya gelmektedir. Bu kodlar, milletlere ait maddi ve manevi unsurları ifade eden şifrelerdir. İnsanlar bu maddi ve manevi unsur öğelerini edebi eserlerle canlı tutarak sürekliliklerini sağlamış olmaktadır. Başka bir ifadeyle kültürü meydana getiren öğelere edebi eserlerde yer vererek bu öğelerin aktarılması ve milleti ayakta tutan değerlerin hafızalarda canlı kalması sağlanmış olmaktadır.

Günümüz toplum yapısına bakıldığında Türk milletini diğer milletlerden farklı kılan özelliklerin unutulmaya yüz tuttuğu, gençlerin tarih ve millet bilincinden uzak yetiştiği, milli birlik ve beraberlik duygularının eksikliği hissedilmektedir. Toplumun kendi değerlerine yabancı olarak varlık sürdürmesinin geçmişle bağları zayıflatacağı endişesi doğurmaktadır. Daha da endişe verici olanı gençlerin içinde buldukları durumun farkında olmamalarıdır. Edebiyat tam da bu noktada devreye girerek edebi metinlerle gençlerin iletişime geçmesini sağlamaktadır. Duygu ve düşünce eğitimi anlamına gelen bu süreç, duyarlılık oluşturma, kültürel bilinçlenme, milletinin tarihi köklerini tanıma imkanı sunmaktadır. Tüm bu kazanımları yaşatarak ve sezdirerek edindirmek doğru metin türlerinin ve metinlerin seçimine bağlıdır.

Bunun yanında metinlerin işlenişi ile mümkün olmaktadır. Gençlerin tarihi bağlarını kuvvetlendirme, milli kültür inşasını sağlama, toplumun değerlerini aktarımda etkili bir dil kullanma gibi daha pek çok işlevsel özelliği olan destan türünün doğru metinlerle öğrencilere kavratılmasının toplumun aksayan yanlarını düzeltebileceğinden hareketle bu türe ve türün işlenişine önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bundan dolayı araştırmada destan türünün öğretimi konu olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmayla:

- Edebiyatının iyi bir eğitim aracı olduğu vurgulanmıştır.
- Türk milletinin tarihi köklerini günümüze taşıyan destanların öğretici, eğitici yönü vurgulanırken aynı zamanda toplumsal değerlerin aktarımındaki rolü de ön plana taşınmıştır.
- Destan türünün işleniş sürecine yönelik öğretmen görüşlerine başvurularak öğretmenlerin bu türün etkili aktarımını engelleyen gerekçeleri ortaya çıkarmaları sağlanmıştır.
- 11. sınıf öğrenci görüşlerine de yer verilmiş, öğrencilerin bu türün etkililiği ve kalıcılığıyla ilgili duygu ve düşünceleri alınmıştır. Böylelikle destan türüne yönelik öğrencilerin etkili bir öğrenim gerçekleştirip gerçekleştirmediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda ortaya konulan tespitlerle bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı ve bundan sonraki araştırmalar için kaynak niteliğinde olacağı ön görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Gerekçeli Kabulleri

1. Araştırmanın uygulanması için seçilen örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

2. Çalışmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ve öğretmenlerin, araştırmanın sonuçlarının yorumlanabilmesi açısından, sorulara içtenlikle cevap vereceği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Kapsamı

1. Araştırma, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Giresun il merkezinde görev yapmakta olan Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıflarda derse giren 66 öğretmenle sınırlı tutulmuştur.

2. Araştırma, 2019-2020 eğitim öğretim yılı içerisinde Giresun il merkezindeki Fen, Anadolu ve Sosyal Bilimler lisesinde okumakta olan 72, 11. Sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.

3. Araştırma, MEB yayınlarına ait olan 2018 yılı 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan 4. ünitedeki destan metinleriyle sınırlı tutulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Destan Kavramı

Toplum yaşantısının edebiyatta hayat bulması olarak ifade edebileceğimiz destanlar, tarihi aydınlatan bir kaynak niteliği taşıdığı kadar düşünce ve sanat yaşamının da eşsiz yansımalarıdır. Dayandığı temel, tarih olsa da destanların halk edebiyatı ürünü olduğu bilinmektedir. Bir topluluğun geçmişinde neler yaşadığı, nasıl bir coğrafyada hayat sürdüğü, bu coğrafyanın toplumun yaşantısına neler kattığı, yaşantısını nasıl şekillendirdiği, sanatsal zevkleri, savaşları, düğünleri, ölüm merasimleri, ad koyma törenleri, cesaretliliği, doğan çocukların kendi adlarını kazanmaları gibi merak edilen her türlü bilginin öğrenilmesinde destanlar, önemli bir kaynak görevi görmektedir. Bu bağlamda destanlar için bir milletin geçmişini tanıtan kimlik, ifadesi de kullanılabilir.

İslamiyet'in kabulünden sonra Türkçeye giren destan kelimesinin kökeni Farsça olup "dâstân" biçimiyle Türk edebiyat dünyasına girmiştir. Destan kelimesi yalnızca dâstânla karşılık bulmamış "epos", "cır", "batırlar cırı", "kaylap aydar çörçök", "jomok", "jır", "epostık jırlar" gibi çok farklı terimlerle de ifade edilmiştir (Çobanoğlu 2007: 14). Destan teriminin farklı şekillerde ifade edilmesi, bu terimin Türk boylarında farklı karşılık bulmasıyla ilgidir. Yakutlar, destan niteliği taşıyan kahramanlık hikaye ve şiirlerinde olongho, olongo terimlerini kullanırken Kuman, Kırım, Çağatay Türkleri, irtegi; Altaylar, kay çörçök; Hakaslar, alıptıg nımah; Kırgızlar, comok, çööcomok terimlerini kullanmışlardır (Oğuz 2007: 145). Günümüzde ise destan kelimesi, Uygur Türkçesi, Tatar Türkçesi, Kazak Türkçesi, Başkurt Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde dastan şekliyle kullanırken Özbek Türkçesinde, dâstân; Türkmen Türkçesinde, dattan; Türkiye Türkçesinde, destan şeklinde kullanılmaktadır (Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü 2003: 136). Destan teriminin farklı dillerde bulunduğu karşılık;

Portekizcede “epopéia”, “romanceiro”, “poesia épica” biçimdeyken; ; İngilizcede “epic”, “epos”, “epope”; Farsçada “himsi”, “dâstân”; İspanyolcada “romancero”, “cantar”, “epopeya”; Arapçada el-sra, el-kada; Rusçada “pos”, “popeja”, “byliny”; Almancada “epos”, “heldenlied”, “heldenepos”; İtalyancada “epica”, “canzone di gesta” biçimindedir (Oğuz 2004: 5-6). Çeşitli milletlerde farklı farklı isimlerle edebiyat dünyasına kazandırılan destanlar, bir yaşantının ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ifadede geçen yaşantı kavramının kapsamı çok geniştir.

Destan kavramına yönelik geliştirilen tanımlardan birkaçı şu şekildedir:

Nihat Sami Banarlı’ya göre destanlar, milletlerin yaşantısında temel noktalar olan din, fazilet gibi değerlerin ve milli kahramanlık maceralarının manzum hikâyeye dönüştürülmesidir.

Ekici, “Epik Dönem Destan” adlı eserinde destan kavramını şu şekilde açıklamaktadır (Ekici 2006: 81-109).

“Bir millet veya toplumun hayatında derin bir iz bırakmış olaylardan kaynaklanıp; çoğunlukla manzum, bazen de manzum-mensur karışık; birden fazla olayın aktarımına izin veren genişlikte; usta bir anlatıcı tarafından veyahut da ustalardan öğrendiğini aktaran bir çırak tarafından, bir dinleyici kitlesi önünde bir müzik aleti eşliğinde ya da bir melodiyle anlatılan; sözlü olarak anlatılanlarından bazıları yazıya geçirilmiş; bir milleti veya toplumu sonuçları bakımından ilgilendiren bir kahramanlık konusuna sahip; dinlendiğinde veya okunduğunda milli değerleri şahsi değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü veya yazılı edebî yaratmadır.”

Devellioğlu, hazırlamış olduğu Osmanlıca sözlükte destan kavramının anlamıyla ilgili olarak iki açıklamaya yer vermiştir (Devellioğlu 2001:166) “Dâstân: 1-destan, epope, hikâye, masal. 2-şöhret, ün.”

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te ise destan kelimesiyle ilgili üç farklı anlama yer verilmiştir (TDK Türkçe Sözlük, 2005)

1. Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope: Manas, Şehname, İlyada, Kalevela birer destan örneğidir. 2. Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri. 3. Çağdaş Türk edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri: Üç Şehitler Destanı. Çanakkale Destanı.

Destan kavramıyla ilgili genel bir değerlendirilme yapılacak olursa; savaşta, avda gösterilen kahramanlıkların, dini inançların olağanüstü bir anlatımla şiirsel olarak kam, oyun, manasçı, comokçu, yırçı, bakşı, ozan gibi adlarla anılan usta bir kişi tarafından saz ya da kopuz eşliğinde sığır (av ayini), şölen (ziyafet), yuğ (matem) törenlerinde anlatılması olarak ifade edilebilir (Gömeç 2009: 27). Anlatan kişinin sıradan bir insan olmaması, usta bir kişi olması ve anlatıyı saz ya da kopuz gibi müzik aleti eşliğinde şiirleştirmesinin temelinde destanların kalıcılığını sağlama yaklaşımı bulunmaktadır. Destanı anlatan kişi, toplumda sevilen, sözüne güvenilir ve bilge bir kişiliğe sahiptir. Destanın konusu, anlatıcıya bağlı olduğu kadar anlatıcının etrafında toplanan kesimin genel profiline bağlıdır (Yücel 2009: 33). Bu bağlamda destanların öğreticilik yönünün olduğu anlaşılmaktadır. Anlatıcının bilge bir kişi olması ve anlattığı gruba göre başka bir ifadeyle grubun seviyesine göre destan mahiyeti belirlemesi, bu ürünün öğreticilik amacıyla toplumu şekillendirmek ve bilgilendirmek için oluşturulduğunu da ortaya koymaktadır. Özellikle eğlence yönünün ön plana çıkarılarak müzik eşliğinde destanların anlatılması ve bu şekilde kalıcılık oluşturulmak istenmesi, gelenek anlayışını düşündürmektedir.

Destanlarla ilgili özelliklere ulaşılmak istendiğinde dikkat çeken noktaların Yakup Karasoy'un "Destan Kavramı" adlı çalışmasında belirlendiğini görmekteyiz. Destanlardaki belirgin özellikler; kahramanlık, hikâye ya da manzum hikâye olması, halk edebiyatı nazım şekillerinden olması, olağanüstülük niteliğinin olması, milli bir özellik içerdiği için milli heyecan uyandırması, din unsuru taşıması, efsanelerle benzer özelliklerinin bulunması, tanrıların maceralarını konu edinmesi şeklinde ifade edilmektedir. Sıralanan özelliklerin yanı sıra din değiştirme, doğal afetlerden sonra yaşanan göçlerin, yangınların konu olarak seçilmesi, mitolojik dönemlerde oluşmuş olması, bir ezgiyle anlatılması, didaktiklik yönü ağır basan hikâye olması da destanın özellikleri arasında yer almaktadır (Karasoy 1991). Belirtilen özelliklere bakıldığında sözlü kültür ürünü olan destanın bir milletin yaşantısındaki her türlü ayrıntının aktarılmasında ve kalıcılığının sağlanmasında etkili bir anlatı türü olduğu görülmektedir.

2.2. Destanların Türk Kültüründeki Yeri

Destanlar bir milletin ortak duyuş alanının olduğu tarihi bir zemini işaret etmektedir. Söz konusu ortak duyuş alanı, milli ve karakteristik bir alan özelliğinde olup deneyimlenen yaşantılardan kullanılan eşyalara kadar toplumun birlikte geliştirdiği reflekslerle oluşturduğu ortak hafızadır. Oluşturulan bu duyuş alanı, kültüre has bellek kodlarını hazırlamaktadır. Kültürel bellek, millet olma bilinç ve idrakini korumakta ve devam ettirmektedir. Kültürel bellek, değişen şartların etkisiyle iletişime ve etkileşime açık olduğundan geçmişle bağlantısının kopması bu belleğin zarar görmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle kültürel bellekte unutma meydana gelmektedir. Dünü yok olmaktan kurtarmak için hatırlama çabası geliştirilmelidir. Hatırlayarak yaşamak ya da yaşatmak, geçmiş, kültürü yeniden canlandırmakta ve aktarılmasını kolaylaştırmaktadır (Asmann 2005: 45). Geçmişin ya da kültürün canlı kılınmak istenmesinin temelinde insanların yaşadıkları toplumla bağlarının güçlendirilmesi çabası vardır. Bu bağın zayıflamaması için tarihi bilgi ve belgelerle geçmiş, hafızada canlı tutulmamaya çalışılmakta ve zihinsel bir akışla kodlama yapılmaktadır. Bu şekilde insan bir taraftan bilgi edinirken diğer taraftan zihinsel akıştaki kodları belleğine kaydeder. Oluşturulan ortak bellekle sonraki tarihsel dönemlerde de hatırlama eylemini kullanarak geçmişle ilişkisini sürdürmektedir (Arslan 2017: 9). Geçmişe yönelik ortak bir belleğe sahip olma, insanların beraber hareket etmesi, ortak bir bilinç oluşturması, oluşturulan ortak bilinci gelecek kuşaklara aktarması açısından oldukça önemlidir. Toplumların sahip olduğu ortak bilince, kültürel kimlik de denilebilir.

Kültürel kimliğin hatırlanmasında kullanılan zihinsel şifreler, kültürel birikimin meydana gelmesinde de önem taşımaktadır. Kültürel birikimlerin toplumlar tarafından unutulmaması ve zihinsel şifrelerle oluşturulan kodların yardımıyla kültürel kimlik bilgilerinin hatırlanması için en etkili yol edebi metinler olarak gösterilmektedir (Çonoğlu 2014: 152). Bir milletin kendi öz değerleriyle var olması için sınırlarını genişletmesinin ve kendine ait bir edebiyatının olmasını koşul olarak gören Jusdanis, edebi gelenek olarak da ifade edilen sözlü edebiyat ürünlerinin toplumun ortak belleğini en iyi yansıtan örnekler olduğunu vurgulamaktadır

(Jusdanis 1998: 77). Sözlü edebiyat geleneği içerisinde en derin ve zengin içeriğe sahip olan destanların ortak kültürel belleği yansıtmaya ve tarihsel süreklilik açısından başat kaynaklar olduğu ifade edilmektedir (Arslan 2017: 9).

Milli bilincin oluşmasında ve Türk kültürünün sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir etkiye sahip olan destanlar, ait olduğu milleti kimlik üzerinden tanımlama, tarif etme işlevi görmektedir. Destanların milletleri tanıtmaya ve tarif etme işleviyle kişilerde aidiyet duygusu geliştirdiği, ait olduğu toplumun büyük, güçlü, yenilmez, cesaretli bir toplum olduğu inancını oluşturduğu ve bireyin ya da bireylerin bu duygularla kendilerini yüce ve güçlü hissettiği ifade edilmektedir (Jung 2005: 58). Bireyin kendini, üstün niteliklere sahip olarak donatılmış toplumun bir parçası olarak görmesi, geçmişi ve milletiyle ilgili bir dünya görüşünün oluşmasını desteklemektedir. Destan kahramanlarının olaylar karşısındaki tutumuyla milletini üstün özelliklere sahip bir millet olarak yansıtmaya bireyin bakış açısının yönünü belirlemektedir.

Destanda yer verilen kahramanlardaki olağanüstülükler, bireyin tarihini hatırlamasında ve güçlü olan kahramanın taşıdığı özelliklere sahip olma çabasında itici bir güçtür. Kahramanın verdiği üstün mücadeledeki yenilmezliği, cesareti, doğruluğu, adaleti, büyük ve yüce oluşu aslında ait olduğu milletin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda kendini destandaki kahraman gibi yüce hisseden birey, onun özelliklerini içselleştirerek kahramanın duyuş ve düşünüşünü benimsemiş olmaktadır.

Destanlar, idealize edilmiş kahramanların olayları ele alış biçimleri üzerinden bireye; toplumsal bir gereksinim olarak görülen temaların, değerlerin işlenişleriyle de sosyal yapı içerisinde oldukça önemlidir. Destanlar, bireylerin kendilerini tarihteki kahramanlarla kıyasladığı ve onlara göre kendilerinde eksik olan yönlerin neler olduğunun belirlenmesi ve giderilmesi açısından bir şekillendirme eğitimi olarak işlev görmektedir. Destanların eğiticilik yönünün de güçlü olduğu düşünüldüğünde toplumun benimsediği ölçülerde ideal bireylerin yetiştirilmesi açısından Türk kültüründe destanların tartışılmaz bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir.

2.3. Destanların Eğitim Sürecindeki İşlevsel Özelliği

İnsanoğlu, var olduğu günden itibaren içinde bulunduğu dünyayı anlama anlamlandırma ve anlatma çabası içerisinde olmuştur. İnsanlar yaşadıkları dünyayı merak etmiş, incelemiş, olaylar arasında bağ kurmuş, yaşadığı olaylardan ders çıkarmış ve tüm bu birikimi sözlü ya da yazılı kaynaklardan kaydetme ihtiyacı duymuştur. Elde ettiği birikimi kendinden sonraki insanlara aktarma çabası içerisinde her yönüyle gelişen insan, yazının olmadığı dönemde sözlü anlatım yoluyla edebi ürünlerin zeminini oluşturmuştur. Bu bağlamda sözlü edebiyat dönemi denildiğinde akla gelen destan türünün özellikleri düşünüldüğünde; ait olduğu toplum adına ortak bellek oluşturmak, insanlar arasında birlik ve beraberlik sağlamak, toplumu ayakta tutan temel dinamiklerin yerleşmesini, yaşanan acıların, fedakarlıkların, mücadelelerin, milli şuurla kendini vatani ve milleti uğruna feda eden kahramanların daima hatırdaki kalmasını ve bireyler için bu kahramanların rol model olmasını sağlamak gibi amaçlar taşıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca destan türü, oluşturulduğu dönemde önemli bir eğitim aracı rolü de üstlenmiştir. Bilge bir kişi tarafından olayların bir müzik aleti eşliğinde, grubun özelliklerine göre hitap şekli seçilerek aktarılması, destan türünün bilinçli bir şekilde kullanılan eğitim aracı olduğunu göstermektedir. Destan anlatımlarının bilge bir kişi tarafından yapılması, bu geleneğin belli özelliklere sahip kişilerce yerine getirilebileceğini ortaya koyarken anlatımın müzik aleti eşliğinde yapılması da grubun dikkatini çekmek, anlatımın kalıcılığını sağlamak açısından önemli bir yöntem olarak uygulandığını düşündürmektedir. Grubun özelliğine göre anlatımın mahiyetinin belirlenmesi ve bu doğrultuda bir anlatım şekli tercih edilmesi grubun seviyesine uygun anlatım yapıldığını göstermektedir. Bu bağlamda destan öğretimiyle aslında sistemli bir eğitim gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

Toplumda mutluluğu, huzuru, dayanışmayı, haksızlık karşısında birlik olmayı, vatanseverliği kolektif bir bakış açısıyla ortaya koyan destan türü, toplumların eğitiminde en değerli sayılabilecek materyallerdendir. Zengin bir kültür birikimine sahip olan destanlar, toplumun geçmişini oluşturduğu gibi gelecekte de toplumun devamını sağlayacak başat ürünler arasındadır. Tarihe kaynaklık eden bu tür, önemli

bir kültür mirasıdır. Köklü ve uzun bir geçmişe sahip olan Türklerin zengin içeriğe sahip, oldukça fazla sayıda destan örnekleri mevcuttur. Ve bu destanlar, Türkler hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Destan türü, Türklerin tarihine kaydettiği sosyo-kültürel yapıyı, siyasi geçmişini, savaşlarını, elde ettiği zaferleri günümüze taşıyarak yeni neslin geçmişini tüm yönleriyle idrak etmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda taşıdığı özellikler itibariyle destan türü, Türklerin dününde, bugününde ve yarınının inşasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Eğitimin tanımında istendik davranışların kazandırılması ifadesine sıkça rastlanmaktadır. İstendik davranışlar kazandırılması eğitimin genel bir amacı olarak da belirtilir. Buradan hareketle bireylere eğitim yoluyla edindirilmek istenen davranışların kazandırılması için en bilindik ve etkili yol olan edebi türlerden yararlanmanın önemi hatırlatılabilir. Milli benlik, milli şuur, kültür, gelenek, görenek, toplumun önde tuttuğu değerler gibi birçok konuyu bütüncül bir açıdan değerlendiren ve ele alan destan metinlerinden etkili bir eğitim aracı olarak yararlanılabilir. Destanların etkili bir şekilde, eğitim öğretim sürecinin en önemli tarafı olan öğrencilere aktarılması, oldukça önem taşımaktadır.

Hayat boyu devam eden bir süreç olarak eğitim, bireylerin davranışlarının şekillenmesinde, topluma ait değerlerin, normların öğrenilmesinde ve bunları davranış olarak kazanmasında, estetik ve sanat anlayışının oluşmasında, ilgi ve gereksinimlerine göre bilgi edinmesinde çok önemli bir işlev üstlenmektedir. Bireyin hayatını ideal olan şekliyle sürdürmesinde eğitimin rolü ne kadar büyükse toplumların devamlılığının sağlanmasında ve toplumu diğer toplumlardan ayırt eden gelenek görenek, kültür, değerler gibi tarihsel kimliğiyle ilgili öğelerin bireylere aktarılmasında eğitim, o kadar büyük bir role sahiptir. Toplumlar hem kendi varlıklarını devam ettirmek hem de her açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek için eğitimin önemli bir vasıta olduğunun farkındadırlar. Bu durum, her dönemdeki toplum yapıları için geçerlidir. Bundan dolayı bireylerin eğitilmesi için insanlar, tarihten günümüze kadar edebi eserler oluşturmuşlardır.

Toplum, benimsemiş olduğu kural ve değerleri en etkili şekilde edebi eserlerle aktarabilmektedir. Edebi eseler denildiğinde yalnızca yazılı eserler

anlaşılmalı geçmiş dönemlerdeki kültür öğelerini canlı tutan ve günümüze kadar ulaşmasını sağlayan sözlü edebiyat geleneği de güçlü edebi eserler olarak bilinmelidir. Sözlü edebiyat geleneğinin yaygın olduğu dönemlerde halk anlatılarıyla her yaşta insan, belli bir eğitim çemberine alınmış ve kültürün temel öğeleriyle eğitilmiştir. Bu eğitim, belli bir sistematik düzen içerisinde yapılmamış ancak ideal insanın yetiştirilmesi için sözlü kültür ürünleri yoluyla toplumun beklentileri doğrultusunda telkinler verilmiştir. Halk edebiyatı bağlamında ele alınan masallar, türküler, ninniler, efsaneler, bilmeceler, destanlar sözlü kültür vasıtaları olarak halkın eğitiminde birincil derecede önem taşımıştır.

Bugüne bakıldığında toplumsal değerlerin öğrenilmesi ve benimsetilmesi için de sözlü kültürün önemli ürünleri kullanılmaktadır. Geçmişe ait olan sosyal ve ulusal değerlerin tanıtılması ve benimsetilmesi için en etkili yol olarak görülmektedir. Dünyü tanıtarak bugünün gerçeklerini kavratma ve bireyi ya da bireyleri yarına hazırlamak eğitimin en temel amaçlarından biridir. Bu amaç doğrultusunda bireylerde istenilen davranış değişikliklerinin oluşturulabilmesi bazı değer ve özelliklerin yerleştirilmesi için edebiyat alanından faydalanılmaktadır. Başka bir ifadeyle edebiyat alanı içerisinde oluşturulan edebi eserlerle insanları iyiye, doğruya, güzel olana yönlendirme işlevi yerine getirilirken yeni değerler edindirme, telkinlerde bulunma anlamında da edebiyattan faydalanılmaktadır (Kavcar 1982: 7). Edebi eserlerdeki eğitici işlev, göz önünde bulundurulduğunda en fazla dikkat çeken türün destan olması bu türün eğitim amacıyla kullanılmasının yanı sıra belli özelliklerinden dolayı kültür elçiliği yapması bakımından da önemli olduğunu düşündürmektedir. Destanın mahiyeti, anlatan ustanın bilge bir kişi olması, bu ustanın anlatılarını hitap ettiği grubun profiline göre ayarlaması, kahramanların olaylar karşısındaki tutumu ön plana çıkarılırken olağanüstülükler yer vererek milleti yüceltme, güçlü ve yenilmez gösterme amacını gütmeye, anlatılanların akılda kalıcılığını artırmak için bir müzik aleti eşliğinde aktarılması gibi özellikler destanlardaki eğitici ve öğretici yönü belirgin bir şekilde görünür kılarken aynı zamanda kültür aktarımında da önemli bir yeri olduğuna işaret etmektedir.

Zengin kültür hazinesi olarak değerlendirilen destanlar, bireylerin hayata ve insanlara bakış açısında da önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı yalnızca Türk destan geleneğinin bilinmesi birey için yeterli olamamaktadır. Diğer milletlere ait olan destanların da öğrenilmesi, o destanlarda yer verilen kültür öğelerinin farkına varılması bireyi birçok yönden geliştirirken aynı zamanda bireyde evrensel insanlık anlayışının oluşmasını da sağlamaktadır. Destanlar, kültürler arası farklılığın ayırımına varılması açısından başat kaynak niteliğindedir. Ayrıca farklı milletlere ait destanların okunmasıyla zor zamanlarda nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili fikir sahibi olunmaktadır. Destan okurları, zor şartlara rağmen ayakta kalma mücadelesinin, milletçe birbirine kenetlenmenin, güçlüklerin birlik ve beraberlikle üstesinden gelineceğinin somut örneklerini okuduğu destanlarda kolaylıkla görebilmektedir (Yakar 2011: 14-17). Bu bağlamda gençlerin destanları bilinçli okumaları ve destanlar vasıtasıyla aktarılan iletileri anlamaları sağlanmalıdır.

Eğitim sürecinde en çok üzerinde durulan konulardan biri de sosyal değerlerin öğrencilere kazandırılmasıdır. Bu değerlerin aktarılmasında düz anlatım yoluyla değerlerin öğrencilere hissettirilmesi mümkün değildir. Kazandırılmak istenen değerlerin gerçek hayatta uygulanabilir şekilde verilmesi gerekmektedir, doğrudan aktarılmasının pedagojik açıdan öğrencilerin gelişimlerine uygun olmadığı ifade edilmektedir (Koç 2004: 231- 256). Öğrencinin kazandırılmak istenen iletiyi algılaması ve uygulaması için iletinin bir yaşantı örneği içerisinde hissettirilmesi önemlidir. Dolayısıyla destanlardaki olaylar ve olayların içerisindeki kahramanların özellikleri, davranış ve tutumları, Türk milletinin sahip olduğu özellikleri yansıttığı için kahramanlar, öğrenciler açısından iyi birer modeldirler. Kahramanların, karşılaştıkları olaylarda sergilediği davranışlarıyla vefa, sadakat, adalet, saygı, cesaretlilik, milletini üstün tutma, mücadele etme, vatanını canı pahasına koruma duygularını destan okuruna hissettirmesi, okuru bu hususta eğitmesi anlamına gelmektedir. Değerler yönüyle kazanım elde eden bireyler, toplumda psikolojik, ve biyolojik açıdan sağlıklı bireyler olarak sosyal var oluşunu ortaya koymaktadır (Çağlar 2003: 308-309). Nitekim destanlar, ait olduğu toplumun psikolojik ve biyolojik özelliklerini, sosyal anlamdaki var oluş çizgilerini yansıtır.

Yapılan açıklamalardan hareketle eğitimin edebiyatla iç içe olması ve her iki kavramın odak noktasını insanın oluşturması, konunun ne kadar çok önemli olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla eğitimin ve edebiyatın odak noktası olan insanın en iyi biçimde, ideal bir birey olarak yetiştirilmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda destanların özellik itibarıyla bireyleri şekillendirmesi ve bireylere milli değerleri tanıtmaya, benimsetme anlamında en etkili ürünler olması, destanların eğitimde çok büyük bir işlevinin olduğunu ortaya koymaktadır.

2.4. Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitiminde Destanların Öğretimi

Türk edebiyatı dersleriyle öğrencilerin düşünce ve duyu dünyasında estetik bir sanat zevki oluşturmak, doğru düşünmesini ve kendini doğru bir biçimde ifade etmesini sağlamak, eleştirel bir bakış açısı geliştirerek etrafında olup bitenlerle ilgili değerlendirme yapmasını, çıkarımlarda bulunmasını desteklemek, en önemlisi de dili kullanma becerisini geliştirerek okuduğunu daha rahat anlamasını ve ifade etmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim programında; “Edebî metinler aracılığıyla Türk kültürünü ve Türkçenin inceliklerini tanımaları; Türkçeyi özenli ve bilinçli bir şekilde kullanmaları; Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi seçkin örnekler üzerinden tanımaları; Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri tanımaları ve benimsemeleri” gerektiği belirtilmiştir.(MEB 20015: 3). Ders kitaplarında okutulacak olan metinler seçilirken toplum tarafından benimsenen değerler, amaç ve hedefler dikkate alınarak edebi tür ve metin seçimi yapılmaktadır. (Burke-Sinclair 2012: 32). Bu bağlamda ders kitaplarına yerleştirilecek olan metinlerin seçiminde şu madde vurgulanmaktadır: “Türkçenin tarihi değişim ve gelişimini öğrencilerin daha iyi anlamalarını sağlamak amacıyla İslâmiyet öncesi Türk edebiyatından seçilen metinlerin bir kısmı hem asıllarına uygun dil ve söyleyişle hem de günümüz Türkçesiyle verilmelidir” (MEB 2015: 19). Bu şekilde bir yol izlenmesi, metnin aslıyla günümüz Türkçesinin kıyaslanmasını mümkün kılmaktadır. Her iki metni de bir arada görme imkanı elde

eden öğrenci, dil ve söyleyişteki değişiklikleri belirleyerek Türk dilinin ve kültürünün geçirdiği değişimi ortaya koyabilme olanağı bulmaktadır.

Edebiyat ve dil öğretimi dersinde yararlanılacak metinlerin nitelikli olmasının yanı sıra etkililiği ve verimliliği de çok büyük bir önem taşımaktadır (Eskimen 2016: 4). Dil bilincinin kazandırılmasında şüphesiz ki dilimize ait edebi türlerin seçimi çok önemlidir (Solak ve Yaylı 2009: 245). Edebi türler, dil bilinciyle birlikte kültürel değerlerin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında da ayrı bir öneme sahiptir. Bu bağlamda Türk dili ve edebiyatı dersi kültür aktarımında etkili bir araçtır denilebilir.

Edebi tür olarak sözlü anlatılar, ortak belleğin tüm toplumlarda yaşaması anlamına gelmektedir. Ancak bu şekilde medeniyetler kültürlerinin devamını sağlayabilmektedirler (Artun, 2015: 456). Toplumlara ait ilk kültür kaynaklarına ulaşmak için sözlü kültürden doğan ürünlere bakılması gerekmektedir. Halk edebiyatları sözlü kültür ortamlarında oluşmaktadır. Destanlar da halk edebiyatı ürünlerinden ve sözlü geleneğin en etkili başat kaynaklarıdır. Yaratıldığı toplumun dünyaya bakış açısını, o toplumun özelliklerini yansıtan destanlar, oluştuğu dönemden yüzyıllar sonra yazıya gerilse dahi yine o dönemin izlerini yansıtmaktadır. Temeli o döneme ait olduğu için taşıdığı unsurlar gereği yine o dönemin ürünü olarak kabul edilmektedir (Sakaoğlu ve Duymaz 2002: 56).

Destanlar, öğrencilerin milli benlik, şuur ve kültür farkındalığı açısından önem taşıyan halk edebiyatı ürünleridir. Milli kültürün özünü bulabileceğimiz destan türüyle inanış, düşünce, beceri, bilgi, Türk milletinin taşıdığı üstün karakter özellikleri gibi birçok değer kazandırabilmektedir. Dolayısıyla kültür anlamında zengin bir alt yapı özelliğinin bulunması bu türün etkili bir şekilde okutulması gerekliliğini hissettirmektedir. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında destan türünün işlenişiyile ilgili birtakım eksiklerin tespit edilmesi üzerine zaman zaman gerekli değişikliklerin yapıldığı belirtilmektedir (Özdaş, Tanışlı, Köse, ve Kılıç 2005: 241). 1949- 1950 yıllarında Türk Dili ve Edebiyatı öğretim Programında büyük ve eski milletlerin destanları, Türk destanları, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı kapsamına dahil edilmiştir. Bu dönemde yapılan değişiklikle Oğuz Destanı,

Ergenekon ve Gç Destanlarının tarihi kaynaklarıyla ilgili bilgilere yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bundan sonraki yıllarda da Türk destanlarının okutulması yönünde yapılan değişiklik uygulanmaya devam etmiştir. 1992 yılında tekrar bir değişikliğe gidilerek ders öğretimindeki yöntem ve teknikler geliştirilmiş, edebiyat tasnifi yapılarak konular dönemler halinde programa yerleştirilmiştir. Destanlar konusu İslamiyet ncesi Türk Edebiyatı başlığı altında işlenmiştir. Dünya edebiyatından destan örneklerine de bu başlık altında yer verilmiştir (etin 2010: 1-8).

2005 ncesindeki son programa bakıldığında Türk edebiyatı derslerinin nitelendirmeye gidilmeyerek dönemler halinde ele alındığı görülmektedir. Köklü değişikliklerin yapıldığı 2005 programında üniteler belirlenerek hedef ve kazanımlar ayrı ayrı oluşturulmuştur. Aynı zamanda üniteler birbirleriyle ilişkilendirilerek öğrencinin bilgiyi yapılandırması bir bütün halinde zihnine yerleştirmesi amaçlanmıştır. Program kapsamında hazırlanan müfredatta, Yaratılış, Ergenekon, Oğuz Kağan, İlyada,  Şehitler adlı destanlara yer verilmiştir. 2007'de okutulan ders kitabına "Destan Dönemi Türk Edebiyatı" nitesinde resim materyallerinden yararlanılması için 14 resim yerleştirilmiştir. Konuyla bağlantılı olarak hazırlanan etkinliklerde çoktan seçmeli sorulara, eşleştirmelere, doğru-yanlış, boşluk doldurma, verilen kavramlara göre tablolar oluşturabilme etkinliklerine ve konuyla ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Ortaöğretim 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi ğretim Programına bakıldığında, destan/efsane konusu 4. nite olarak belirlenmiş ve bu konular için 5 haftalık bir ders işleme süresi ayrılmıştır. 4. Ünitede "İlyada", "Őahmeran ve Lokman", "Oğuz Kağan Destanı", "Battal Gazi Destanı", " Şehitler Destanı" metin olarak yer almıştır. Ünitede yer verilen destan ve efsane türündeki metinlerle ilgili açıklamalar, metinleri anlama ve kavramaya yönelik sorular, araştırma konuları ve dil bilgisi etkinleri bulunmaktadır. Ayrıca metinler görsellerle desteklenmiştir.

2.5. Onuncu Sınıf Ders Kitaplarındaki Destan Metin Örnekleri Ve Destan Türünün İşlenişi

Ders kitapları öğrenme öğretme sürecinde belli bir plan dahilinde öğretim programında belirtilen esaslar doğrultusunda öğrenci ve öğretmenlerin kullandığı yazılı materyaldir. Öğrencilerin neler öğreneceği öğretmenlerin neler öğreteceğiyle ilgili ön bilgi sahibi oldukları birinci kaynaktır (Küçükahmet 2001: 2). Ders kitaplarında yer verilen metinler öncesindeki hazırlık çalışmaları, metinlerden sonra yer verilen anlama ve çözümlene etkinlikleri, metnin içinden tespit etmek üzere düzenlenmiş dil bilgisi çalışmaları öğretmenin belli bir plan dahilinde ilerlemesi gerektiğini ortaya koyarken öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasını, vermek istediklerini daha sistematik bir biçimde vermesini desteklemektedir.

Ders kitaplarıyla öğretim, düzenli bir işleyiş kazanmaktadır. Öğretim programındaki amaçlar, içerik, etkinlikler, ve değerlendirmeye ilgili bilgiler sırayla ders kitaplarında uygulanmaktadır (Şahin ve Yıldırım 1999). Bu bağlamda öğretim programının uygulanabilirliği açısından son derece kullanışlı materyallerdir.

2018- 2019 eğitim öğretim dönemi için okutulacak olan 10. Sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabı, Dr. Döndü Karaca, Gurbet Filazi, Murat Baycanlar, Nurcan Bozbiyık, Sabiha Çuhadar adlı yazarlar tarafından hazırlanmıştır (MEB, 2018). Bu kitap, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının özel amaçlarını gerçekleştirmek üzere tasarlanmıştır. Aşağıdaki tabloda Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle ulaşılmak istenen özel amaçlar tablo halinde gösterilmektedir.

Tablo 1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının Özel Amaçları

Edebiyatın doğasını, işlevini, birey ve toplum için önemini kavramalarını sağlamak.
Edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımlarını kavratmak.
Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla milli, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamalarını desteklemek.
Dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler olmalarını sağlamak.
Metinler aracılığıyla okuduğunu anlama ve eleştirel okuma becerilerini geliştirmeleri ve okuma alışkanlığı kazanmalarını desteklemek.
Çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri, soruları cevaplamak, çözüm önerileri üretmek, bulgularını paylaşmak vb. amaçlar için analiz etmeleri ve değerlendirmeleri amaçlanmaktadır.

Kaynak: MEB, 2018.

Özel amaçların verildiği tabloya bakıldığında, öğrencilerin hem kendilerine hem de topluma faydalı bir insan olarak yetiştirilmesi için sürdürülen eğitim öğretim faaliyetinde ders olarak işlenecek olan Türk dili ve edebiyatı konularıyla neler edineceği, kendini nasıl geliştireceği ve tarihi bağlarını kuvvetlendirmek için nasıl bir yol izleyeceği görülmektedir.

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destanlar konusu 4. Ünite olarak belirlenmiştir (MEB, 2018). Bu ünite için belirlenen beceri alanlarına uygun olarak neler yapılması gerektiği aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında Yer Verilen 4. Ünite Beceri Alanları

4. ÜNİTE: DESTAN/EFSANE

Ünite Süresi: 5 HAFTA		
OKUMA	YAZMA	SÖZLÜ İLETİŞİM
1. Dünya edebiyatının ilk destanlarından bir örnek 2. Türk halk edebiyatından bir efsane örneği 3. İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatından bir destan örneği 4. İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemden bir destan örneği 5. 1923-1980 dönemi Türk edebiyatından bir yapma destan örneği • Efsane ve destanların, ait oldukları toplumun millî kimliğiyle olan bağı; tarihî, kültürel ve toplumsal açıdan önemi üzerinde durulur. Türk destanları işlenirken millî ve manevî değerler üzerinde durulur.	• Öğrencilerden yakın çevrelerindeki varlıklar, mekânlar, tarihî olaylar, tabiat olayları ve inanışlarla ilgili efsaneleri sözlü kültür kaynaklarından derlemeleri ve bunları yazıya geçirerek sergilemeleri (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) istenir. • "Bozkurtların Ölümü", "Gün Olur Asra Bedel" gibi eserlerin destan türünden etkilenilerek yazıldığı bilgisinden hareketle "15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitleri" konusunda, öğrencilerin tercih ettiği türde bir yazı yazdırılır.	• Öğrencilerin derleyip yazdıkları efsaneleri sınıfta sunmaları sağlanır.
Dil Bilgisi Konuları: <ul style="list-style-type: none"> • Metindeki sıfat tamlamalarını bulur ve bunların metindeki işlevlerini belirler. • Metinler üzerinden imla ve noktalama çalışmaları yapılır. 		

Kaynak: MEB, 2018

Tabloda özellik olarak birbirine yakın olduğu varsayılan efsane ve destan konularının aynı ünite içerisinde ele alındığı görülmektedir. Okuma, yazma ve sözlü iletişim alanlarındaki etkinliklerle destan ve efsane türünün özellikleri ve bu türlerle verilmek istenen iletilerin kavratılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Kazanımlar, beceri alanları olarak belirtilen okuma, yazma, konuşma ve dinleme alanlarına yönelik oluşturulmuş ve bu beceri alanlarının geliştirilmesini sağlayacak sorular sorularak aynı zamanda mevcut durum tespit edilmiştir. Destan türündeki metinlerin yer aldığı 4. Üniteye yönelik metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler sayesinde öğrencilere verilmek istenen kazanımlar tablo halinde aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3. Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinlerden Destan İle İlgili Kazanımlar

KAZANIMLAR	
A.2. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.	Öğrencilerin bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin etmesi ve tahminini kaynaklardan yararlanarak kontrol etmesi sağlanır.
A.2. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler.	Metin türlerinin ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, basın yayın organlarının etkisi üzerinde durulur.
A.2. 3. Metnin tema ve konusunu belirler.	
A.2. 4. Metindeki çatışmaları belirler.	Metindeki temel çatışmayı/karşılaşmayı ve bu çatışma etrafında metinde yer alan veya metnin ima ettiği diğer çatışmaları/karşılaşmaları/karşıtlıkları belirlenmesi sağlanır
A.2. 5. Metnin olay örgüsünü belirler.	Öyküleyici metinlerde olayların birbirleriyle ilişkisi ve sıralanışı (kurgulanması) üzerinde durulur.
A.2. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.	Öyküleyici metinlerde şahısların rol dağılımları, olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özellikleri, toplumsal statüleri, -varsa- tarihsel/gerçek kişilikleri veya bu kişiliklerle ilişkileri; tip veya karakter özelliği gösterip göstermedikleri vb. belirlenir.
A.2. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.	a. Öyküleyici metinlerde kahramanların ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişki, olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevi vb. belirlenir. b. Metnin kurgu zamanı ile -varsa- içeriğin bir tarihsel zamanla/dönemle ilişkisine değinilir. Örneğin romancı veya hikâyecinin olayları hangi zaman dilimleri içinde kurguladığı (günün bir saati, aylar, yıllar, geri dönüş ve ileri gidişler vb.) kurgu zamanını, olayların/konunun Sultan II. Abdülhamit döneminde geçmesi ise tarihsel zaman/dönem ilişkisini ortaya koyar.
A.2. 8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler.	a. Öyküleyici metinlerde anlatıcının özellikleri ile hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisinin kullanıldığı belirlenir. b. Seçilen bakış açısının anlatımı nasıl etkilediğine dikkat çekilir. Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığı, olayları yorumlayıp yorumlamadığı, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığı, taraflı davranıp davranmadığı gibi hususlar değerlendirilir. c. Bir metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı bulunabileceği, anlatıcının değişmesine göre bakış açısının da değişebileceği vurgulanır
A.2. 9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.	Öyküleyici metinlerde yararlanılan anlatım biçimleri (öyküleme, betimleme vb.) tespit edilir.
A.2. 10. Metnin üslup özelliklerini belirler.	Metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri belirlenir (Cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, anlatım teknikleri, söz sanatları, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunluk gibi hususlar dikkate alınır.).
A.2. 11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.	a. Metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara ve/veya metnin dönemin gerçekliğiyle ilişkisine değinilir. b. Bazı metinlerde ise içeriğin/göstergelerin genel anlamda doğal, toplumsal veya bireysel gerçeklikle ilişkisi incelenir. c. Bu hususlar değerler eğitimi çerçevesinde ele alınır.

A.2. 12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.	a. Bu kazanım 10, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde ele alınacaktır. b. Metnin; bağlı olduğu edebî dönem, akım, gelenek, topluluk açısından değerlendirilmesi ve/veya metinde görülen edebî, felsefi, estetik anlayışın; diğer metinler veya yazarlarla bağlantılarının/etkileşimlerinin belirlenmesi sağlanır. c. Metnin aynı, benzer, farklı veya karşıt anlayıştaki metinlerle karşılaştırılması sağlanır.
A.2. 13. Metni yorumlar.	Metindeki açık ve örtük iletileri; metinle ilgili tespitlerini, eleştirilerini, güncellemelerini ve beğenisini metne dayanarak/gerekçelendirerek ilgili kazanımlar çerçevesinde ifade etmesi sağlanır.
A.2. 14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.	a. Metnin yazarın ünlü eserlerinden biri olması, yazarın tanınmasına katkısı, metnin edebiyat ve/veya toplum hayatındaki akisleri vb. hususlar üzerinde durulur. Bu hususların metne ve yazara göre farklılık göstereceği vurgulanır. b. Yazarın diğer önemli eserlerinden bahsedilir. Metnin ve/veya yazarın aynı türdeki diğer metinlerinin -varsasınema ve tiyatroya yapılan uyarlamalarından ve bunun yankılarından/etkilerinden bahsedilebilir.
A.2. 15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.	Masal/fabl hariç türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazar ve eserleri 10,11 ve 12. sınıf düzeylerinde ele alınacaktır.
A.2. 16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Kaynak: 2018 Ortaöğretim Öğretim Programı

Tablo 3'te verilen kazanımlar, öğrencilerin seçilen metin türünden neler öğrenmesi ve edinmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yukarıda belirtilen kazanımların sağlanması için metne yönelik hazırlanan etkinliklerin amacına uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Ortaöğretim 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında 4. Üniteye başlarken öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek için işlenecek olan metinlere yönelik neleri, nasıl, niçin öğrenecekleri açıklanmaktadır. Aşağıda verilen tabloda ünite başlangıcıyla ilgili ayrıntılar verilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında, öğrenilecek olanlarla ilgili bilgi verilmesi, bu öğrenmeyi nasıl gerçekleştirecekleri yönünde yöntem gösterilmesi ve öğrenilenlerin değerlendirilmesiyle ilgili de niçin öğreneceksiniz bölümünün oluşturulması, öğrenme sürecine yönelik öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmenin, konu öncesi öğrencilerin hazırbulunuşluklarının artırılmasının, öğrenmeye yönelik

öğrencilerin de zihinlerinde bir plan oluşturulmalarını sağlamanın amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Ünite Destan/ Efsane

◆ NELERİ ÖĞRENECEKSİNİZ?

- ▶ Okuma bölümünde; dünya edebiyatında destan türünü, Türk halk edebiyatında efsane türünü, İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nda destan türünü, İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Dönem'de destan türünü, 1923-1980 dönemi Türk edebiyatında yapma destan türünü,
- ▶ Dil bilgisinde sıfat tamlamalarını, imla ve noktalama konusunu,
- ▶ Yazma bölümünde, derlediğiniz bir efsaneyi yazmayı ve "15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitleri" konusunda tercih ettiğiniz bir türde yazı yazmayı,
- ▶ Sözlü iletişimde, yazılan yazılar ile ilgili sunum yapmayı öğreneceksiniz.

◆ NASIL ÖĞRENECEKSİNİZ?

- ▶ Okuma bölümünde konularla ilgili bilgileri metinlerden yola çıkarak, dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- ▶ Yazma bölümünde düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi, üniteden edindiğiniz bilgilerden hareketle ve Genel Ağ adresini kullanarak,
- ▶ Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

◆ NİÇİN ÖĞRENECEKSİNİZ?

- ▶ Okuma bölümünde destan/efsane türünün Türk edebiyatı tarihi içinde gösterdiği değişimi ve gelişimi anlayıp değerlendirebilmek,
- ▶ Dil bilgisinde; sıfat tamlamalarının metne olan katkısını, imla ve noktalamanın doğru kullanılmasının metni daha etkin hâle getirdiğini kavrayabilmek,
- ▶ Yazma bölümünde imla ve noktalama kurallarına uygun efsane ve destan yazabilmek,
- ▶ Sözlü iletişimde, yazılan yazıların vurgu, tonlama vb. unsurlara uyarak okuyabilmek ve yazılan yazılarla ilgili etkili bir sunum hazırlayabilmek için öğreneceksiniz.

Kaynak: MEB,2018

4. ünite de destan türünde dört metne yer verilirken efsane türünde bir metnin alındığını görmekteyiz. Ders işlenişi metinlerde dört beceri alanına(okuma-yazma-sözlü iletişim-dil bilgisi) uygun bir plan doğrultusunda ilerlemektedir.

Üniteye "İlyada" destanı ile başlanmıştır.

2.5.1. Birinci Destan Metni

İLYADA

Troya Kralı Priamos'un (Piriyamos) oğlu Paris, Argos (Agus) ve Mykene (Miken) Kralı Agamemnon'un (Agememnon) kardeşi Menelaos'un (Menelaos) güzel karısı Helene'yi (Helene) kaçırdıca Agamemnon ordularını toplayarak Troya'ya saldırır. Böylece yıllar sürecektir bir savaş başlamış olur. Savaşın son senesinde Phthia (Piešta) Kralı ve en üstün Akha (Aka) kahramanı Akhilleus (Akills) ile Başkomutan Agamemnon'un arası bir esir alıp verme meselesi yüzünden açılır. Akhilleus savaşı bırakıp çadırına çekilir. O zaman Priamos'un oğlu Hektor'un (Hektir) komutasındaki Troyalılar Yunan gemilerine kadar sokulurlar. Bu çok tehlikeli durumda Akhilleus yumuşar, en yakın arkadaşı Patroklos'u (Patroklos) savaşa yollamaya razı olur. Hektor, Patroklos'u öldürür. Bunun üzerine Akhilleus çok sevdiği arkadaşının intikamını almak için savaşa girer.

Aşağıda Hektor ile Akhilleus'un karşılaşmalarını ve birbirleriyle mücadelelerini anlatan 22. bölümü okuyacaksınız.

Ürkmüş geyikler gibi kente sığındılar. Güzel surlara dayanıp kurutuyorlar terlerini, susuzluğu gidermek için içiyorlardı kana kana. Bu ara Akhalar, kalkanları omuzlarında,

(...)

İhtiyar inledi, havaya kaldırdı ellerini, dövdü başını, yalvardı sevgili oğluna, ama Hektor, dikilmiş duruyordu kapının önünde, Akhilleus'la savaşmak için yanıyordu.

İhtiyar uzattı kollarını, bağırdı acı acı:

“Hektor, yavrum, dostlarından uzak durma öyle, erişirsin kaderine, bekleme bu adamı, Senden çok üstündür Peleusoğlu, o katı yürekli adam alt eder seni. Keşke tanrılar onu benim sevdiğim gibi sevse, şimdi yere serilir, kuşlar kurtlar yerdi leşini.

Korkunç bir acı da uçar giderdi yüreğimden. Nice yiğit oğullarımdan etti beni o, Kimini öldürdü, kimini sattı uzak adalara. (...)

Ama sen, Akhilleus'a alt olup ölmezsen, Halkımız daha çabuk unuttur bu acıyı.

(...)

İhtiyar böyle dedi, avuç avuç yoldu ak saçlarını, gene de kandıramadı yüreğini Hektor'ın.

(...)

Çok daha iyi olur karşı koymak Akhilleus'a, ya öldürüp onu dönerim geri, ya da onun elinden şanlı ölürüm kentimin önünde.

(...)

Hektor böyle düşünüyordu olduğu yerde.

Akhilleus da gitgide yaklaşıyordu,

(...)

Onu görünce bir titreme aldı Hektor'u, (...)

Dağlarda bir çaylak, kuşların en hızlısı, nasıl kolayca saldırırsa ürkek bir kumruya, kumru sıvışıp kaçır, çaylak da keskin seslerle sıçraya sıçraya atılır üstüne, can atar yakalamak için onu. Akhilleus da Hektor'a doğru tıpkı öyle uçar, Hektor da kaçır korkudan titreye titreye, koşar Troya surlarının dibinde, dizlerinin vargücüyü.

(...)

Önde bir yiğit koşuyordu, ama

daha yiğit biri geliyordu arkadan var hızıyla,

(...)

Seyirci olmuşlardı tanrılar tekmil.

İlkin söze başladı insanların, tanrıların babası:

(...)

Hadi düşünün bakalım, tanrılar, danışın, kurtaracak mıyız Hektor'u ölümden, yoksa bırakacak mıyız bu yiğitliğiyle, yaklaşıyorlardı. Bir Hektor duruyordu olduğu yerde, uğursuz bir kader muhlamıştı onu İlyon'un dışında Batı Kapılarının önüne.

(...)

Onu ilkin yaşlı Priamos gördü,

(...)

İhtiyar inledi, havaya kaldırdı ellerini, dövdü başını, yalvardı sevgili oğluna, ama Hektor, dikilmiş duruyordu kapının önünde, Akhilleus'la savaşmak için yanıyordu.

İhtiyar uzattı kollarını, bağırdı acı acı:

"Hektor, yavrum, dostlarından uzak durma öyle, erişirsin kaderine, bekleme bu adamı, Senden çok üstündür Peleusoğlu, o katı yürekli adam alt eder seni. Keşke tanrılar onu benim sevdiğim gibi sevse, şimdi yere serilir, kuşlar kurtlar yedi leşini.

Korkunç bir acı da uçar giderdi yüreğimden. Nice yiğit oğullarımdan etti beni o, Kimini öldürdü, kimini sattı uzak adalara. (...)

Ama sen, Akhilleus'a alt olup ölmezsen, Halkımız daha çabuk unuttur bu acıyı.

(...)"

İhtiyar böyle dedi, avuç avuç yoldu ak saçlarını, gene de kandıramadı yüreğini Hektor'ın.

(...)

Çok daha iyi olur karşı koymak Akhilleus'a, ya öldürüp onu dönerim geri, ya da onun elinden şanlı ölürüm kentimin önünde.

(...)

Hektor böyle düşünüyordu olduğu yerde.

Akhilleus da gitgide yaklaşıyordu,

(...)

Onu görünce bir titreme aldı Hektor'u,

(...)

Dağlarda bir çaylak, kuşların en hızlısı, nasıl kolayca saldırırsa ürkek bir kumruya, kumru sıvışıp kaçır, çaylak da keskin seslerle sıçraya sıçraya atılır üstüne, can atar yakalamak için onu. Akhilleus da Hektor'a doğru tıpkı öyle uçar, Hektor da kaçır korkudan titreye titreye, koşar Troya surlarının dibinde, dizlerinin vargücüsüyle.

(...)

Önde bir yiğit koşuyordu, ama

daha yiğit biri geliyordu arkadan var hızıyla,

(...)

*Seyirci olmuşlardı tanrılar tekmiil.
İlkin söze başladı insanların, tanruların babası:
(...)*

*Hadi düşünün bakalım, tanrılar, danışın, kurtaracak mıyız
Hektor'u ölümden, yoksa bırakacak mıyız bu yiğitliğiyle, ayağımın dibine geldi,
kaçamam ondan.*

Tolgası ııldayan Hektor can verirken dedi ki:

*Senin ne olduğun yüzünden belli,
demirden bir yürek var göğsünde.*

*Ama uyanık ol, uğramayasın tanrı lânetine,
yiğit de olsan, Paris 'le Apollon o gün seni,
öldürecekler Batı Kapılarının önünde.”*

(...)

Hektor'un karısı henüz bir şey duymamıştı.

(...)

Bilmiyordu zavallıcık, burdan çok uzakta,

Athene alt etmişti Hektor'u, Akhilleus'un eliyle.

*Ansızın surlardan doğru bir bağışma bir inleme duydu
titredi eli ayağı, mekik elinden yere düştü,*

(...)

Hektor, neler geldi başıma!

Nasıl da bir kaderle doğmuşuz ikimiz de,

Şimdi gidiyorsun Hades ükesine,

kuytu derinlikleri altında toprağın,

dul bırakıyorsun beni bu sarayda,

zehir zıkkım bir yas içinde,

(...)

Böyle diyordu ağlaya ağlaya Hektor'un karısı.

Karşılık veriyordu kadınlar hıçkırıklarla.

Homeros, İlyada

Türkçesi: Azra ERHAT, A. Kadir

Metne başlamadan önce hazırlık çalışmalarında iki soru sorularak öğrencilerin konuya ön hazırlığı sağlanmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda ilk metinle ilgili metne hazırlık sorularına yer verilmiştir.

Tablo 5. “İlyada” Hazırlık Soruları Etkinliği

Hazırlık

1. Olağanüstü olayları konu alan metinleri okumak ilginizi çeker mi? Nedenleriyle açıklayınız.
2. “Bir kişi, yendiği düşmanı ne kadar güçlü ise o kadar kahramandır.” sözü ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

Kaynak: MEB, 2018

Metinden önce sorulan bu iki soruyla öğrencilerin hazırbulunuşlukları belirlenirken aynı zamanda işlenecek olan metinde yer verilen konunun iletileri sezdirilmeye çalışılmıştır.

İlyada metninin arkasından metinde geçen kelime ve kelime grupları verilmiştir. Bu kelime ve kelime grupları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. “İlyada” Metninde Geçen Kelime ve Kelime Grupları Etkinliği

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

Athene	: Zeus’un kızı, erdem tanrıçası.	tekmil	: Bütün, tüm.
Deiphobos	: Priamos’un oğlu, Hektor’un ve Paris’in kardeşi.	tolga	: Savaş silahundan korunmak için demirden yapılmış, kimilerinde altın ve gümüş kakmalar bulunan başlık.
Hades	: Yeraltı ülkesinin tanrısı, ölülerin kralı.		
mekik	: Oya yapmakta kullanılan araç.		
Peleus	: Akhilleus’un babası.		

Kaynak: MEB, 2018

Tabloda, İlyada metninde geçen isimlerin kimler olduğu ve özelliklerinin neler olduğuna değinilmiş ve bazı kelimelerin de anlamları verilmiştir. Türk dili ve edebiyatı öğretim programı kapsamında belirtilen kazanımlarda öğrencinin bu

çalışmayı yapması sağlanarak metni daha iyi anlaması ve metinde yer verilen iletilere daha kolay ulaşması amaçlanmıştır.

Tablo 7. “İlyada” Metni ile Metnin Türüyle İlgili Açıklamalar Etkinliği

METİN VE TÜRE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Homeros tarafından MÖ IX. yy.da derlenen *İlyada* destanından alınmıştır. Bu metin, Troya Savaşı'nın ve *İlyada* destanının başkahramanı Akhilleus ile Troyalıların kahramanı Hektor arasındaki mücadelenin anlatıldığı bölümdür. Metinde sadece insanlar değil yarı tanrılar ve tanrılar da olay örgüsünün içinde yer alır. Kelime tekrarları, redif ve kafiyeler bu metindeki söyleyişin akıcılığını sağlamıştır.

Yunanlılara ait *İlyada* destanı, Akhaların Troya şehrini kuşatarak yaklaşık on yıl süren bir savaştan sonra Troyalıları yenmelerini anlatır. 24 bölümden oluşan destan, Akhilleus'un öfkesi ile başlar ve Hektor'ın cenaze töreni ile biter.

Tarih öncesi dönemlerle ilgili tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanların yaşamlarını ve serüvenlerini anlatan, bir toplumun inançlarını, duygularını, eğilimlerini yansıtan ürünlere **mitos**; bunları bir bütün olarak ele alıp sistemli bir şekilde inceleyen bilim dalına **mitoloji** adı verilir. Mit ve mitolojiler destanlara da kaynaklık etmiştir. Destanlarda mitolojiye göre tanrılarla bağlantılı olan olay ve motifler azalırken insani özellikler artmıştır.

Destan, toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yığıtlık ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türlerdendir. Kahramanların olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur. Bu kahramanlar, aklın alamayacağı büyük işlerin üstesinden gelir. Destanlarda olay ve kişiler olmak üzere iki unsur ağırlıktadır. Zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez. Destanlar, ulusların tarihte yer almaya başladıkları dönemlerin ilk ürünleridir. Bu nedenle bu ürünlerde onları oluşturan toplumların tarihlerinden izler görülür.

Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır: Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir. Doğal destanların oluşumları üç safhada gerçekleşir. Birinci safha, tarihsel olayın ortaya çıktığı çekirdek dönemdir. Toplumun belleğinde derin ve sarsıcı izler bırakan bir olay, zaman içinde gelişerek büyür; farklı söyleyişlerle ve eklemelerle zenginleşir. İkinci safhada ozanlar toplumun dilinde zenginleşen ve efsaneleşen olayları düşsel dünyalarında geliştirerek saz eşliğinde dillendirirler. Destan yazıya geçmediği için bu dönemde de büyüyüp gelişmeye devam eder. Son safha, destan geleneğini bilen bir kişinin destanın tüm varyantlarını elde ettikten sonra destanı yeniden oluşturup yazıya geçirmesidir.

Yunanlıların *İlyada* dışında *Odyseia (Odise)*, İranlıların *Şehnâme*, Finlerin *Kalevala (Kalevala)*, Fransızların *Chanson de Roland (Şanson de Rölant)*, Sümerlerin *Gılgamış*, Almanların *Nibelungenlied (Nibelungenlied)*, İngilizlerin *Beowulf (Biwolf)*, İspanyolların *Le Cid (Lö sid)*, Rusların *İgor*, Hintlerin *Ramayana* ve *Mahabharata (Mahabarata)*, Japonların *Şinto* adlı destanları dünyaca ünlü doğal destanlara örnektir. Türk edebiyatında ise *Alp Er Tunga*, *Oğuz Kağan*, *Şu*, *Ergenekon*, *Bozkurt*, *Türeyiş* destanları doğal destanlardır.

Herhangi bir tarihî olayın bir ozan tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşan destanlara **yapma destan** denir. Tasso'nun (Taso) *Kurtarılmış Kudüs*, Ariosto'nun (Ariosto) *Çılgın Orlando*, Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserleri İtalyan edebiyatının; Vergilius'un (Vercilyus) *Aeneis* adlı eseri Latin edebiyatının; Milton'un (Miltın) *Kaybolmuş Cennet* adlı eseri İngiliz edebiyatının; Mehmet Âkif Ersoy'un *Çanakkale Şehitlerine*, Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda* Türk edebiyatının yapma destan örneklerindedir.

Kaynak: MEB, 2018.

Tabloda metin ve metnin türüyle ilgili açıklamalara yer verilerek tür ve metin hakkında genel bir bilgi sahibi olunması istenir. Öğrenci, bu etkinlikte geçmişle günümüz toplumunu kıyaslama imkanı elde ederek yaşanan değişimle ilgili

görüşlerini açıklayabilmektedir. Yaşanan değişimleri tarih bağlamında değerlendirmeleri amaçlanmıştır.

İşlenen metnin anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirilmesi açısından metni anlama ve çözümleme etkinliğine yer verilmiştir. Bununla ilgili etkinlik aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 8. “İlyada” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği

■ METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. “O katı yürekli adam alt eder seni.” cümlesindeki altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metindeki kahramanlardan Akhilleus ile Hektor'un kişilik özelliklerini metinden yola çıkarak açıklayınız.
3. Metinde anlatıcının kim olduğunu ve hangi tip bakış açısı kullandığını belirleyiniz.
4. Hektor'un ölümü üzerine eşinin nasıl bir tepki gösterdiğini, hangi ruh hâli içerisinde olduğunu metindeki dizelerden örnek göstererek belirtiniz.
5. Okuduğunuz metinden alınan “bir altın terazi kurdu baba tanrı, / acıklı ölümün iki tanrıçasını koydu kefelere, / biri Akhilleus'unkiydi, biri at sürücüsü Hektor'unki, / ortasından tuttu kaldırdı teraziyi, / ağır bastı Hektor'un kara günü, / kefe düştü yuvarlandı Hades'e dek.” dizelerinden yola çıkarak o dönemdeki kader anlayışıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.
6. Okuduğunuz metinde kalıp olarak kullanılan ve yinelenen ifadeleri gösteriniz, bu kullanımların metnin anlatımına nasıl bir katkı sağladığını belirtiniz.
7. Metinde, tanrıların olayların akışına müdahale ettikleri bölümleri gösteriniz.
8. Hektor ve Akhilleus, aralarındaki mücadelenin sonunda birbirlerine nasıl bir tavır alacaklarını ifade ederler? Metinden hareketle açıklayınız.
9. Tanrılar olaylara müdahale etmeselerdi Akhilleus ile Hektor'un mücadelesi nasıl sonuçlanabilirdi?
10. Okuduğunuz metinde, doğadan alınan ve benzetme yapmak için kullanılan varlıkları belirleyip söyleyiniz.
11. Okuduğunuz metnin şekil özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.
12. Metin destan türünün hangi özelliklerini taşımaktadır? Metinden örneklerle açıklayınız.

Kaynak: MEB, 2018.

Metni anlama ve çözümlemeye yönelik öğretim programında diğer etkinliklere kıyasla daha fazla kazanıma yer verildiğini tablo 2'de görmekteyiz.


Metin ile öğrenciye edindirilmek istenen en yoğun kazanımların anlama ve çözümlene etkinliğinde olması önemlidir. Kazanımlarda ortaya konan hedeflere anlama ve çözümlene etkinlikleriyle ulaşılması, bu etkinliğin hedef kazanımları karşılayabildiğini düşündürmektedir.

Metni anlama ve çözümlene etkinliğinin ardından İlyada destanını derleyen Homeros'un kısa bir yaşam öyküsüne yer verilerek metin ile onu derleyen şair arasında ilişki kurulması amaçlanmaktadır.

Tablo 9. "İlyada" Şairin Biyografisi

ŞAIRIN BİYOGRAFİSİ

HOMEROS: Nerede doğduğu ve ne zaman yaşadığı kesin olarak bilinmemektedir. Egeli olduğu sanılan Homeros, sözlü edebiyat geleneğini sürdüren bir ozandı. Homeros'un önemi, sözlü gelenekte doğan hikâyelere artık değiştirilemeyecek kesin biçimlerini vererek *İlyada* ve *Odyseia* adlı destanları derlemiş olmasından kaynaklanır. Bu iki büyük destan, Yunan mitolojisi için hem ilk hem de en büyük yazılı kaynaktır. Homeros'un derlediği destanlar yüzyıllar boyunca özellikle güzel sanatlarda sanatçılara ilham kaynağı olmuştur.



Kaynak: MEB, 2018.

Öğretim programında metni oluşturan ya da derleyen kişinin kısa biyografisine yer vererek eserle yaratıcısı arasındaki bağı öğrencinin keşfetmesi istenmektedir. Şair/yazarın diğer eserlerinin de bu biyografide olmasının temelinde tanıtılan kişinin dünya görüşü, olayları ele alış tarzıyla ilgili fikir sahibi olunması bulunmaktadır.

İlyada metninde son etkinlik olarak dil bilgisiyle ilgili oluşturulan iki soru vardır. Bu sorulara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 10. “İlyada” Dil Bilgisi Etkinliği**DİL BİLGİSİ**

1. “Dağlarda bir çaylak, kuşların en hızlısı /Nasıl kolayca saldırırsa ürkek bir kumruya” dizelerindeki “ürkek bir kumru” sıfat tamlamasında bir ad hem niteleme hem belirtme sıfatı almıştır. Siz de metinden buna benzer örnekler bulunuz. Bulduğunuz örneklerin altını çiziniz.
2. Okuduğunuz metinden alınan “Sen öldün Hektor, kol kanat olamazsın ona” dizesinde virgöl, sıralı cümleleri ayırmak için kullanılmıştır. Siz de okuduğunuz metinden virgölün diğer kullanım amaçlarına örnekler bulunuz.

Kaynak: MEB, 2018.

Türk dili ve edebiyatı dersinde öğretilen dil bilgisi kurallarını uygulayabilmesi için bağımsız bir metin seçilmemektedir. Metinden hareketle verilen cümlelerde dil bilgisi kurallarını fark etmesi sağlanarak öğrencinin kuralı uyguladığı örnek bir cümle kurması istenmektedir.

4. Üniteye yer verilen metinlerde görsel olarak da öğrencinin konuya ilgiye oluşturulmaya çalışılmıştır. Metinlerle bağlantılı resimler seçilerek öğrencinin daha fazla duyu organına hitap edilmesi amaçlanmıştır. Bu üniteye yer alan diğer metinler de görsellerle desteklenmeye çalışılmıştır. Görseller eksik kullanılmıştır. Bu sonuca öğrenci görüşmelerinde verilen cevaplarda görülmüştür.

Destan ünitesindeki ikinci destan metni “Oğuz Kağan Destanı”dır.

2.5.2.İkinci Destan Metni

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Yine günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı. Doğum ağrıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök; ağzı ateş (gibi) kızıl; gözleri elâ; saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi. Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba (...) istedi. Dile gelmeğe başladı; kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. Ayakları öküz ayağı gibi; beli kurt beli gibi; omuzları samur omuzu gibi; göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudu tamamen tüylü idi. At sürüleri güder, ata biner ve av avlardı. Günlerden ve gecelerden sonra yiğit oldu. Bu...

O çağda, orada büyük bir orman vardı; bir çok dereler ve ırmaklar vardı. Buraya gelen avlar ve burada uçan kuşlar çoktu. Bu ormanın içinde büyük bir gergedan vardı. At sürülerini ve

halkı yerdı. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmiŐti. Oğuz Kağan cesur bir adamdı. Bu gergedanı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava ıktı. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti.

Bir geyik ele geçirdi, onu söğüt dalı ile bir ağaca bağladı ve gitti.

Sonra sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: Gergedan geyiği almıŐ. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu, onu altın kuŐađı ile ağaca bağladı, gitti.

Yine sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: Gergedan ayıyı da almıŐ.

Bu sefer o ağacın dibinde (kendisi) durdu. Gergedan geldi ve başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz kargı ile gergedanın başına vurdu ve onu öldürdü. Kılıcı ile başını kesti, aldı gitti.

Tekrar geldiği zaman gördü ki: Bir ala doğan gergedanın bağırsaklarını yemektedir. Yay ve okla ala doğanı öldürdü ve başını kesti. Ala doğanın resmi budur:

Sonra dedi ki: (Gergedan) geyiği yedi, ayıyı yedi. Kargım onu öldürdü; demir olsa (olduğu için). Gergedanı ala doğan yedi, okum onu öldürdü; bakır olsa (olduğu için) dedi, gitti. Gergedanın resmi budur:

Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrıya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. GüneŐten ve aydan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki:

O ışığın içinde bir kız var, yalnız oturuyor. Çok güzel bir kızdı. Başında (alnında?) ateŐli ve parlak bir beni vardı, demir kazık (kutup yıldızı) gibi idi. O kız öyle güzeldi ki, gülse, Gök Tanrı gülüyor; ağlasa Gök Tanrı ağlıyordu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi, aldı.

(...)

Kız gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek ocuk doğurdu. Birincisine Gün adını koydular; ikincisine Ay adını koydular;  inc s ne de Yıldız adını koydular.

Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti.  n nde, bir g l ortasında, bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. G z  gökten daha gök idi; saçı ırmak gibi dalgalı idi; diŐi inci gibi idi. Öyle güzeldi ki, eğer yeryüzünün halkı onu görse: Eyv h!  l yoruz der ve (tatlı) süt, (acı) kımız olurdu.

Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti. Yüreğine ateş düştü; onu sevdi, aldı.

(...)

(Kız) gebe kaldı. Günler ve gecelerden sonra (gözleri) parladı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gök adını koydular; ikincisine Dağ adını koydular; üçüncüsüne Deniz adını koydular.

Sonra Oğuz Kağan büyük bir toy (ziyâfet) verdi. Halka emir (verdi ki...) (Oğuz Kağan) halkı çağırınca, ahâli birbirine danıştı ve geldi. Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı. Türlü yemekler, (...), tatlılar ve kızımlar yediler ve içtiler. Toydan sonra Oğuz Kağan beylere ve halka buyruk verdi ve

Ben sizlere oldum kağan,

Demir kargı olsun orman,

Alalım yay ile kalkan,

Av yerinde yürüsün kulan,

Nişan olsun bize buyan,

Daha deniz, daha müren,

Bozkurt olsun (bize) uran,

Güneş bayrak, gök kurikan,

dedi. Ondan sonra Oğuz Kağan dört bir yana emirler yolladı; tebliğler yazdı ve elçilere verip gönderdi. Bu tebliğlerde şöyle yazılmıştı:

Ben Türk-Uygurlar'ın kağanıyım ve yer yüzünün dört köşesinin kağanı olsam gerektir. Sizden itaat dilerim. Kim benim emirlerime baş eğerse, hediyelerini kabul ederek, onu dost edinirim. Kim baş eğmezse, gazaba gelirim; düşman sayarak, ona karşı asker çıkarır ve derhal baskın yapıp onu astırır ve yok ettirim.

Yine o zamanlarda sağ yanda Altun Kağan adında bir kağan vardı. Bu Altun Kağan, Oğuz Kağan'a elçi gönderdi. Pek çok altın, gümüş takdim etti ve yâkut taşlar alıp, pek çok cevâhir yolluyarak, bunları Oğuz Kağan'a saygı ile sundu. Ona itaat etti, iyi hediyelerle dostluk temin etti ve onunla dost oldu.

Sol yanında Urum adında bir kağan vardı. Bu kağanın askeri ve şehirleri pek çoktu. Bu Urum Kağan, Oğuz Kağan'ın emrini dinlemezdi. Onun arkasından gitmezdi. Ben onun sözünü tutmam diyerek emrine bakmadı. Oğuz Kağan gazaba gelerek onun üzerine yürümek istedi; bayrağını açarak, askeriyle ona karşı yürüdü.

Kırk gün sonra Buz Dağ adında bir dağın eteğine geldi. Çadırını kurdurdu ve sessizce uyudu. Tan ağarınca Oğuz Kağan'ın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü ve gök yeveli büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt Oğuz Kağan'a hitap etti ve: Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum dedi.

Ondan sonra Oğuz Kağan çadırını dürdürdü ve gitti. Gördü ki, askerin önünde gök tüylü ve gök yeveli büyük bir erkek kurt yürümektedir ve kurdun ardı sıra ordu gelmektedir.

Gök tüylü ve gök yeveli bu büyük erkek kurt bir kaç gün sonra durdu. Oğuz Kağan da askeri ile durdu. Burada İtil Müren adında bir deniz vardı. Bu İtil Müren'in kenarında bir kara dağın önünde savaş başladı. Okla, kargı ile ve kılıçla vuruştular. Askerlerin arasında vuruşma çok oldu, halkın gönüllerinde kaygı çok oldu. Boğuşma ve vuruşma öyle yaman oldu ki, İtil Müren'in suyu zencefre gibi baştan başa kıp kırmızı oldu. Oğuz Kağan yendi ve Urum Kağan'ın hanlığını ve halkını aldı. Onun ordugâhına pek çok cansız ve pek çok canlı ganîmet düştü.

Urum Kağan'ın bir kardeşi vardı. Adı Uruz Bey idi. Bu Uruz Bey oğlunu dağ başında, derin ırmak arasında iyi tahkim edilmiş bir şehre yolladı ve: Şehri korumak gerek, sen şehri bizim için koru ve savaştan sonra bize gel, dedi.

Oğuz Kağan bu şehre yürüdü. Uruz Bey'in oğlu ona çok altın ve gümüş yolladı ve dedi ki: Ey (Oğuz Kağan), sen benim kağanımsın; babam bana bu şehri verdi ve: "Şehri korumak gerektir; sen de şehri benim için koru ve savaştan sonra gel" dedi. Babam (sana) kızdı ise, bu benim suçum mudur? Ben senin emrini yerine getirmeğe hazırım. Bizim devletimiz senin devletindir; bizim uruğumuz senin ağacının yemişindendir. Tanrı sana yer vermek lutfunda bulunmuş; ben sana başımı ve devletimi veriyorum; sana vergi veririm ve dostluktan çıkmam, dedi. Oğuz Kağan, bu yiğitin sözünü iyi gördü, sevindi, güldü ve sen bana çok altın yollamışsın ve şehri iyi korumuşsun dedi. Onun için ona Saklap adını koydu ve onunla dost oldu.

Sonra Oğuz Kağan askerleriyle İtil adındaki ırmağa geldi. İtil büyük bir ırmaktır. Oğuz Kağan onu gördü ve: İtil'in suyunu nasıl geçeriz? dedi.

Asker arasında iyi bir bey vardı. Onun adı, Uluğ Ordu Bey idi. O akıllı ve... bir erdi; gördü ki, bu yerde pek çok dal ve pek çok ağaç... O ağaçları... kesti ve bu ağaçlara yattı, geçti. Oğuz Kağan sevindi, güldü ve: sen burada bey ol; senin adın Kıpçak Bey olsun dedi.

Yine ilerlediler. Ondan sonra Oğuz Kağan yine gök tüylü ve gök yeveli erkek kurdu gördü. O kurt Oğuz Kağan'a: Şimdi, Oğuz, sen asker ile buradan yürüyerek, halkı ve beyleri götür; ben önden sana yol gösteririm, dedi.

Tan ağarınca, Oğuz Kağan gördü ki, erkek kurt askerin önünde yürümektedir; sevindi ve ilerledi.

Oğuz Kağan her zaman bir alaca ata binerdi. O, bu atı pek çok severdi. Yolda bu at gözden kaybolup kaçtı. Burada büyük bir dağ vardı. Üstünde don ve buz vardı. Onun başı soğuktan ap ak idi. Onun için adı Buz Dağ idi. Oğuz Kağan'ın atı bu Buz Dağ'ın içine kaçtı, gitti. Oğuz Kağan bundan çok eziyet ve ızdırap çekti. Asker arasında bir kahraman bey vardı. Ne tanrıdan, ne de şeytandan korkardı. Yürüyüşe ve soğuğa dayanıklı bir erdi. O bey dağlara girdi, yürüdü. Dokuz gün sonra atı Oğuz Kağan'a getirdi. Buz Dağ'da çok soğuk olduğundan, o bey kara sarılmıştı, bembeyazdı. Oğuz

Kağan sevinçle güldü ve: Sen buradaki beylere baş ol ve senin adın ebediyen Karluk olsun dedi. Ona çok mücevher bağışladı ve ilerledi.

Yolda büyük bir ev gördü. Bu evin duvarı altından, pencereleri gümüşten ve çatısı demirdendi. Kapalı idi ve anahtar yoktu. Asker arasında pek becerikli bir adam vardı. Adı Tömürdü Kağul idi. Ona buyurdu: Sen burada kal ve çatıyı aç; açtıktan sonra orduya gel. Bunun üzerine ona Kalaç (Kal! aç!) adını koydu ve ilerledi.

Yine bir gün gök tüylü ve gök yeveli erkek kurt durdu. Oğuz Kağan da durdu ve çadırını kurdurdu. Bu, tarlasız ve çorak bir yerdi. Buraya Çürçet diyorlardı. Büyük bir yurt idi; atları çok, öküzleri ve buzağuları çok, altın ve gümüşleri çok, cevahirleri çoktu. Burada Çürçet Kağan ve onun halkı Oğuz Kağan'a karşı geldiler. Vuruşma ve çarpışma başladı. Oklarla, kılıçlarla vuruştular. Oğuz Kağan yendi, Çürçet Kağan'ı mağlup etti, öldürdü; (...) ve Çürçet halkını kendisine tabi kıldı. Vuruşmadan sonra Oğuz Kağan'ın askerlerine, maiyetine ve halkına öyle büyük bir ganîmet düştü ki, yüklemek ve götürmek için at, katır ve öküz az geldi. Oğuz Kağan'ın askeri arasında tecrübeli ve gâyet becerikli bir adam vardı. Onun adı Barmaklığ Çosun Billig idi. Bu becerikli usta, bir araba yaptı. Arabaya cansız ganîmetleri yükledi. Arabanın ön tarafına canlı ganîmetleri koydu. Onlar çektiler, gittiler. Oğuz Kağan'ın maiyeti ve halkı, hepsi bunu gördü ve şaşırды. Onlar da araba yaptılar. Bunlar arabayı çekerken (durmadan): Kanga! kanga! diye bağırıyorlardı. Onun için onlara Kanga adını koydular. Oğuz Kağan arabaları gördü, güldü ve Kanga kanga ile cansız canlı yürütsün; sizin adınız Kangaluğ olsun ve (bunu) araba göstereyim (?) dedi, gitti.

Ondan sonra yine bu gök tüylü ve gök yeveli erkek kurtla Hint, Tangut ve Suriye taraflarına yürüdü. Pek çok vuruşmadan ve pek çok çarpışmadan sonra onları aldı ve kendi yurduna kattı; onları yendi ve kendisine tâbi kıldı.

Yine söylenmeden kalmasın ve belli olsun ki, cenupta Barkan denilen bir yer vardır, çok zengin bir yurttur ve çok sıcak bir yerdir. Burada çok av ve çok kuş vardır. Altını, gümüşü ve cevâhiri çoktur. Halkının çehresi hep kap karadır. Bu yerin kağanı Masar adında bir kağandı. Oğuz Kağan onun üzerine yürüdü. Çok yaman bir vuruşma oldu. Oğuz Kağan yendi, Masar Kağan kaçtı. Oğuz onu hükmü altına aldı, yurdunu ele geçirdi, gitti. Onun dostları çok sevindiler, düşmanları çok üzüldüler. Oğuz Kağan yendi. Sayısız eşyâ, at aldı ve yurduna, evine doğru yola koyuldu, gitti.

Yine söylenmeden kalmasın ve belli olsun ki, Oğuz Kağan'ın yanında ak sakallı, kır saçlı, uzun tecrübeli bir ihtiyar vardı. O, anlayışlı ve asil bir adamdı. Oğuz Kağan'ın nâzırı idi. Adı Ulug Türük idi. Günlerden bir gün uykuda bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu altın yay gün doğusundan ta gün batısına kadar ulaşmıştı ve bu üç gümüş ok şimale doğru gidiyordu. Uykudan uyanınca düşte gördüğünü Oğuz Kağan'a anlattı ve dedi ki: Ey kağanım, senin ömrün hoş olsun; ey

kağanım, senin hayâtın hoş olsun. Gök Tanrı düşümde verdiğini hakikate çıkarsın. Tanrı bütün dünyayı senin uğruna bağışlasın!

Oğuz Kağan Uluğ Türük'ün sözünü beğendi; onun öğüdünü dinledi ve öğüdüne göre yaptı. Ondandır sabah olunca büyük ve küçük oğullarını çağırtdı ve: Benim gönlüm avlanmak istiyor. İhtiyar olduğum için benim artık cesaretim yoktur; Gün, Ay ve Yıldız, doğu tarafına sizler gidin; Gök, Dağ ve Deniz sizler de batı tarafına gidin dedi.

Ondandır sonra üçü doğu tarafına, üçü de batı tarafına gittiler.

Gün, Ay ve Yıldız çok av ve kuş avladıktan sonra, yolda bir altın yay buldular; onu aldılar ve babalarına verdiler. Oğuz Kağan sevindi, güldü, yayı üçe böldü ve: Ey büyük (oğullarım), yay sizlerin olsun; yay gibi okları göğe kadar atın dedi.

Gök, Dağ ve Deniz çok av ve çok kuş avladıktan sonra, yolda üç gümüş ok buldular; aldılar ve babalarına sundular. Oğuz Kağan sevindi, güldü, okları üçe üleştirdi ve: Ey küçük (oğullarım), oklar sizlerin olsun. Yay oku attı; sizler de ok gibi olun dedi.

Ondandır sonra Oğuz Kağan büyük kurultay topladı. Maiyetini ve halkını çağırtdı. Onlar geldiler ve müşâvere ettiler. Oğuz Kağan büyük ordugâh... sağ yanına kırk kulaç direk dikirtti; üstüne bir altın tavuk koydu; altına bir ak koyun bağladı. Sol yanına kırk kulaç direk dikirtti. Üstüne bir gümüş tavuk koydu; dibine bir kara koyun bağladı. Sağ yanda Bozuklar oturdu; sol yanda Üç Oklar oturdu. Kırk gün, kırk gece yediler, içtiler ve sevindiler.

Sonra Oğuz Kağan oğullarına yurdunu üleştirip verdi ve:

Ey oğullarım, ben çok yol aştım; çok vuruşmalar gördüm; çok kargı ve çok ok attım; atla çok yürüdüm; düşmanları ağılattım, dostlarımı güldürdüm. Ben

Gök Tanrı'ya (borcumu) ödedim. Şimdi yurdumu size veriyorum dedi...

Anonim, Oğuz Kağan Destanı

(haz. Muharrem ERGİN, Oğuz Kağan Destanı)

Örnek metin incelendiğinde nesir ağırlıklı olduğu görülmektedir. Oysa Türk destanları nazım şeklinde kopuz eşliğinde anlatılmaktadır. Şiirin duygusal etkisi daha yüksektir. Örnek metin parçası da nazım şeklinde düzenlenseydi isabetli bir yöntem olurdu. Metnin başlangıcında iki hazırlık sorusu sorularak öğrencilerin metne

yönelik ilgi düzeyleri artırılmaya çalışılmakta ve destanların milletlerin tarihini ve edebiyatının ürünleri olduğu hissettirilmek istenmiştir.

Tablo 11. “Oğuz Kağan Destanı” Hazırlık Soruları Etkinliği

Hazırlık

1. Destanların edebiyatımız ve tarihimiz açısından nasıl bir önem taşıdığını düşünüyorsunuz?
2. Dünyada pek çok millet bulunmasına karşın hepsinin kendilerine ait doğal birer destanlarının olmamasının nedeni sizce ne olabilir?

Kaynak: MEB, 2018

Hazırlık sorularının ardından verilen “Oğuz Kağan Destanı”nda geçen kelime ve kelime gruplarıyla ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 12. “Oğuz Kağan Destanı” Metinde Geçen Bazı Kelime Ve Kelime Grupları Etkinliği

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

aklı gitmek	: Şaşırarak, korkmak.	müren	: İrmak.
Bozuk	: (Metinde) Boz Ok.	müşavere etmek	: Danışmak.
buyan	: Baht, uğur.	samur	: Sansargillerden, Kuzey Avrupa’da yaşayan, çok yumuşak ince tüyleri olan küçük hayvan.
cenup	: Güney.	şimâl	: Kuzey.
cevâhir	: Elmas, yakut vb. değerli taşlar, mücevher.	takdim etmek	: Sunmak, tanıtmak.
dile gelmek	: Konuşmak, dillenenmek.	tahkim etmek	: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.
gazap	: Öfke, kızgınlık, hiddet.	tebliğ	: Bildirme, haber verme.
kargı	: (Metinde) Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.	uran	: Savaş bağırsağı.
kımız	: Kısırak sütünün mayalanmasıyla yapılan, eski bir Türk içeceği.	uruk	: Soy, sülale.
kulan	: Katır, yaban epeği.	üleştirmek	: Pay ederek dağıtmak, bölüştürmek.
kurıkan	: Çadır.		
maiyet	: Üst görevli kimsenin yanında bulunan kimseler.		

Kaynak: MEB, 2018

Destanın oluşturulduğu dönemde kullanılan kelimelerin orijinallerinin Türkçe karşılıkları kelime çalışması halinde verilerek öğrencilerin metni anlamaları amaçlanırken aynı zamanda tarihi bağların zayıflamaması, Türk kültürüne has özelliklerin tanınması ve dildeki değişme ve gelişmenin fark edilmesi de amaçlanmıştır.

Metin ve türle ilgili çalışmada açıklamalara yer verilmektedir. Yapılan açıklamalarda metnin hangi dönemde oluşturulduğu, konusu, destanın genel özellikleri, destanın neden önemli bir tür olduğuyula ilgili bilgi, Türk kültüründen önemli izler taşıdığı gibi metin ve türü anlatan ifadelerle yer verilmiştir. Oğuz Kağan Destanı ve tür özellikleriyle ilgili açıklamalar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 13. “Oğuz Kağan Destanı” Metin ve Türle İlgili Açıklamalar Etkinliği

METİN VE TÜRLER İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanlarından biri olan Oğuz Kağan Destanı'dır. Destanda olaylar, Oğuz Kağan'ın doğumuyla başlamakta ve kahramanlıkları, evlilikleri, komşu boylarla mücadeleleri vb. ile devam etmektedir. Tüm bunlar olağanüstü bir şekilde anlatılır. Bu destanda olaylar ve kahramanlar, olağanüstü unsurlarla verilmiştir. Destanlarda zaman ve mekân belirsizdir. Genellikle “bir ormanda, bu çağda, bu yerde” gibi kullanımlar söz konusudur. Okuduğunuz bu destanda da olayların ne kadar sürdüğü, nerelerde geçtiği ayrıntılı bir şekilde verilmez.

Türk dili, edebiyatı ve tarihi için önemli bir kaynak niteliği taşıyan destanlar, Sözlü Edebiyat Dönemi ürünlerindedir. Türk destanları, Türklerin göçebe hayatı yaşamaları ve geniş coğrafi alanlara yayılmış olmaları sebebiyle ikinci oluşum safhasında kalmış, oluşumunu tamamlayamamıştır. Yani bir destan şairi tarafından yazıya geçirilmemiştir. O yüzden doğal Türk destanları manzum değildir. Bilinen yazılı Türk destanları daha çok İran, Çin, Arap, Moğol, Bizans ve Batı kaynaklarından derlenmiş; oluşumlarından çok sonra yazıya geçirilmiştir.

Türk destanlarının pek çoğunda ortak olarak kullanılan bazı motifler vardır. Bu motifler arasında ıfık, at, ağaç, su, çeşitli madenler (gümüş, altın, demir vb.), kurt, kadın, yada taşı, ok-yay, yaşlı adam sayılabilir.

Destanlar birdenbire ortaya çıkmış ürünler değildir. Bu ürünler, bir süreç içerisinde varlık kazanmıştır. Destanların oluşabilmesi için öncelikle o milleti derinden etkileyen bir olayın (savaş, göç, kıtlık vb.) yaşanması ve bunun dilden dile aktarılması gerekir. Ardından destan geleneğini bilen bir kişi tarafından bunlar derlenip bir araya getirilir.

Türk edebiyatında destanların sınıflandırılmasında coğrafi ve kültürel değişikliklerin yanı sıra din unsurunun da etkisi vardır. Bu bakımdan destanlar; İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanları ve İslamiyet sonrası Türk destanları olarak sınıflandırılmıştır. İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanları arasında Altay-Yakut Dönemi'nde *Yaradılış Destanı*; Saka Dönemi'nde *Alp Er Tunga Destanı* ve *Şu Destanı*; Hun Dönemi'nde *Oğuz Kağan Destanı* ve *Attila Destanı*; Kök Türk Dönemi'nde *Bozkurt Destanı* ve *Ergenekon Destanı*; Uygur Dönemi'nde ise *Türeyiş Destanı* ve *Göç Destanı* yer alır.

Kaynak: MEB, 2018

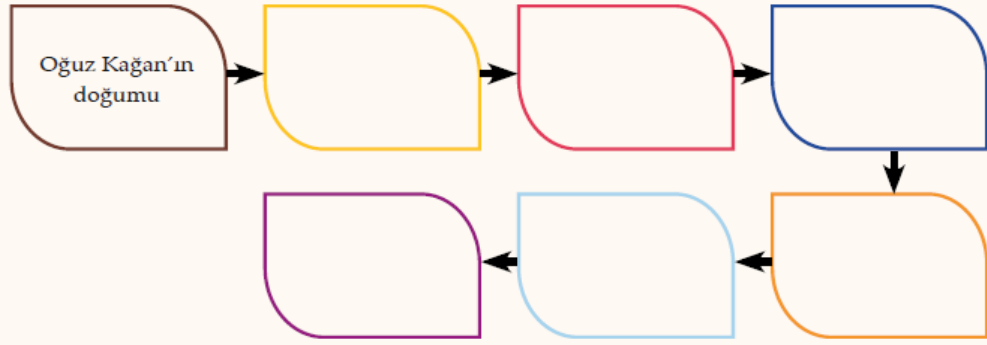
Yukarıdaki tabloda destanlara yönelik bilinmesi gereken tüm özelliklerin aktarıldığı görülmektedir. Öğrenciler bu konuya dair hiçbir bilgiye sahip olmasa da bu tablodan destanlarla ilgili genel özelliklere ulaşabilmek amaçlanmıştır. Bu yöntem öğrencinin keşfetme etkinliğini engellemektedir.

Metnin anlaşılıp anlaşılmadığının belirlenmesi ve edindirilmek istenen kazanımlarla ilgili farkındalık oluşturulması amacıyla metni anlama ve çözümleme etkinliğine yer verilmiştir. Metnin kahramanının özelliklerinin sorulması, zaman ve mekan unsuruna dikkat çekilmesi, olağanüstü olayların sorulması, dil ve anlatım özellikleri, destanda kullanılan motiflerin belirlenmesinin istenmesi, dönem özelliklerinin tartışılması ve çıkarımlar oluşturulmasının istenmesi öğrencileri okuma, anlama, ayırt etme, analiz etme ve çıkarımda bulunabilme yeterliliklerini geliştirebilecek kazanımlar sağlamak amaçlanmıştır.

Tablo 14. “Oğuz Kağan Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği

■ METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metnin başkahramanı olan Oğuz Kağan nasıl biri olarak tasvir edilmiştir?
2. Oğuz Kağan'ın, doğadaki varlıkların adlarını çocuklarına ad olarak vermesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Destanda geçen kahramanları ve bu kahramanların özelliklerini belirtiniz.
4. Metinde olayın geçtiği zaman ve mekân unsurları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
5. Metinde yer alan olağanüstülükler nelerdir? Bu olağanüstülükler metnin türüne ve temasına nasıl bir katkı sağlamıştır?
6. Metnin olay örgüsünü kronolojik işleyişi göz önünde bulundurarak aşağıdaki şemalara yazınız.



7. Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
8. Metinde Türk destanlarında yer alan motiflerden hangileri kullanılmış ve bu motifler hangi özellikleriyle yönüyle metne konu edilmiştir?
9. Oğuz Kağan Destanı dilimiz, edebiyatımız ve tarihimiz açısından nasıl bir önem taşımaktadır? Nedenleriyle açıklayınız.
10. Oğuz Kağan Destanı'ndan hareketle dönemin sosyal, kültürel, siyasi ve dinî hayatıyla ilgili çıkarımlarınızı aşağıdaki şemalara yazınız.

Sosyal Hayat	
Kültürel Hayat	
Siyasi Hayat	
Dinî Hayat	

11. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
12. Okuduğunuz metinde millî ve manevî değerlerden hangilerine ulaşabilirsiniz?
13. Okuduğunuz metni destan yapan özellikler nelerdir?

Metni anlama ve çözümlenme ile ilgili oluşturulan tabloya bakıldığında toplam 13 soru sorulduğu ve konuyla ilgili neredeyse tüm ayrıntıların belirlenmesine yönelik soruların yöneltildiği anlaşılmaktadır. Fakat metin türü ve açıklamalar bölümü öğrencinin konuyla ilgili ulaşması gereken ayrıntıları hazır bir şekilde verdiği için bu bölümde yapılacak olan çalışma etkili bir şekilde yapılamamaktadır.

Metinle bağlantılı olarak dil bilgisi öğretimine yönelik sorular oluşturulmuş olup metinden alınan bir bölüm verilerek sıfat tamlamalarının bulunması ve yine metnin içinden seçilen başka bir bölümden de noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarının belirlenmesi istenmiştir. Dil bilgisi öğretimine yönelik sorular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 15. “Oğuz Kağan Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği

DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada geçen sıfat tamlamalarını bularak tamlamaların altını çizin. Kullanılan sıfat tamlamalarının metinde nasıl bir işlevi olduğunu söyleyiniz.

Yine söylenmeden kalmasın ve belli olsun ki, Oğuz Kağan'ın yanında ak sakallı, kır saçlı, uzun tecrübeli bir ihtiyar vardı. O, anlayışlı ve asil bir adamdı. Oğuz Kağan'ın nâzırı idi. Adı Ulug Türk idi. Günlerden bir gün uykuda bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu altın yay gün doğusundan ta gün batısına kadar ulaşmıştı ve bu üç gümüş ok şimale doğru gidiyordu. Uykudan uyanınca düştü gördüğünü Oğuz Kağan'a anlattı ve dedi ki: Ey kağanım, senin ömrün hoş olsun; ey kağanım, senin hayâtın hoş olsun. Gök Tanrı düşümde verdiğini hakikate çıkarsın. Tanrı bütün dünyayı senin uğruna bağışlasın!

2. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını açıklayınız.

Gün, Ay ve Yıldız çok av ve kuş avladıktan sonra, yolda bir altın yay buldular; onu aldılar ve babalarına verdiler. Oğuz Kağan sevindi, güldü, yayı üçe böldü ve: Ey büyük (oğullarım), yay sizlerin olsun; yay gibi okları göğe kadar atın dedi.

Gök, Dağ ve Deniz çok av ve çok kuş avladıktan sonra, yolda üç gümüş ok buldular; aldılar ve babalarına sundular. Oğuz Kağan sevindi, güldü, okları üçe üleştirdi ve: Ey küçük (oğullarım), oklar sizlerin olsun. Yay oku attı; sizler de ok gibi olun dedi.

Kaynak: MEB, 2018.

Tabloda dil bilgisi konularından tamlamaların ele alındığı görülmektedir. Tamlama türlerinden olan sıfat tamlamalarının metinden seçilen bölüm üzerinde belirlenmesi istenilerek sıfat tamlamalarının tür olarak rahatlıkla ayırt edilmesi

hedeflenmiştir. Nitekim Oğuz Kağan Destanı'ndaki kahramanların özellikleriyle verilmesi sıfat tamlamalarının fark edilmesini kolaylaştırmak amaçlanmıştır.

Metnin en sonunda verilen etkinlikte günümüze yakın dönemlerde yaşanmış bir halk hikâyesi ile önceki dönemlerde oluşturulan Oğuz Kağan Destanı'nın karşılaştırılması ve iki metin arasındaki ayırt edici özelliklerin tema, dil ve anlatım bakımından belirlenmesi istenmiştir.

Tablo 16. “Oğuz Kağan Destanı” Sıra Sizde Etkinliği

SIRA SİZDE

Okuduğunuz *Oğuz Kağan Destanı*'ni aşağıda bir parçası verilen halk hikâyesi ile tema, dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

◆◆◆

Köroğlu, Bolu Beyi'nin bahçesindeki çiçeklere imrenir ve bu duygusunu Ayvaz ile yakın arkadaşı Kenan'a söyler. İki yiğit hemen yola çıkarlar. Bahçeden çiçek toplarken yakalanırlar. Bolu Beyi, iki yiğit karşılığında Köroğlu'nun kır atını ister. Köroğlu atı yollar. Bu kez atının hasretini çeker ve onu kurtarmak için kılık değiştirip beyin seyisi olur. Ama ahırda hiç kimseyi yanına yaklaştırmayan at, Köroğlu'nu görünce koyun gibi olur. Durumdan kuşkulanın bey, Köroğlu'nu zindana atar. Kır at yine azgınlaşır ve bey, Köroğlu'na ata binip bahçede dolaşmasına izin verir. Köroğlu kır ata biner ve atın kulağına eğilip:

*“Babamdan kalma kır atım benim
Babamdan kalma devletim benim
Eğer atım sende erlik var ise
Şu kale babını aşmak isterim
Kızlar derbendinden geçerek hemen
Sümbüllü pınardan içmek isterim”*

der. Bunu işiten at, yüksek duvarların üstüne uçarak Çamlıbel'e gelir.

Anonim

(haz. Cemil YENER, Türk Halk Edebiyatı Antolojisi)

Kaynak: MEB, 2018.

Halk hikâyesinden verilen bölümle destanı karşılaştıran öğrencilerin destana ait özellikleri ayırt etmesi ve sıralayabilmesi hedeflenmektedir.

Oğuz Kağan Destanı için seçilen görselde bozkırın ortasında at üstünde elinde ok olan bir kişi resmedilmiştir. Görsel, bu kişinin destanın başkahramanı Oğuz Kağan olduğunu düşündürmektedir. Görsel ile içerik birbiriyle uyumludur.

Ders kitabında yer alan 4. Metin “Battal Gazi Destanı”dır.

2.5.3. Üçüncü Destan Metni

BATTAL GAZİ DESTANI

Battal Gazi Destanı, Allah'a hamd ve senadan sonra Hz. Muhammed Dönemi'ndeki Battal Gazi'nin gelişini haber veren olayla başlar. Rivayet'e göre bir gün Cebrail (a.s.), Peygamber Efendimiz'e gelerek, kendisinden iki yüz yıl sonra bir yiğidin geleceğinden ve Rum diyarını fethedeceğinden söz eder. Aradan iki yüz yıl geçer. Hikâye MS VIII. yy.da Malatya'da başlar. Daha Battal Gazi doğmamıştır. Dönemin Malatya emiri Numan'dır. Bu sıralarda Battal Gazi'nin babası Hüseyin Gazi dağlarda avlanmaktadır. Şam dağlarında avlanırken bir geyiğin peşine takılır. Geyik, Hüseyin Gazi'yi bir mağaraya götürür ve gözden kaybolur. Mağarada Cafer'e yani Battal Gazi'ye verilmek üzere Allah tarafından yerleştirilen çok iyi bir at, süngü, Âdem Peygamber'in iki bölük saçı, Davud Peygamber'in zırhı, İshak Peygamber'in zırhlı örtüsü, Hz. Hamza'nın bütün silahları vardır. Atın ismi Aşkar'dır ve bu isim de Allah tarafından verilmiştir. İlk önce Hüseyin Gazi, bu atın ve silahların kendisi için değil Cafer için saklandığını anlar ve emanetleri alıp geri döner. Yolda bir yerde uyuyup rüyasında Cafer'in kendi oğlu olacağı ve Rum diyarını fethedeceği müjdelendir.

Bir gün Battal, arkadaşlarıyla otururken yaşlı bir kişi gelir. Harcın'dan geldiğini, kölesini zindana attıklarını ve onu görmeye gittiğinde Cude Gazi'nin oğlu Musa'yla karşılaştığını söyler. Musa'nın kendisine Malatya'ya gidip Battal Gazi'ye durumu haber vermesini istediğini belirtir. Battal Gazi hemen Aşkar'a binip Harcın'a gider ancak çok iyi korunan kaleye giremez. Battal Tariyun'un ordusu tarafından yakalanır, Battal'ı zindana atarlar. Zindanda duvar yarılır gaipen taşçı kazması Battal Gazi'ye verilir. Battal bununla zindanın duvarlarını kazıp dışarı çıkar. Bundan kimsenin haberi olmaz. Kayser, Battal Gazi'nin şehrin ortasında yakılmasını emreder. Zindanda bir esirin ölüsünü bulurlar. Battal Gazi olduğunu düşünürler. Kayser'e Battal Gazi'nin öldüğü iletilir. Battal Gazi Kudüs'e gelir, kendini ve atını siyaha boyayıp Hintli kılığına girip Kayser'in ordusunda beyleri öldürerek ordunun huzurunu bozar. Bu şekilde iki ordu karşı karşıya gelir. Dağdan inip durumu Müslümanların lehine çevirir.

Aşağıdaki bölüm Battal Gazi Destanı'nın "Büyük Savaş" bölümünden alınmıştır.

O gün Seyyid Battal Gazi hazretleri on yedi adı sanı belli, meşhur pehlivanı birer darbe ile yıkıp halifeye gönderdi. Onlardan başka adı sanı belli ve İslam dininden dönen kara gönüllülerden seksen kişiyi daha öldürdü. Biz de Muhammed'e salavat verelim.

Bundan böyle kâfirlerden meydana girmeye kimsenin cesareti kalmadı. O zaman Seyyid Battal Gazi yüksek sesle nara daha attı. Sanki yedi gök birbirine dokundu. Mübarek Tığ-ı Dahhak'ı eline aldı. Sonra tekbir getirip derya gibi kâfir askerine hamle yaptı. Savaş merkezine saldırdı, bir

anda kâfirlerin kanını sel gibi akıttı. Kâfir alaylarını tarumar etti. Gece vakti erişti, askerden çıkıp dağa doğru gitti. Halife ise Seyyid'in erliğine hayır dualar etti. Kayserin askerine korku düştü.

İki tarafın askerleri de geri çekilip dinlendi. Emir Ömer yârenlere: “Şu pehlivanın ardınca gidin! Onu benim yanına getiriniz. Benim gönlüm öyle şahitlik eder ki bu pehlivan Seyyid Battal'dır. Kendini örtü ile gizlemiştir.” dedi. O dem yedi kişi atlanıp Seyyid'in ardınca dağa çıktılar. Dağları taşları aradılar, bulamadılar. Dönüp Emir Ömer'in huzuruna geldiler.

Diğer tarafta Seyyid Battal dağa çıktı, Aşkar'ı ve silahlarını dağda gizledi. Sonra sürüp kayserin çadırına geldi. Gördü ki kayser taht üstünde oturmuş. Diğer memleketlerin padişahları da altın kürsüler üstünde çepeçevre oturmuşlar ve siyaset kurulmuş. Ahmed Tarran Gazi'yi ve Mumlan-ı Gazi'yi ortaya getirmişler. Elleri bağlı, gece vaktinde siyasete oturmuşlar.

Kayser, Ahmed Tarran Gazi ve Mumlan-ı Gazi'yi o vakit öldürmek istemiş. Vezirler ve beyler bırakmamışlar. “Eğer sen bunları şimdi öldürürsen bizim de bu denli ulu beylerimiz Muhammediler elinde esirlerdir. Onlar da onları öldürürler.” dediler. Kayser: “Ey beyler! Acaba şu dağdan inen kimdir? Bize bu denli işler yaptı. Bugün Mesih'in yüzünün suyunu yere döktü. Ben sanıyordum ki Battal öldü, Battal'dan kurtuldum. Bu Battal'dan beş beterdir. Bizlere türlü türlü işler yaptı.” dedi.

Vezirleri ve beyleri: “Ey Melik! Hele dağdan iner, cenk eder, yine o dağa gider. Kim olduğunu bilmiyoruz?” dediler. Sonra kayser: “Bu kişinin kim olduğunu nasıl öğrenebiliriz? dedi. O anda Seyyid Battal da otağın kapısında bekleyip bunları bir bir dinledi. Hemen Seyyid Battal saklandığı yerden çıktı ve ileriye varıp kaysere: Ey Melik! Bu iki kişi onun kim olduğunu bilirler. Eğer izin verirseniz ben kulun bunları iletayım ve işkence yapayım. Bunlar onu söylerler.” dedi. Kayser: “Doğru söylediniz. Hemen bunları bir yere ilet. İşkence ile söylesinler.” dedi.

Seyyid Battal bunları hemen alıp o iki gaziyi kâfirlerin arasından dışarı çıkardı, bir tenha yere götürdü. İkisinin de ellerini çözdü ve Ahmed-i Tarran'a: “Benim yüzüme dikkatli bak!” dedi. Ahmed-i Tarran bir kez Seyyid'in mübarek yüzüne baktı. Orada ah edip aklı başından gitti. Bir süre sonra gözünü açıp: “Ey âlemin sultanı! Bu gördüğüm rüya mıdır, yoksa hayal midir?” dedi. Seyyid hazret: “Ya Ahmed! Aklını başına getir. Ben Seyyid Battal Gazi'yim. Ölmedim, o dağdan inip bu denli hünerler gösteren benim.” dedi.

(...). Seyyid Battal da Ahmed'i bağına bastı, gözlerinden öptü. Mumlan-ı Gazi: “Ya Ahmed! Bu yiğit kimdir ki bize bunun gibi bir iyilik ve yiğitlik yaptı?” dedi. Ahmed-i Tarran Gazi: “Bizim serverimiz, sultanımız Seyyid Battal Gazi işte bu pehlivandır. (...)

Sonra Seyyid Battal hemen gidip iki at getirdi. Bunları bindirdi ve: “Şimdi gidin, halifeye ve yârenlere benim selamımı ulaştırın. İnşallah sabah ben de gelip kendimi yârenlere tanıtacağım.” dedi. “Hele siz şimdi gidiniz!” diye bunları gönderdi.

Seyyid Battal ve Mumlan-ı Gazi geldi, o anda ne kadar vezir ve önemli bey var ise toplanmışlar, halifenin huzurunda oturuyorlardı. Aralarında Seyyid'in başından geçenleri konuşuyorlardı.

Tam bu sırada bir kişi gelip halifeye müjde verdi: "Ya halife! Sana müjde olsun! Ahmed-i Tarran ve Mumlan esir olmuşlardı. İşte geldiler." dedi. Ahmet-i Tarran ve Mumlan-ı Gazi gelip halifenin huzurunda secdeye kapandılar. Sonra dua edip: "Ya halife! Size müjdeler olsun! Seyyid Battal Gazi hazretleri sağ ve sağlam imiş. Size ve diğer bütün yârenlere selamları var." dediler. "Her gün dağdan inip ben cinniyim diyen sahis kimdir? diye sordu. Meğer o Seyyid Battal Gazi imiş. Bizi bu savaşta kayserin siyasetinden o kurtardı. Sabah meydana gelip kendisini size ve yârenlere tanıttak. Sizler gidiniz, benim selamımı halifeye ve yârenlere ulaştırın." dedi.

Halife ve yârenler bu haberi işitince çok mutlu oldular, şükür namazı kıldılar. O zaman Seyyid'in lalası Tevabil: "Ya Ahmed! Bu haberin gerçek midir?" dedi. Ahmed-i Tarran: "Bizi buraya o gönderdi ve iki at getirdi, bizi bindirdi, bu tarafa gönderdi. Yârenler bu haberi işittiler, çok sevindiler, Hak dergâhına bin bir şükürler ettiler. O gece sabaha değin mutluluktan gözlerine uyku da girmede.

Diğer tarafta Seyyid Battal bunları gönderdi, sürdü, gece vaktinde kayserin çadırına geldi. Kendisi تنها bir yere çekilip gördü ki kayser taht üzerinde yatmış uyuyor.

Seyyid içeri girdi, kayserin burnuna ot koklattı. Aklı gitti. Seyyid oradan bunu alıp götürdü, dağda bir ağaca bağıladı. Sonra burnuna badem yağı ile sirke sürdü. Aklı yine başına gelip gözünü açtı. Gördü ki bir ağaca bağlı bir biçimde duruyor. Karşısında da bir kişi bekliyor. Kayser gözünü açınca Seyyid bunun yüzüne bir iki kamçı vurdu. Sonra: "Ey lain! Gözünü aç!" dedi. Kayser feryat edip: "Hey! Bana niçin vuruyorsun? Ben yedi iklimin padişahıyım ve Kayser-i Rum'um" dedi.

Seyyid: "Ben de İsa Ruhullah'im" dedi. Kayser: "Ben senin kulunum, gece gündüz yoluna can ve baş koydum. Bütün bunların üzerine bana niçin vuruyorsun?" dedi. Seyyid: "Ey dinsiz! Benim için ne yaptın. Bunca adamlarımı sana emanet ettim ve bunca padişahlarımı kırdırdın. Fakat benim bir düşmanımı ele geçiremedin." deyip bir iki kamçı daha vurdu.

Kayserin feryadı göğe çıktı. Sonunda kayser: "Ey Ruhullah! Ben senin rızan için çalıştığımı sanıyordum. Şimdi bana bir yol göster. Ben bundan dediğin sözden dışarı çıkmayacağım", dedi. Bunun üzerine Seyyid hazret: "Şimdi ben seni öldürürdüm. Fakat sen ölünce bu büyük dernek dağılır ve bu kadar adam Muhammedilerin ayakları altında ezilir. Senin suçunu bağışlamamı ister misin? Şu dağdan inip ben cinniyim diyen atlı kimdir biliyor musun?" dedi. Kayser: "Bilmiyorum." Seyyid: "İşte o Battal'dır. Kayser: "Tariyun onu Harcın'da ateşte yaktı." dedi. Seyyid hazret: "O Battal'dır, ölmedi. Sağ ve sağlıklıdır. Senin askerinde ne kadar pehlivan, bey ve padişah helak olduysa hepsini o öldürdü. Vaktiyle bir saka var idi. Senin askerine gündüzün su dağıtırdı. Gece olunca beylerini

öldürürdü. Hani senin saçını ve sakalını döken bir hekim var idi. O da Battal idi. Şimdi onun ölümü senin elindedir. O sabah meydana girecek, ve kendisini tanıtacak ve seni meydana çağıracak. Hiç üşenme meydana çık ve onu öldür. Eğer o seni meydana çağırdığında çıkmaz isen dünyada ve ahirette benim huzurunda Narınur katında mahçup olursun. Sonra ben de sana ne yapacağımı ben bilirim.” dedi.

Kaysar: “Ya Ruhullah! Sizin buyurduklarınızın hepsini yapacağım. Söz veriyorum.” dedi.

(...)

Sabah oldu, güneş Kaf kulesinden baş kaldırdı, âlem Tanrı'nın nuruyla aydınlandı. İki taraf da savaş davulları dövürüp ordunun sağ ve sol kanadı toplandı. Sonra İslam halifesi ve gazileri dağdan tarafa dönüp beklemeye başladılar. Seyyid Battal Gazi ve o Hicaz merdi, Aşkardivzade'yi o gece yıkadı. Evvelki rengine döndürdü, sarı altın gibi oldu. Kendisi de evvelki biçimine döndü. Sonra Aşkardivzade'ye bindi, yola çıktı.

Müminler dağdan tarafa bakmaya devam ediyorlardı. Gördüler ki o evliyalar şahı Battal Gazi, Aşkar'a binmiş geliyor. Dünkü rengi gitmiş. Sanki güneş burcundan doğmuş. Müminlerin tekbiri yedinci kat gökyüzüne erişti. Seyyid Battal Aşkar'ı sürüp meydan ortasına geldi ve bir müddet silahşorluk gösterdi. Yetmiş iki türlü hileli hünerler ki oynadı, iki canipten hayran kaldılar.

Sonra Seyyid Battal müminlerin tarafına doğru yürürdü, onların yanına gelince durdu. Mübarek yüzünden örtüyü kaldırdı ve yüksek ses ile: “Ey yârenlerim! O zavallı aciz kulunuz geldi. Biliniz ve haberdar olunuz ki Battal Gazi benim, Tariyun ateşte yaktı, ölmedim. Hak Teali sakladı. Bunca padişahlar, beyler ve pehlivanlar öldürdüm. Bundan sonra daha çok öldürsem gerek.” dedi.

Emir Ömer bu sözleri işitince artık sabrı kalmadı, hemen koşup Seyyid'in huzuruna geldi. Birbirleri ile görüştüler. Ardınca Tevabil lalası da geldi. Ağlayıp Seyyid'in mübarek ayağına yüzler sürdüler, mutlu oldular. Seyyid hazretinin iki oğlu Ali ve Nezir ağlayarak geldi. Babalarının ayağına yüzler sürüp mübarek ellerini öptüler. Seyyid Battal da Ali ve Nezir'i bağına bastı ve gözlerinden öptü. Bunları sancak dibine gönderdi. Sonra Emir Ömer Seyyid'e: “Ey âlemlerin sultanı! Gelin halife ile bir görüşünüz, müşerref olunuz.” dedi. Seyyid hazret: “Varınız, siz gidiniz! Ben armağansız halifenin yanına gitmem.” dedi. Yârenleri halifenin huzuruna gönderdi. Bunlar çok sevindiler, görüştüler, mutlulukla geri döndüler.

Sonra halife buyurdu, müjde davulu çaldılar. Seyyid hazretlerinin geldiğine müminler mutlu oldular.

Hak teali dergâhına yüz binlerce şükür ettiler. Diğer tarafta Battal yine geldi diye kayserin askerinin içine korku düştü. Kayser gördü ki askeri titremeye başladı. Bir kez çağırıp: “Hey! Ne oluyor. Hiç korkmayın, Battal’ın ölümü bugün benim elimdedir. İsa Ruhullah öyle buyurdu.” dedi.

Diğer tarafta Seyyid hazretleri, Aşkar’ın başını küffardan tarafa çevirdi ve yüksek sesle çağırıp: “Hani? Kayser meydana gelsin, cenk edelim.” dedi. Kayser diledi ki o an meydana gire, beyleri bırakmadılar: “Sen yerinde dur, pehlivanlar girsinler, cenk etsinler. Ya bizi buraya ne için getirdin, bize bunca memleketler ve vilayetler verdin. Bizi sen uğruna can ve başımızı verelim diye bu gün için saklardın.” dediler. Kayser yine: “İmkan yoktur. Benden başka kimse Battal’ı öldüremez.” dedi.

Tariyun lain Seyyid’in karşısına çıktı: “Ey cazu Battal! Yine mi geldin? Bu defa seni öldüreyim” deyip lain süngüsünü Battal’a salladı. Seyyid süngüsünü engelledi. Lain geldi ki geçse. Seyyid erişip melunu kuşağından tuttu. Bir kez kuvvet verip yere vurdu. Lainin canı cehenneme gitti.

Onun ardınca Kapus-ı Talkani girdi. Seyyid Battal ona Tiğ-i Dahhak ile vurdu. Lain savaş meydanına girer girmez iki parça oldu, canı cehenneme gitti.

(...)

Seyyid Battal Gazi ile mücadele için meydana çıkan Kayser’in diğer askerleri ve en sonunda da Kayser ölür. Müslümanlar savaşı kazanır. Bu zaferden sonra halife, Seyyid Battal Gazi’ye hayır duaları eder. İşler yoluna girdikten sonra halife göçüp Malatya’ya gelir. Malatya’da birkaç gün Seyyid Battal Gazi’nin misafiri olup dinlenir. Bir süre bu huzurla hayat devam eder, dünya aydınlanır. Muhammed Mustafa’ya salavat verilmesi isteği ile destan biter.

Anonim, Battal Gazi Destanı

(haz. Necati DEMİR, Mehmet Dursun ERDEM)

Metne hazırlık sorularında metnin konusuyla ilgili ön hazırlık amacıyla kahramanlığı vurgulayan bir sözle ilgili öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Metne ön hazırlık olarak sorular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 17. “Battal Gazi Destanı” Hazırlık Etkinliği**Hazırlık**

1. “Cesurun bakışı, korkağın kılıcından keskindir.” söztünden ne anlıyorsunuz?
2. Milletlerin tarihinde “destan” kavramı sizce ne kadar önemlidir?

Kaynak: MEB, 2018.

Öğrenci, metne hazırlık sorularında destan türünün tarih için önemli bir kaynak niteliğinde olduğunu, tarihi olayların destanlardan öğrenilebileceğini fark etmesi amaçlanmaktadır.

Metnin anlaşılması açısından kelime çalışması etkinliği hazırlanmış olup öğrencilerin kültür öğelerini fark etmeleri amaçlanmaktadır.

Tablo 18. “Battal Gazi Destanı” Metninde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları Etkinliği**METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI**

canip	: Yan, taraf.	sancak	: Bayrak, çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları, saçaklı ve gönderli bayrak.
dergah	: Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve törenler yaptıkları yer, tekke.	süngü	: Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah.
gürz	: Silah olarak kullanılan ağır topuz.	tarumar	: Dağınık, karışık, perişan.
kayser	: Roma, Bizans ve Alman imparatorlarına verilen unvan.	tekbir	: Müslümanlıkta Tanrı'nın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve Allahuekber sözü ile başlayan duanın adı.
küffar	: Müslüman olmayanlar, kâfirler.	üzengi	: Eğin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.
lain	: Lanetlenmiş.	yâren	: Arkadaş, yakın, dost.
melun	: Nefretle karşılanan, kötü.		
mümin	: İnanan, inançlı, imanlı, Müslüman.		
müşerref	: Onur verilerek yüceltilmiş.		
nara	: Haykırma, bağırma.		
otağ	: Büyük ve süslü çadır.		
sağrı	: Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.		

Kaynak: MEB, 2018.

Tabloda verilen kelimeler, öğrencilerin önceki dönemlerde kullanılan dilin günümüzdeki dilden farkını ayırt edebilmeleri açısından önem taşımaktadır.

Battal Gazi Destanı'yla ilgili genel özellikler ve tür hakkındaki açıklamalara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 19. “Battal Gazi Destanı” Metni ve Türü İlgili Açıklamalar Etkinliği

METİN VE TÜRLER İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Dönem'e ait Türk destanlarından olan Battal Gazi Destanı'ndan alınmıştır. Metinde Battal Gazi'nin Bizans Kayseri'ne karşı verdiği mücadeleler ve Kayseri'yi öldürmesi ele alınır. Bir tarafta Bizans Kayseri, diğer tarafta başlıca amacı İslamiyet'i yaymak olan Seyyid Battal Gazi bulunmaktadır. Metinde Kayser, sık sık ordu hazırlayıp Malatya üzerine seferler düzenler. Kayser'in arkasında her defasında çok güçlü bir ordu vardır. Ancak Kayser'in ordusu Battal Gazi önderliğindeki İslam ordusuna her defasında yenilir.

Battal Gazi Destanı, Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın İslamiyet'in yayılması uğruna yaptığı savaşları konu edinen bir destandır. Battal Gazi Destanı'nın konusu Müslüman-Hıristiyan savaşlarıdır. Battal Gazi Destanı, Anadolu ve Türklerin yaşadığı diğer coğrafyalarda halk ve askerler arasında okunan ve itibar gören bir eserdir. Bu destan Anadolu'da oluşmuş ilk Türk destanıdır. Bu destanın kimin tarafından yazıya geçirildiği bilinmemektedir.

Battal Gazi Destanı'nda gelişen olaylar çok geniş bir coğrafyada meydana gelir. Olayların oluştuğu ve geliştiği yer genel olarak Malatya ve çevresidir. Eserde masal unsuru ve pek çok olağanüstülük göze çarpar. Battal Gazi Destanı'nda Battal Gazi'nin Hindistan'a ve Kaf Dağı'na gitmesi ve oralarda pek çok tabiat üstü unsurla mücadelesi anlatılmaktadır. Destanın sonunda ise Battal Gazi'nin Anadolu'ya tekrar gelmesi, Afyon yakınlarına kadar ilerlemesi ve orada şehit olması anlatılmaktadır. Bu destanın kahramanı Türkler arasında Battal Gazi diye bilinen bir Arap savaşçısıdır. Battal Gazi, İslam uğrunda yalnız gayrimüslimlerle değil sihirbazlarla, devlerle, ejderha ve cadılarla da çarpışır. Battal; savaşlarda eline geçen bütün serveti, İslam uğrunda dövüşen gazilere dağıtır. Hikâye bu İslam kahramanını çok bilgili, çok dindar bir velî çehresiyle tanıtır.

İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarından bazıları şunlardır: *Satuk Buğra Han Destanı*, *Manas Destanı*, *Cengiz Han Destanı*, *Timur Destanı*, *Battal Gazi Destanı*, *Danışmend Gazi Destanı*, *Koroğlu Destanı*. Bu dönem destanların dili sade olup içerisinde geçen Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe konuşan insanların yabancı olmadığı kelimelerdir. Bu destanlardaki (Battal Gazi'de olduğu gibi) kısa cümleler anlatımda akıcılık ve kolaylığı sağlamıştır. Bu destanların Anadolu ve Balkanlarda Türkçe konuşan herkes tarafından bilinmesi, okunması ve yaygınlaşması dilinin sadeliğinden kaynaklanmaktadır.

Kaynak: MEB, 2018.

Metinle ilgili açıklamalarda kahramanlık, yiğitlik, cesaret ve yenilmezlik duygularının vurgulandığı görülmektedir.

Metnin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının ölçülmesi için hazırlanan metni anlama ve çözümleme etkinliğine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 20. “Battal Gazi Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği

■ **METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME**

- Kayser’in askerine korku düştü.
- Kâfir alaylarını tarumar etti.
- Orada ah edip aklı başından gitti.

Metinde geçen yukarıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.

- “Yüzünün suyunu yere döktü.” cümlesini metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
- Metinde Kayser’in elinden kurtulan Ahmed-i Tarran ve Mumlan-ı Gazi’nin, Seyyid Battal Gazi’yi görünce şaşkınlıklarının sebebini söyleyiniz.
- Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve anlatıcının bakış açısını metinden örnek cümlelerle belirtiniz.
- Metindeki kişilerin özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Seyyid Battal Gazi	Bizans Kayseri	Ahmed-i Tarran
Mumlan-ı Gazi	Emir Ömer	

- Müminlerin tekbiri yedinci kat gökyüzüne erişti.
- Seyyid onu dine davet etti.

Metinden alınan yukarıdaki cümlelerden hareketle metinde dinî değerlere ne şekilde yer verildiğini açıklayınız.

- Okuduğunuz metinden o dönemin siyasi ve tarihî öğelerinin yansımaları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
- Metinde geçen zaman ve mekân ifadelerini belirleyiniz.
- Metinde yararlanılan anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız.


Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları
-------------------	------------------------------

- Metnin dil ve anlatım özelliklerini metinden hareketle belirtiniz.

Tabloya bakıldığında soruların daha çok metnin içinden seçilen sözlerle ilgili öğrencilerin duygu ve düşüncelerini öğrenmeye yönelik oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Metni anlama ve çözümlene etkinliğinin ardından dil bilgisi öğretimine yönelik verilen etkinlikte de bir önceki destan metninin dil bilgisinde ele alınan sıfatlar konusunun devam ettiği görülmektedir. Diğer destan metninde olduğu gibi bu metinde de destandan bölümler seçilerek seçilen bölüm üzerinde dil bilgisi öğretiminin yapılması hedeflenmiştir.

Tablo 21. “Battal Gazi Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği

 **DİL BİLGİSİ**

- Aşağıda, okuduğunuz metinden bir parça verilmiştir. Bu parçada yer alan sıfatları belirleyiniz. Belirlediğiniz sıfatların altını çiziniz.

Seyyid Battal bunları hemen alıp o iki gaziyi kâfirlerin arasından dışarı çıkardı, bir tenha yere götürdü. İkisinin de ellerini çözdü ve Ahmed-i Tarran’a: “Benim yüzüme dikkatli bak!” dedi. Ahmed-i Tarran bir kez Seyyid’in mübarek yüzüne baktı. Orada ah edip aklı başından gitti. Bir süre sonra gözünü açıp: “Ey âlemin sultanı! Bu gördüğüm rüya mıdır, yoksa hayal midir?” dedi. Seyyid hazret: “Ya Ahmed! Aklını başına getir. Ben Seyyid Battal Gazi’yim. Ölmedim, o dağdan inip bu denli hünerler gösteren benim.” dedi.
- Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu parçadaki tırnak işaretinin kullanım amacını belirterek metinden buna benzer örnekler bulunuz.

Sonra Seyyid Battal müminlerin tarafına doğru yürüdü, onların yanına gelince durdu. Mübarek yüzünden örtüyü kaldırdı ve yüksek ses ile: “Ey yârenlerim! O zavallı âciz kulunuz geldi. Biliniz ve haberdar olunuz ki Battal Gazi benim, Tariyun ateşte yaktı, ölmedim. Hak Teali sakladı. Bunca padişahlar, beyler ve pehlivanlar öldürdüm. Bundan sonra daha çok öldürsem gerek.” dedi.

Kaynak: MEB, 2018.

Tabloda dil bilgisi öğretimine yönelik metne bağlı iki soru oluşturulduğu görülmektedir. Sıfatlar konusunu ayırt etmeye ve noktalama işaretlerini buldurmaya yönelik sorular hazırlanmıştır.

Aşağıdaki tabloda öğrencilerin belli çıkarımlarda bulunmaları için efsane türünde bir metne yer verilmiştir. Bu metnin okunması ve destan metniyle dil, anlatım ve tema olarak karşılaştırılması istenmektedir. Bu şekilde öğrencinin efsane ve destan arasındaki önemli farkın ayırt etmek amaçlanmıştır.

Sıra sizde etkinliği aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 22. “Battal Gazi Destanı” Sıra Sizde Etkinliği

SIRA SİZDE

Aşağıda *Hıdırellez* ile ilgili verilen efsaneyi *Battal Gazi Destanı*'yla tema, dil ve anlatım yönüyle karşılaştırınız.

Hızır ile İlyas, ikisli bir anadan doğma ve babadan olma kardeşlerdir. Bu iki kardeş, bir gün babalarına şöyle derler:

–Duyduğumuza göre, Ab-ı Hayat Suyu varmış. Bu sudan içenler hiç ölmezlermiş. Acaba bu su nerededir?

Babaları, bu soru üzerine onlara şöyle cevap verir:

–Evlatlarım! Önce birer tane balık tutacaksınız. Bu balıktan tavaya koyup tek tarafını kızartacaksınız. Sonra tavayla birlikte bu suyu aramaya çıkacaksınız. Suyu bulduğunuz zaman tavada kızarttığınız balıklar canlanacak ve suya atlayacaktır. İşte bu, Ab-ı Hayat Suyu'dur.

İki kardeş, babalarının söylediklerini yerine getirirler ve tavada tek tarafını kızarttıkları balıklarla uzun süre dolaşırlar. En son geldikleri yerde, bir su vardır. Suyun üzerinde ağaçtan yapılmış bir oluk ve büyükçe bir tekne görürler. Tam o sırada, tavadaki balıklar canlanır ve suya atlar. Bunu gören kardeşler, babalarının bahsettiği suyun bu olduğunu anlar ve hemen eğilip bu sudan içler. Daha sonra ellerindeki boş tavayla babalarının yanına gelirler ve olanları anlatırlar. Bu duruma sevinen baba şöyle der:

–Söyledikleriniz doğrudur çocuklar! Siz, Ab-ı Hayat Suyu'nu bulmuşsunuz. Allah, size çok uzun bir ömür verecek. İlyas, sen denizlerin bekçisisin; Hızır, sen de karaların bekçisi. Karalarda kim daralıp bunalırsa, sana ihtiyacı olursa sen, onların yardımına koşacaksın.

Ab-ı Hayat Suyu'ndan içerek ölmezliğe kavuşan iki kardeş, Hızır ve İlyas; biri karada, biri denizde olmak üzere birbirlerinden ayrı kalırlar ve yedi gün süreyle görüşmezler. Bu iki kardeşin buldukları gün, 6 Mayıs gününe rastlamaktadır.

Hıdırellez, bu yüzden hem denizcilerin hem de karada yaşayanların bayramıdır. Efsaneye göre Hıdırellez, her yıl onların buluşmaları anısına kutlanmaktadır.

Anonim
Necati DEMİR, Türk Efsaneleri

Kaynak: MEB, 2018.

Öğrenci bu etkinlik ile birbiriyle sıkça karıştırılan iki türün farkını ortaya koymak amaçlandığı görülmektedir.

Destan türündeki son metin olan 5. Metin “Üç Şehitler Destanı” Fazıl Hüsni Dağlarca'nın İnönü Savaşı'nı anlattığı destan ayrı başlıklar halinde oluşturulmuş şiir metni şeklindedir.

2.5.4.Dördüncü Destan Metni

ÜÇ ŞEHİTLER DESTANI

İNÖNÜ DOLAYLARI

Heyulalar yıldızlarla yükselirler lacivert karanlıkta,

Uzanırlar korkak boşluğu sereserpe.

Şu toprakların sultanları,

Metris Tepe, Kanlı Sırt, Adsız Tepe.

Sanki dünyanın ilk gecesi, soğuk mu soğuk

İklimler yeni doğmuş, rüzgarlar körpe

Karın aklıyla daha da kocaman

Metris Tepe, Kanlı Sırt, Adsız Tepe.

Burası bir avuç kahramanın savunduğu yer

Tarihin kulaklarında altın küpe

İNÖNÜ DOLAYLARINDA DÜŞÜNCELER

İnönü'nün yeli gelir uyutmaz,

Uzar gider cepheye gecedен.

Nazlıdır Dursunbey köyünün aklığı

Hem geçer hem geçmez düşünceden.

Düşman görmüş düşmanlardan yardımı, yürümüş,

Tâ buraya kadar.

Yedi düvelin gücü bu,

Gelmiş bakalım, nâpar!

Toprak bizi tanımakta, sevmekte,

*Herkes uzandığı yerde yeşermiş.
Çoluğunu çocuğunu yaşamak تنها تنها,
Hepimizin gizlice yaptığı iş.*

*Girmişiz ovalarca, tepelerce sipere,
Gönüllerimizde bir vatan, zabıt nefer,
İnönü'nde bu ikinci savaş olacak,
Saldırırlarsa eğer.*

İNÖNÜ DOLAYLARINDA MUSTAFA KEMAL

*–Ben Samsun'da buldum onu, bir kuşluk vakti,
Kocaman oldu günüm, geldi artık köyüm dar.
Gülümserdi denizden fazla,
Susardı deniz kadar.*

*–Ben Sivas'ta buldum onu, belki bin yaşındaydı,
Eriyor gibiydi bir karanlıkta yüzü.
Anlamasan gamlı derdin,
Tâ derinlerden yanardı gündüzü.*

*–Ben Erzurum'da buldum onu, böyle bir geceydi,
Oldu birdenbire yaşamam, gülmem haksız.
Daralmış gönlümde ben de düştüm peşine,
Bir açıklığı vardı herkese, uçsuz bucaksız.*

–Ben Ankara'da buldum onu, yirmi yaşındaydı zaar,

Yapmakla, görmekle doldurmuştu her yeri.
Hâlâ nereye gitsen, benim gücüm, benim bakışım,
Elleri ve gözleri.

ŞAHA KALKAN TOPRAK

Sürdü atını, koca Kemâlettin Sami bey.
Peşinden bizler de kanatlandık.
Ne oldu, nasıl oldu, hâlâ anlaşılmaz,
O sıra cümlemiz atlandık.

Hücum ak tepeye kara bayırlardan,
Devletime göz dikmiş yedi devlet üzre.
Uykusunu yitirmiş analar, kızlar,
Sevgisiz evler mahzun, hücum muhabbet üzre.
Hücum, bu ovaların ardına değil,
Düşmandaki bütün memleket üzre.
Süngüsüz, mermisiz, dipçiksiz,
Hücum bir kuvvetle, bin kuvvet üzre!

TABUR BİR MUCİZE İÇİNDEYDİ

Bir muhabbet sarmıştı her yönü,
Vatanı ve bizi seven.
Çoğalmıştık bir uçtan bir uca, rüya gibi,
Büyüyordu ova kendiliğinden.

Neydi damarlarımızda, çoğalan, çoğalan,
Neydi bu tepenin ardı?

İçimizde sadece vatan değil,

Yeryüzü kadar bir şey vardı.

Ateş mi gelmiş, yel mi esermiş,

Akıyoruz, yaşamamız nerde pek belli değil.

Kurtulmuşuz bedenden artık,

Kimse ayaklı, elli değil.

(...)

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA, Üç Şehitler Destanı

Metne hazırlık sorularında Türklerin kahramanlıklarıyla dolu bir geçmişe sahip olduğunu vurgulayan Yahya Kemal Beyatlı'ya ait bir özdeyişe yer verilerek öğrencilerin düşüncelerini dile getirmeleri istenmiştir. Hazırlık sorularının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 23. “Üç Şehitler Destanı” Hazırlık Soruları Etkinliği

Hazırlık

1. Yahya Kemal Beyatlı'nın “Türkler destan yapmaktan destan yazmaya fırsat bulamamışlardır.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Siz bir destan yazmak isteseydiniz hangi olayı ya da kişiyi konu edinirsiniz? Niçin?

Kaynak: MEB, 2018.

Hazırlık sorularıyla öğrencilerin tarihte yaşanan kahramanlıkları hatırlamaları sağlanırken günümüzde de aynı türden olayların yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili bir ölçme yaparak yaşanan olayları nasıl değerlendirdiği belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu hazırlık çalışması etkinliğinin yapılabilmesi için öğrencilerin tarihi bilgilere sahip olması gerekmektedir.

Oluşturulan destan metni çok uzak bir tarihte gerçekleşmediği için metin içerisinde kullanılan kelimeler anlaşılır özelliğe sahiptir. Dolayısıyla metinde geçen

kelimeler ve kelime gruplarıyla ilgili etkinlik çalışmasında kullanılan kelime sayısı azdır.

Tablo 24. “Üç Şehitler Destanı” Metinde Geçen Bazı Kelime Ve Kelime Grupları Etkinliği

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI	
düvel : Devletler.	muhabbet : Dostça konuşma.
heyulâ : Korkunç hayal.	

Kaynak: MEB, 2018.

Metinde geçen anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grubu olarak üç kelimeye yer verilmiştir.

Yapma destanlar arasında sınıflandırılan Üç Şehitler Destanı, 49 şiirden oluşmasına rağmen 5 şiir metni alınmıştır. Bu şiirler olayların gerçekleşme sırasına göre arka arkaya verilmiştir. Fakat 5 şiir metninden hareketle eserin tamamına ulaşma imkanı zordur. Metinle ve tür ile ilgili açıklamalara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 25. “Üç Şehitler Destanı” Metni ve Türü İle İlgili Açıklamalar

METİN VE TÜRE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metinler Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Üç Şehitler Destanı* adlı eserinden alınmıştır. Dağlarca, *Üç Şehitler Destanı*'nda Kurtuluş Savaşı'nın bir bölümünü anlatmıştır. Şair, ayrı başlıklar altındaki şiirleri olayların gelişme sırasına göre dizerek doğal destanlardan farklı bir kurgu oluşturmuştur. 49 şiirden oluşan destanda ana motif Mustafa Kemal Atatürk'tür. Okuduğunuz metinde yer alan “İnönü Dolaylarında Mustafa Kemal”, bu motifin işlendiği şiirlerden biridir. Şiirde Mustafa Kemal Atatürk; doğal destanlarda asıl kahramana ve askerlere yardım eden, yol gösteren, zor anlarda onların imdadına yetişen güçlü varlığın modern destandaki yansıması olarak görülür. Okuduğunuz metinde Fazıl Hüsnü Dağlarca; konuşmalardan, konuşurmalarından, alegorik anlatımdan yararlanmıştır. Anadolu insanını cephede anlatırken “napar, zaar” gibi kelimelere de yer vererek anlatımda doğal ve güçlü bir ifadeyi ortaya koymuştur.

Üç Şehitler Destanı Türk edebiyatının yapma destan örneklerinden biridir. Türk edebiyatındaki yapma destanlarda uzun soluklu ve Kurtuluş Savaşı'nu temel alan kahramanlık öğelerinin ağır bastığı anlatım, belirleyici özellikler olarak görülür. Yapma destanlar, doğal destanlardan farklı olarak bir sanatçı tarafından yazılmış eserlerdir. Yapma destanlarda, doğal destanların coşkulu söyleyişi ve doğadan aktarılan benzetme unsurlarıyla yapılan anlatımı yer alırken sanatçı tarafından kurguda ve söyleyişte yeniliklere de yer verilebilir. Yapma destanlarda da doğal destanlarda olduğu gibi olağanüstülükler, insan ve toplum gerçekleri, insanlık durumları işlenir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'ndaki yapma destan türünün başarılı örnekleri arasında Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşı*'nda, Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye*, Ceyhan Atıf Kansu'nun *Sakarya Meydan Savaşı*, Mehmet Akif Ersoy'un *Çanakkale Şehitleri*'ne, Gülten Akın'ın *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* sayılabilir.

Kaynak: MEB, 2018.

Tabloda metin hakkında genel bilgilere yer verilirken tür hakkında da açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca yapma destan özelliğindeki başka örnekler de bu açıklamalar içerisinde verilmiştir.

Şiir şeklinde yazılan destan metninde konuşan aslında şairin kendisi değil de yaşanan tarihin sesiymiş gibi kurgulanmıştır. Milli, manevi, evrensel değerleri bir arada bulduğumuz bu metinde yazıldığı dönemin gerçekliği yansıtılmıştır. Destan metninin her bir bölümünde açık ve örtük iletiler bir aradadır. Öğrencilere yönelik hazırlanan sorularla açık ve örtük iletilerin buldurulması hedeflenmiştir. Metni anlama ve çözümleme etkinliğine şiirin belli bölümlerinin seçilmesiyle öğrencilerin milli duygularının artması, tarihte bir avuç insanla büyük başarılar, zaferler kazanıldığının farkındalığını yaratarak geçmişle gurur duymasını ve bin bir mücadele verilerek alınan vatanın canı pahasına korunması gerektiğinin vurgulanması amaçlanmıştır. Metni anlama ve çözümleme etkinliğinin bulunduğu tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 26. “Üç Şehitler Destanı” Metni Anlama ve Çözümleme Etkinliği

■ METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

- -Ben Ankara’da buldum onu, yirmi yaşındaydı zaar.
• Kurtulmuşuz bedenden artık,
Kimse ayaklı, elli değil.
Okuduğunuz metinde geçen bu cümlelerdeki altı çizili ifadelerin cümlelere kattıkları anlamları söyleyiniz.
- “Bana bir avuç kahramanın savunduğu yer
Tarihin kulaklarında altın küpe
Burası
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.”
Okuduğunuz metinden alınan yukarıdaki dizelerde anlatılmak istenen nedir?
- “Uzanırlar korkak boşluğa sereserpe
Civar arazinin sultanları”
Bu dizelerdeki mecazlı ifadeye benzer ifadeleri bulunuz. Bunların metnin anlatımına katkısını belirtiniz.
- “Düşman görmüş düşmanlardan
yardım yürümüş ta buraya kadar”
Bu dizeleri dönemin tarihi gerçekliğini göz önünde bulundurarak yorumlayınız.
- Mustafa Kemal Atatürk’ün bir destan kahramanı gibi anlatıldığı bölümlerin destan türüyle bağlantısını söyleyiniz.
- Okuduğunuz destanda ahengi sağlayan öğeleri belirleyiniz.
- Fazıl Hüsnü Dağlarca Türk ordusunda uzun süre görev almıştır. Şairin bu durumunun şiirin dil ve anlatımına etkilediğini söyleyebilir misiniz? Neden?
- Metinde sizi etkileyen dizeler hangileridir? Nedenleriyle söyleyiniz.
- Okuduğunuz metinde yer alan söyleyicileri belirleyiniz.
- Üç Şehitler Destanı’nu doğal destan örnekleriyle karşılaştırdığınızda bulduğunuz benzerlikleri ve farklılıkları aşağıdaki şemalara yazınız.

Benzerlikler

Farklıklar

- Metindeki mekân ve zaman unsurlarını belirleyerek bunların metnin türüne katkısını açıklayınız.
- Okuduğunuz metinden yola çıkarak temel çatışmayı belirleyiniz. Bu çatışmanın temaya nasıl bir katkısı olduğunu açıklayınız.
- Metinde anlatılan dönemin sosyal ve kültürel yaşamına ait unsurları belirleyiniz.
- “Türkçem benim ses bayrağım” diyen Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın dil konusundaki tutumunu okuduğunuz metinden örneklerle açıklayınız.

Kaynak: MEB, 2018.


Tablo 27. “Üç Şehitler Destanı” Şairin Biyografisi Etkinliği

ŞAIRİN BİYOGRAFİSİ

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA (1914-2008): İstanbul’da doğdu. İlk öğrenimini Konya, Kayseri, Adana gibi şehirlerde yaptıktan sonra Kuleli Askerî Lisesini ve Harp Okulunu bitirdi. Orduda on beş yıl çalıştıktan sonra ordudan ayrıldı ve bir süre Çalışma Bakanlığında görev aldı. Dağlarca’nın ilk yazısı henüz 13 yaşında iken yazdığı ve Yeni Adana gazetesinde yayımlanan bir hikâyedir. İlk şiiri 1933 yılında İstanbul dergisinde yayımlanan Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en üretken şairlerindendir.

Dağlarca; şiirlerinde özellikle tarihsel olaylar, destanlar, toplum gerçekleri gibi konulara yer vermiştir.

Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Toprak Ana, Aç Yazı, Üç Şehitler Destanı, Çakır’ın Destanı, Çukurova Koçaklaması, Nötron Bombası, Sivaslı Karınca, Uzaklarla Giyinmek, Yunus Emre’de Olmak, Cezayir Türküsü, Kanlı Kuzu Ağıdı şiir türündeki eserlerinden bazılarıdır.



Kaynak: MEB, 2018

Yapma destanlardan sayılan Üç Şehitler Destanı’nın şairi olan Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın hayatına şairin biyografisi etkinliğinde kısa bir şekilde yer verilmiştir. Bu şekilde öğrencilerin eseri meydana getiren yazar/şairle ilgili bilgi sahibi olması hedeflenmektedir. Yazar/şairin hayatıyla yarattığı eser arasında bağ kurulması ve eseri meydana getiren yazar/şairin milli duygularının farkına varan öğrenciler, diğer özelliklerini de bir arada görme imkanı elde etmektedir.

Tablo 28. “Üç Şehitler Destanı” Dil Bilgisi Etkinliği

DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki dizelerde geçen sıfat tamlamalarını bulunuz. Bulduğunuz tamlamaların altını çiziniz.

Heyulâlar yıldızlarla yükselirler lâcivert karanlıkta,
Uzanırlar korkak boşluğa sere serpe
Civar arazinin sultanları
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.

Sanki dünyanın ilk gecesini, soğuk mu soğuk
İklimler yeni doğmuş, rüzgârlar körpe.
Karın beyazlığıyla daha da kocaman
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.

2. Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu parçada geçen noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını açıklayınız.

Neydi damarlarımızda, çoğalan, çoğalan,
Neydi bu tepenin ardı?
İçimizde sadece vatan değil,
Yeryüzü kadar bir şey vardı.

Kaynak: MEB, 2018.

Tablo 27’de dil bilgisi öğretimine yönelik iki sorunun hazırlandığını ve bu soruların metinden seçilen bölümler üzerinde cevaplandırılacağı görülmektedir. Öğrencilerin metinden hareketle sorulan soruları cevaplamaları istenmektedir.

Öğrencilerin öğrendiklerinden hareketle özelliklerini ayırt edebildiği destan metni ile “Sıra Sizde” etkinliğinde verilen metni tema ve şekil özellikleriyle yönünden karşılaştırması istenmektedir. Bu etkinlikte tema ve şekil yönüyle iki metin arasındaki farkları tespit edip edemediği ölçülmektedir.

Tablo 29. “Üç Şehitler Destanı” Sıra Sizde Etkinliği

SIRA SIZDE

Aşağıda verilen parçayı Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın okuduğunuz *Üç Şehitler Destanı* ile tema ve şekil özellikleri yönünden karşılaştırınız.

◆◆◆

Duran, Porsuk suyu kıyılarındaydı
 Umut bir sazdı yemyeşil
 İnce kökleri Ankara’daydı.
 Bilemezdi Duran, yanan ekinlerin anızından
 Götürecek yurduna yuvasına kurdu kuşu
 Mustafa Kemal Paşa oradaydı.
 “O!” dediler, kulaktan kulağa
 Duatepe eteklerinden, Üçpınar’dan
 Geçti haber, elli yedinci fırkaya
 Mülâzımlar, yüzbaşılar, binbaşılar
 Topçular, süvariler, piyadeler
 Bir çelik yay olup gerildiler.
 Hep bir sıra olup selâm durdular
 Dağdan dağa sessiz gecesinde bozkırın
 Ateş yakıp haber verdiler
 Alaylardan taburlara, taburlardan bölüklere
 Ve ulaştı toprak siperlere
 Çavuşlardan onbaşılardan erlere.

Ceyhan Atıf KANSU, Sakarya Meydan Savaşı

Kaynak: MEB, 2018.

Verilen metinde şair, Sakarya Meydan Savaşı'yla ilgili duygularını söze dönüştürerek yapma destan metni oluşturmuştur. Öğrencilerin verilen metnin bentler halinde 18 mısradan oluşturulduğunu Üç Şehitler Destanı'nın ise ayrı başlıklar altında bent sayısı standart olmayan bir şekil yapısıyla oluşturulduğunu ayırt edebilmesi amaçlanmaktadır. Bu yöntemle destan konusu bir şiir incelemesinden öteye geçmemektedir.

Üç Şehitler Destanı'nda verilen görseller, metnin içeriğini yansıtabilecek şekilde seçilmeye çalışılmıştır. Son olarak yazma ve sözlü iletişim etkinlikleri ve ünite değerlendirme sorularına yer verilerek 4. Ünite tamamlanmıştır. Destan adı altında tür incelemesi yapılmıştır.

Destan kelimesi öğrencinin zihninde uzak geçmişte çağrıştıran bir kavramdır. Yapma destanlar genellikle yakın tarihi olaylardan hareketle oluşturulmuştur. Destan öğretiminde yapma destan ve doğal destan ayrımı yapılmaması daha etkili bir yöntem olacaktır. Yapma destan kavramı öğrenciyi destan kelimesinin derin anlamından uzaklaştırmaktadır.

Üniteye "İlyada" destanı ile başlaması sorgulanması gereken bir uygulamadır. Kültürel kimlik açısından milli olandan evrensel olana doğru bir sıralama yapılması gerekmektedir. Kültür, ana dili gibidir. Çocuğun ana dili hangisi ise kültürel kimliği de odur. Sonradan öğrenilen diller kimlik üzerinde etkisi yoktur. Destan metinlerinde de bu sıralamaya dikkat edilmelidir. Milli olandan evrensel olana doğru bir sıralama olmalıdır.

Ders kitaplarında verilen tür ile ilgili öğretici bölümler öğrenciyi ezberle yönlendirmektedir. Eğitimde ezber, sınav kaygısı ile yapılan bir çalışma şeklidir. Sınav kaygısı geçince kalıcılık ortadan kalkmaktadır. Bu durumun öğrenci üzerinde istenilen kalıcılığı gerçekleştirmek için yeterli olmadığı çalışmamız sırasında yaptığımız görüşme sorularına verilen cevaplarda görülmektedir. Kalıcılık bilginin ezberlenmesi ile değil bilginin günlük hayata uyarlanması ile sağlanabilir.

Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi düşünüldüğünde hazırlık adı altında sorulan sorular bir anlam ifade etmemektedir. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi

ve ilgi dünyaları istenilen kalıcılığa ulaşılmakta zorluk çıkarmaktadır. Bu durum yapılan görüşme sonucunda ortaya çıkmıştır.

2.6. Öğrencinin Eğitim ve Öğretimde Öğrenme Süreci

Birey doğduğu andan itibaren çevresi ile etkileşim içerisine girmektedir. Bu etkileşim neticesinde bireyde davranış, duyuş ya da düşünsel anlamda bir değişim söz konusu oluyor ise “öğrenme” den söz edilebilmektedir. Bu anlamda öğrenme, bireyin yaşadığı çeşitli deneyimler sonucu bilgi ve davranışlarındaki kalıcı değişimler olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun ve Deryakulu 2004: 47). Eğitim öğretim sürecinin temel işlevi de bu anlamda öğrencilerde hem bilgi anlamında hem de karakter anlamında kalıcı değişiklikler gerçekleştirmektir. Destan öğretimi, öğrencinin eğitim süreci içerisinde kişiliğinin oluşumu açısından önemli bir yere sahiptir.

Eğitim hayatları boyunca öğrenciler, bilgileri öğrenirken çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bazıları konuları çabuk öğrenirken bazıları bunun için uzun süre çalışmak durumunda kalmakta bazıları da çok çalışsa dahi anlayamamaktadır. Bu süreçte öğrencilere neyi nasıl öğreneceği, kendisini nasıl güdüleyeceği, nasıl düşüneceği ve nasıl hatırlayacağı öğretilir (Açıkgöz 2005: 79). Hem örgün eğitim sürecinde hem de bu süreçten sonraki yaşantılarında başarılı olabilmeleri ve kendilerini sürekli geliştirebilmeleri için kendi kendine öğrenme yeterliliği kazanmalıdırlar. Bu anlamda eğitim öğretim sürecinde öğrencilere belirli disiplinlere yönelik öğrenme strateji, yöntem ve teknikleri de öğretilmelidir. Yöntem ve teknikler konunun içeriğine ve temasına göre değişebilir. Destan öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler destanın vermek istediği iletiye göre değişebilir.

Bilgi ve teknoloji çağı olarak da adlandırılan günümüzde ana sınıfından üniversite eğitiminin sonuna kadar eğitiminin her kademesinde, öğrencilerin “neyi”, “nasıl” öğreneceklerine dair iki önemli gereksinimleri olmaktadır. Bir öğretim programının bu iki gereksinimi giderecek şekilde planlanması gerekmektedir. Bu noktada en büyük eksikliğin öğrencinin “nasıl öğreneceği” olduğu söylenebilir.

Öğrenciler için en büyük eksiklik olarak görülen “öğrenmeyi öğretme” ihtiyacının giderilmesinde öğretmenlere büyük işler düşmektedir. Bu çerçevede öğretmenler tarafından “öğrenmeyi öğretme” etkinliklerinin bilinmesi gerekli durumlarda kullanılması gerekmektedir (Dikbaş ve Hasırcı 2008: 70). “Öğrenmeyi öğretme” etkinlikleri Onuncu Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan ünitesine göre şekillendirilmelidir.

2.7. Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Öğrenmenin ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği, araştırmacıların cevap aradığı ve açıklamaya çalıştığı en önemli sorulardan biridir. İlgili literatür incelendiğinde öğrenmenin ne olduğuna yönelik birçok tanıma rastlanmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere öğrenme üzerine yapılan tüm tanımlamalarda özellikle ifade edilen nokta, öğrenmede bir “davranış değişikliği” nin olması ve bu değişikliğin kalıcı olması gerektiğidir. Dolayısıyla kaynağı ne olursa olsun her öğrenmenin davranışta az ya da çok bir değişiklik meydana getirdiği söylenebilir. Öğrenme, yeni bir davranışın kazanılmasının yanı sıra bazı davranışların terk edilmesi veya farklı şekillerde yapılmaya başlanması şeklinde de olabilmektedir (Seven ve Engin 2008: 122).

Geçmiş dönemlerde davranışçı kuramın etkisi ile öğrenme yalnızca gözlenebilen davranış değişiklikleri için kullanılırken, günümüzde hem organizmanın yapmış olduğu ve herhangi bir yolla ölçülebilen her türlü etkinlik hem de gözlenemeyen duygu, tutum, zihinsel süreç gibi tüm içsel olaylardaki değişiklikler öğrenme olarak kabul edilmektedir (Koçak 2011: 27). Dolayısıyla öğrenme, günümüzde yalnızca gözlenebilir bir davranış değişikliği değil, aynı zamanda ürünü ortaya koyan süreç olarak da ifade edilmektedir.

Charlesworth’a (1996) göre öğrenme aktif bir süreçtir ve bu süreçte birey, çevresi ile etkileşimi neticesinde belirli bir durum, olay ya da olguya yönelik bilgi, anlayış ve davranışlarını şekillendirmektedir (akt. Yılmaz 2011: 7). Eğitim, öğretim, deneyim vb. yol ve yöntemlerle gerçekleşen bu süreçte bireyin öğrenmesini

engelleyen, hızlandıran veya yavaşlatan birçok faktör söz konusudur. Bu faktörler genel anlamda öğrenen, öğrenilen malzeme/konu, ortam ve öğrenme yöntemiyle ilgili faktörler şeklinde dört başlıkta ele alındığı görülmektedir.

Öğrenenle İlgili Faktörler: Bu faktörler öğrenen konumunda olan öğrencinin, iyi ve sağlıklı bir öğrenme eylemi gerçekleştirebilmesi için gerekli olan özellikleri ifade etmektedir. Türe özgü hazır oluş bu özelliklerin başında gelmektedir. Bu özellik kısaca bireyin öğrenilecek konuyla ilgili istenilen davranışı gösterebilmesi için gereken biyolojik donanıma sahip olmasını yani öğrenebilecek durumda olmasını ifade etmektedir (Bacanlı 2016: 197).

Öğrenmeyi etkileyen bir diğer faktör ise öğrenenin “kaygı düzeyi” ve “genel uyarılmışlık hali” dir. Kaygı sürekli kötü bir şey olacağına dair his ya da nedeni belli olmayan korkuyu ifade eden psikolojik durum; uyarılmışlık düzeyi ise bireyin dışardan gelen uyarıcıları alma derecesidir (Bacanlı 2016: 198). Bu iki unsurun bireyde orta düzeyde olması sürece olumlu etki etmekte ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ancak kaygının yüksek olması durumunda birey, düşünce ve davranışlarını kontrol etmede zorluklar yaşamaya başlamaktadır (Gündoğdu 2013: 184).

Bireyin “önceki yaşantılar”ı da öğrenmeyi etkilemektedir. Çünkü sağlıklı bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için diğer şartlarla birlikte uygun ön bilgilerin de olması gereklidir. Bireyin ön öğrenmeleri öğrenilecek bilgi için ne kadar yeterliyse yeni öğrenmeleri de o derece anlamlı ve kolay olmaktadır (Senemoğlu 2013: 67). Öğrenme üzerinde etkili olan faktörler arasında bireyin “dikkat” ve “güdülenmişlik düzeyi” de yer almaktadır. Dikkat; organizmanın etrafında bulunan uyarıcılardan bir ya da bir kaç üzerine alıcılarını ve düşüncelerini yoğunlaştırması (Koçak 2011: 22); güdülenmişlik (motivasyon) ise bireyde belli bir davranışın tercih edilmesini sağlayan, bu davranışı başlatan, devam ettiren ve ona yön veren güçtür. Bireyin öğrenmesinde oldukça etkili olan motivasyon durumu içsel ve dışsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireyin kendisinden kaynaklanan gelişme duygusu, yeterlik, öğrenme ihtiyacı, ilgi ve merak gibi ihtiyaçlar içsel motivasyonu oluştururken; ödül, ceza verme, takdir etme, baskı kurma, sevme, kabul etme gibi başkaları tarafından

sunulan uyarılar ise dışsal motivasyon unsurlarıdır (Ergün 2014: 134). Bireyin güdülenmişlik düzeyinin yüksek olması dikkatini öğrenme etkinliğine vermesini, bu etkinliği sürdürmesini, öğrenebileceğine ilişkin özgüveninin artmasını, öğrenmede bir amacının olmasını, böylelikle öğrenmeye değer vermesini ve ilgi ve ihtiyaç duymasını sağlamaktadır

Öğrenilen Malzeme/Konuyla İlgili Faktörler: Öğrenilecek konu, şekil, şema, grafik, kitap, formül vb. öğrenme malzemesini oluşturmaktadır (Gündoğdu 2013: 184). Bu malzemelerin taşımış oldukları bazı özellikler dolayısıyla öğrenmeyi kolaylaştırdığı gibi zorlaştırıcı bir etkisi de olabilmektedir. Öğrenilecek konunun diğer konu ve uyarılardan algısal olarak ayırt edilebilir oluşu öğrenmeyi kolaylaştırırken, çevredeki uyarılardan ayırt edilemeyenler herhangi bir uyarıcı olarak görülmekte, bu nedenle de öğrenilmesi zor olmaktadır (Morgan 2009, akt. Gündoğdu 2013: 184).

Etkili bir öğrenme için öğrenme malzemesi, önceki bilgi birikimi veya geçmiş yaşantısıyla ilgili öğrencinin zihninde bazı çağrışımlara yol açmalıdır. Bu durumda zihinde anlamsal bir çağrışım gerçekleşmekte ve öğrenme kolaylaşmaktadır (Bacanlı 2016: 203). Bu nedenle öğrenmenin daha kolay olması açısından benzer uyarıcıların benzerliklerine göre gruplar halinde bütünleştirilebilmesi ve öğrenilmelerini kolaylaştıracak şekilde (olumlu transfer) sunulması önemlidir.

Öğrenme Ortamıyla İlgili Faktörler: Birey, doğumla başlayan yaşam sürecinde aile, okul, arkadaş çevresi ve diğer toplumsal ekonomik çevreler gibi birbirinden oldukça farklı ortamlarda öğrenme eylemini gerçekleştirmektedir. Teknolojideki gelişmeye paralel olarak öğrenme ortamına çevrimiçi e-öğrenme ortamları da (online) dahil olmuştur. Bu ortamlarda öğrenmenin gerçekleşebilmesi için sosyal ve fiziki özellikler olmak üzere belirli şartların oluşması gerekmektedir. Sosyal özellikler arasında aitlik duygusu, güven, ortamdaki kişilerin davranış biçimleri, değerleri ve tutumları, kalabalık, ilişki düzeni vb. özellikler yer alırken; fiziki özellikler arasında araçlar/materyaller, temizlik, güvenlik, çekicilik, genişlik-darlık, renk, koku, ışık, sıcaklık vb. özellikler yer almaktadır. Bu şartların oluşmaması durumunda öğrenme olumsuz etkilenmektedir (Çiçekçi 2018: 12). Bu

açından eğitim sürecindeki öncelikli öğrenme ortamı olan sınıfların öğrenciye psikolojik ve fiziksel olarak güven vermesi, öğrenmeyi kolaylaştıracak ve öğrenme konusuna dikkat çekecek şekilde dizayn edilmesi son derece önemlidir.

Öğrenme Yöntemiyle İle İlgili Faktörler: Öğrenmenin nasıl gerçekleştiği veya gerçekleştirildiği öğrenmeyi etkileyen bir diğer faktör grubudur. Öğrenmeye ayrılan zaman açısından öğrenme yöntemi “toplu çalışma” ve “aralıklı çalışma” şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Koçak 2011: 23). Aralıklı çalışma öğrencinin ilgili konuyu öğrenmeyi zamana yaymasını ifade etmektedir. Bir diğer ifadeyle öğrenenin konuyu düzenli/sistemik her gün veya hafta olarak tekrar etmesidir. Toplu çalışmada ise öğrenen ilgili konuyu hiç ara vermeden öğrenmeye çalışmakta, kısaca öğrenme zamanını bölmemektedir. Toplu öğrenmede araya farklı öğrenme malzemesi/konu girmediği için öğrenen kısa süreli başarı sağlayabilir ancak kalıcı etki olmamaktadır (Bacanlı 2000: 118).

Öğrenme yöntemiyle ilgili faktörlerden biri de geribildirimdir. Öğrenenin öğrenip öğrenmediği ya da ne kadar öğrendiği noktasında bilgilendirilmesi etkili bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi açısından gereklidir. Öğrenenin güdülenme ortadan kalkmadan neyi, ne kadar öğrendiğinin farkına varması eksik veya yanlış öğrenmelerini düzeltebilmesi açısından önemlidir (Seven ve Engin 2008: 130). Öğrenenin öğrenme sürecine odaklanmasında ve aktif katılımında etkili olan faktörlerin başında ise öğrenmeye karşı ilgi, istek ve merak uyandıracak etkinlikler ve materyaller gelmektedir.

Destan öğretiminde öğrenmeyi etkileyen faktörlerin uygulama şekli ve imkanı bu çalışmamızda sorgulanan unsurlardır. Öğretmen anketinde öğrenmeyi etkileyen faktörlere yönelik sorular oluşturularak sonuçlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.8. Öğretim ve Davranışların Yönetilmesinde Öğretmenin Rolü

Eğitim öğretim sürecinde sınıf ortamında davranışların yönetilmesinde ve konuların öğretiminde ana sorumlu öğretmendir ve bu bağlamda gerçekleştirmesi gereken rolleri bulunmaktadır. Smith (1985) tarafından yapılan bir çalışma neticesinde sınıf ortamında etkin bir öğretmenin taşıması gereken özellikler şu şekilde belirlenmiştir (Akt. Bayraktar 2015: 1088-1090)

- Sınıfını büyük gruplar içinde veya bir bütün olarak eğitmeye çalışır
- Derslerine her zaman iyi hazırlanmış olarak gelir,
- Sınıfta yapılması gereken rutin işler çok zaman aldığından öğrencilerine akademik görevler için daha çok süre verir,
- Tüm öğrencilerinin başarılı olmasını ister, bu bağlamda daima akademik başarıyı ön plana çıkarır
- Sınıfta yapılacak etkinlikleri belirler ve bunları yönetir,
- Konu bittikten sonra öğrencilerden geri dönütler alır ve öğrenme gerçekleşti ise ancak yeni konuya geçer
- Öğrencileri mümkün mertebe tüm öğrenme etkinliklerine dahil eder
- Alanına ve konusuna son derece hakimdir
- Öğrencilerinin gelişimlerini odanın etrafında daireler oluşturarak ve sorular sorarak yönetir
- Öğrencilerine ne öğrendiklerini ve neleri öğrenmeye ihtiyaçları olduğunu sağlayacak uygun dönütler sağlar
- Öğrencilerin işlerinde sorumluluk almalarını ve birbirleriyle işbirliği içerisinde çalışmalarını sağlayacak yol ve yöntemler oluşturur
- Sorularını gönüllülerden ziyade belirli özelliği olan öğrencilere sorar,
- Olumsuz davranışları kontrol altında tutarken, olumlu davranışların pekişmesini sağlar
- Yapılan ödevlere karşılık olarak notları, ders dönemlerinde hemen vermez

Açıkgöz'e (2003: 69) göre "etkin öğretmen" öğrenme sürecinde kolaylaştırıcı, araştırmacı ve tasarımcıdır. İhtiyaç anında öğrencilerine yardım eder

ve öğrenmelerini daha kolay hale getirir. Karşılaştıkları sorunların çözümü için öneriler geliştirirken, uygulama sonuçlarını değerlendirirken, yenilikleri sınıflarında uygularken daima bir araştırmacı gibi davranır ve öğrencilerine bir problemle karşılaştıklarında olası çözümleri, alacakları kararlarla ilgili seçenekleri tasarlayıp sunar.

2.8.1. Rehberlik ve Danışmanlık Rolü

Eğitim öğretim uzun soluklu bir süreçtir. Bu uzun süreçte öğrencilerin öğrenmeleri gereken birçok konu ve davranış silsilesi vardır. Bu süreçte öğretmen ise bilgileri aktarıcı bir konumdan ziyade yol gösterici bir özellik göstermelidir. Öğrencinin çalışmayı, okumayı, öğrenmeyi, araştırmayı zevk ve alışkanlık haline getirebilmesi için ona rehberlik yapmalıdır.

Öğrencinin doğallığına uygun olarak öğretmen, onun öğrenim güçlüklerini aşmasına yardım etmeli, yaratıcılığını desteklemelidir. Öğretmen bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin ilgi ve becerilerini daha duyarlı hale getirme, onları her alanda geliştirme, onlara problem çözme becerilerini kullanmalarını öğretme, öğrenme engellerini kaldırma ve hedeflerine ulaşma konusunda rehberlik etmelidir (Hesapçioğlu 1997: 258).

Eğitim yönlendiricileri öğrenme sürecinde daha esnek olmalı, öğrencilere başarı elde etme konusunda sınıfa ait olduklarını grup içi katılımlarla özellikle vurgulamalı, bireysel motivasyonlarını ortaya çıkarma adına ciddi gayret göstermelidir. Gerekli görmesi durumunda ders dışı etkinliklerle veya ders dışı birebir görüşmelerle öğrencinin motivasyon eksikliğini giderebilir veya öğrenme sürecine katılımını artırabilir (Bayraktar 2015: 1088-1090).

2.8.2. Bilgi Kaynağı Rolü

Eğitim öğretim sürecinde öğretmen, öğrencileri için birincil bilgi kaynağı konumundadır. Bu bağlamda öğrenciler dersi dinleme, mesleki anlamda hazırlanma, soruların cevaplandırılması, öğretim materyallerinin sunulması ve ders düzenleme

gibi konularda kaynak anlamında öncelikli olarak öğretmenine müracaat etmektedir (Hesapçıoğlu 1997: 258). Bu nedenle öğretmen, anlatmış olduğu konularla ilgili bilgilerini sürekli güncellemeli, derslerini öykü, anı ve şiirlerle süslemeli, öğrencilerine her zaman yeni araştırma alanları, bakış açıları, idealler ve fikirler sunmalıdır. Kısaca öğrencileri için başlı başına bir model olmalı ve her zaman merak uyandırmalıdır (Ataç 2002: 54).

2.8.3. Düzen Sağlama Rolü

Öğretmenin öncelikli rollerinden biri de sınıf içerisinde belli bir düzeni sağlamaktır. Bu kapsamda sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, sorunların ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi ve böylelikle istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf ikliminin uyumlu hale getirilmesi, her öğrencide oluşturulacak oto kontrol ile istenmeyen davranışların kendiliğinden ortadan kaldırılması ve sınıf ortamının istenen davranışların sergilendiği bir ortama dönüştürülmesi sağlanmaya çalışılmalıdır (Ataç, 2002: 158). Sınıf etkinlikleri bakımından öğretmenin bu rolleri değerlendirildiğinde öğretmen, genel düzeni sağlayan, öğrencileri bilgilendiren, sınıf etkinliklerini planlayan ve öğrencilerini motive eden danışman kişi konumundadır (Sünbül 2002: 226). Öğretmen, öğrencilerine bir yaşam biçimi olarak düzen ve düzenli çalışmanın, başarının temel öğelerinden biri olduğunu örnek davranışlarla benimsetmeli ve bunların öğrencilerinde alışkanlık haline gelmesi için çaba sarf etmelidir (Ataunal 2000: 89).

2.8.4. Yöntem ve Teknik Rolü

Öğretmenin yöntem ve teknik rolleri arasında; öğretim hizmeti ve öğrenme duruma etki eden öğeler çerçevesinde derse öğrenci katılımını sağlama, öğrencilerin gelişimlerini izleme, değerlendirme ve özelliklerini belirleme, araç sağlama, öğretim strateji ve yöntemlerinin seçimi, kaynakların belirlenip dağılımının sağlanması,

günlük, ünite ve yıllık, planların yapılması vb. öğeler yer almaktadır (Tan 2001: 208).

Önceden öğrenilen bilgiler, yeni dönemde öğretim planlanmasında öğrenilecek yeni bilgiler için bir köprü olacak şekilde dizayn edilmelidir. Çünkü öğrenciler için bilgiyi anlamlı hale getirenler en iyi şekilde planlanmış materyalledir. Öğretmen, teknolojiden yararlanarak, araştırma ve sorgulamaya dayalı, öğrencileri motive edecek, onların dikkatini çekecek ve yoğun katılım gerektiren yöntem ve teknikleri kullanmalıdır. İşlenecek konunun özelliğine göre uygun yöntem ve tekniğin belirlenmesi gerekmektedir. Konu işlenirken birden fazla tekniğin kullanılması ve bir konu tam olarak anlaşılmadan yeni bir konuya geçilmemesi öğrenmeyi olumlu etkileyen hususlardır. Bu bağlamda ideal bir öğretmenin işlediği konuya uygun yöntem ve tekniği belirleyecek ve bunları gerektiği şekilde kullanabilecek mesleki yeterliliğe sahip olması gerekmektedir (Aydın 1998: 45).

2.10. Destan Öğretiminde Yararlanılan Materyaller

Bilim ve teknolojideki ilerlemeler sayesinde günümüzde görsel-işitsel unsurlar çok daha ön plana çıkmış durumdadır. Böyle bir dönemde öğretim tekniklerinin de içinde bulunulan çağa ayak uydurması kaçınılmazdır. Doğal olarak eğitim sürecinde ana metnin yanında yardımcı yöntem olarak görsel-işitsel materyaller kullanılmaya başlamıştır. Öğretmen, kullanacağı materyali dersin amacı, zaman, materyalin ekonomikliği ve pratikliği, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve bireysel farklılıkları, öğrenme ortamı vb. unsurları dikkate alarak belirler. Belirlenen bu materyal; emekten ve zamandan tasarruf edilmesine, anlatılacak bilginin kalıcı hâle dönüştürülmesine, sınıflandırılmasına, işlevsel konuma getirilmesine ve somutlaştırılmasına katkı sağlamaktadır (İnce Yakar 2011: 33).

2.10.1. Görsel Materyaller

Teknolojideki gelişmeye paralel olarak birbirinden farklı birçok görsel materyal üretilmiş durumdadır. Ancak sınıf ortamında her görsel materyalin kullanılması mümkün değildir. Ayrıca bu materyallerin kullanımının da bilinmesi gerekmektedir. Belirlenen materyalin kullanılmasından önce öğretmen, bu materyalin kullanımı ile ilgili bilgi sahibi olmalı ve bir ders planı yapmalıdır. Eğitim öğretim sürecinde yararlanılan görsel materyaller kısaca “resim” olarak ifade edilen tablo, karikatür, minyatür, fotoğraf, duvar resimleri, hareketli-hareketsiz levhalar, afişler, grafikler, slaytlar; gerçek modeller, objeler, nesnelere; asetatlar (saydam kâğıtlar); video ve filmler; yazı tahtaları ve projektörlerdir. Edebiyat öğretiminin görsel araçlarla desteklenmesi; öğrencilerin kendi düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını, sınıf içinde öğrenciler arasında ortak çalışmalar yapmalarını, bilgilerin kalıcılığını, teknolojik araçlardan faydalanılmasını, öğrenim sürecinin etkin hâle getirilmesini, konuya ilgilerinin artmasını ve sınıf içi tartışmalara katılmalarını sağlamaktadır (Arıkan 2009: 1-16).

2.10.2. İşitsel Materyaller

İşitme duyusu üzerine yapılan araştırmalar, öğrenilenlerin %11'inin işitme yoluyla edinilen yaşantılardan kazanıldığını ortaya koymaktadır. İnsan sesi, ritim ve müzik işitsel materyallerin en önemli öğeleridir. Müzikal zekâyâ sahip öğrenciler, işitsel materyaller yoluyla dil kuralları ile müzik kurallarını ilişkilendirebilmeye; kelime, kavram ve formülleri ritimlere yerleştirmeye dayalı öğrenme etkinliklerinden faydalanmış olacaklardır. Eğitim teknolojisinde kullanılan işitsel materyaller ses kasetleri, şarkı, türkü, semai, ilâhi, bozlak ve marş gibi müzikal kayıtların dinlenmesinde kullanılan araçlar, sesli kitaplar ve radyodur (İnce Yakar 2011: 35).

2.10.3. Görsel-İşitsel Materyaller

Videolar ve filmler eğitim teknolojisinde kullanılan başlıca görsel-ışitsel materyallerdir. Konu ile ilgili araştırmalar, kullanılan materyalin hitap ettiği duyu organı sayısı ne kadar fazla ise öğrenmenin o kadar başarılı olacağını ortaya koymaktadır. Öyle ki insanlar öğrendiklerinin %1'ini tatma, %1,5'ini dokunma, %3,5'ini koklama, %11'ini işitme ve %83'ünü de görme duyuları ile edindikleri yaşantılarla öğrenmektedir (Ergin, 1995, 66). Zaman sabit tutulduğunda ise yapıp söylediklerinin %90'ını, söylediklerinin %70'ini, hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, gördüklerinin %30'unu, işittiklerinin %20'sini ve okuduklarının da %10'unu hatırlamaktadırlar (Ergin 1995: 102).

Öğrencilerin sınıf içinde kullanıldığı gibi zaman sınırlamasının olmadığı sınıf dışı ortamlarda da görsel-ışitsel materyallerden faydalanmaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda sınıf dışında da öğrenciyi görsel unsurlarla bir arada tutmanın yollarından birkaçı; okulun internet sitesinin dersle ilgili olan sayfasına görsel malzemeleri eklemek, seyredilmesi gereken sunum, video ya da filmleri sınıf dışındaki ortamlarda seyretmelerini tavsiye etmek; sinemaya, sahne sanatları etkinliklerine, sergilere ve müzelere gitme günleri düzenlemektir.

Edebiyat öğretiminin görsel-ışitsel araçlarla desteklenmesinin birçok avantajı olduğu gibi bazı sınırlılıkları da vardır. Bunlar arasında söz konusu araçların kullanım teknikleri, tarzları, sınıfın bu malzemeleri kullanarak hazırbulunuşluk durumuna göre yaratıcı etkinlikler düzenleyebilecek düzeyde olması sayılabilir. Ayrıca malzemenin öğretilmek istenen konunun detaylarını ele almadaki başarısı, öğretilecek konuyu desteklemesi, kapasitesi (etkililiği, kapsamlılığı, uzunluğu), görsel-ışitsel malzemenin kalitesi, edebî türe uygun bir görsel-ışitsel malzemenin seçilmiş olması da diğer sınırlılıklar arasındadır.

Öğrencinin edebiyat öğretiminde metnin tümünü kavraması; olayı, kahramanları ve sonucu bulunduğu duruma göre değerlendirmesi; genelden bireysele, nedenden etkiye, yalından karmaşığa sentez yapması; olaylarla ilgili analiz yapması, olay örgüsünü çözümlemesi beklenmektedir. Ancak öğrenciler destan

kahramanlarının yaşantısına, destanların doğuşuna, mitlerin çıkış nedenlerine, mitlere, destan dönemini belirleyen zihniyete ve beğenilere uzak kaldıklarından o dönem eserlerini anlamakta zorlanmaktadırlar. Günümüz öğrencilerinin destanlardan sinemaya uyarlanan epik filmlerden sadece halk edebiyatı ürünlerini öğrenmelerinde bir sınıf içi etkinliği olarak değil, sınıf dışında da bakış açılarını genişletmeleri ve entelektüel birikimlerini arttırmak amacıyla da yararlanmaları sağlanmalıdır (Özsoy 2003: 21).

Sinema filmleri, kişiyi sanatın pek çok alanına dair bilgilendirmektedir. Görsel sanatlar açısından da öğrencilerin yakından ilgilendiği alanlardan biridir. Edebiyatın sözcüklerle aktardığı çağrışımları, sinema görüntüyle somutlaştırmaktadır. Sinema, görselliğin evrenselliğini kullanarak yaklaşık iki saat içerisinde edebî eserlerdeki hikâyeyi, seyircisine aktarabilmektedir. Edebiyat ancak kaliteli okuyucusuna, edebî zevk verirken, sinema farklı sınıflardan her insana estetik zevk vermekte ve farkındalık sağlamaktadır. Dolayısıyla mitolojik öğeler, olaylar ve kahramanlar her öğrencinin kendi ölçülerinde tat alabildiği sinema aracılığıyla görselleştirilirse daha etkili ve kalıcı hale gelecektir (İnce Yakar 2011: 37). Görsel-ışitsel malzemeler, öğretilmek ve işlenmek istenen ana konuyu desteklemek amacıyla kullanılırlar. Resimlerin ve filmlerin eğitimde kullanılabilmesi için ancak görsel düşünmenin gereklerini karşılaması şartı aranmalıdır (Arnheim 2009: 341).

Destan öğretiminde kullanılan materyallerin belirtilmesinin amacı, kullanılan materyallerin destan öğretiminde ne kadar etkili olduğunu sorgulamak ve tespit etmektir. Yapılan öğrenci görüşmeleri ve öğretmen anketlerinin sonuçlarına göre eğitim ve öğretimde klasik materyallerin kazanımlara ulaşmakta yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan öğretim materyallerinin uygulama ortamı kalıcılığı olumlu ve olumsuz bir şekilde etkilediği yapılan görüşme ve anket sonuçlarında görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Biçimi

Bu araştırma farklı okullarda görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleriyle Türk Dili ve Edebiyatı dersi gören 11. sınıf öğrencilerinin görüşlerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu çalışma için araştırma biçimi olarak karma yöntem tercih edilmiş olup nicel nitel yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel yöntem ya da paradigmalarının karması şeklinde ifade edilen bir yaklaşımdır (Balcı 2013: 42). Bu araştırma için de nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan çalışmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerine başvurulmaktadır. Doğal ortamında olayların ve algıların gerçekçi ve bütüncül olarak ifade edilmesine yönelik ilerletilen süreç nitel araştırmalar olarak belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2013: 45). Ölçülmek istenen durumun ayrıntılarını tanımlamak ve detayları görmek, olayları değerlendirmek amacıyla nitel yöntem kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve Diğerleri 2012). Bu araştırmada nitel yöntem kullanılarak 11. Sınıf öğrencilerinin destanların öğretimine yönelik görüşleri belirlenmiştir.

Nicel araştırmaya yönelik süreçte tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelinde geçmişteki bir durum ya da mevcut durum var olduğu şekliyle betimlenmektedir. Araştırma kapsamında değerlendirilen olay, birey kendi şartlarına uygun olarak tanımlanmaya çalışılmaktadır. Herhangi bir değişiklik, ekleme, müdahale etme gibi eylemlerde bulunulmaz (Karasar 2014). Nicel yöntem kullanılarak 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders öğretmenlerinin destan öğretimiyle ilgili görüşleri belirlenmiştir.

3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem

2019-2020 eğitim öğretim döneminde Giresun ilindeki liselerde 11. sınıfta öğrenim görmekte olan tüm öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Uygun örnekleme yöntemine göre belirlenen okullarda öğrenim görmekte olan 72 öğrenci bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu öğrenciler Fen, Anadolu ve Sosyal Bilimler liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerdir. Her bir okuldan 11. Sınıf düzeyinde olan 24 öğrenci seçilerek toplam 72 öğrenciye ulaşılmıştır. Öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla da Giresun il merkezinde görev yapmakta olan 66 öğretmene anket uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Tanımlanmaya çalışılan sorunun çözümlenmesi ve sonuca yönelik karar verilebilmesini sağlayan her türlü bilgi veri olarak değerlendirilmektedir. Veriler işlenmek ve değerlendirilmek amacıyla elde edilir (Arıkan 2007: 99). Araştırılan konuya yönelik belli çıkarımlara ulaşılmak için toplanan veriler ihtiyaca göre farklı tekniklerle yapılabilmektedir. Bu araştırmada öğrencilerin destan öğretimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarına yerleştirilen sorular önceden hazırlanarak durum tespiti yapılmaya çalışılır (Balcı 2013). Sorular hazırlanırken herhangi bir yönlendirme yapılmadan öğrencilerin görüşlerini rahatlıkla ortaya koymaları için açık uçlu, kolaylıkla anlaşılacak sorular hazırlamaya dikkat edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2013: 156). 11. Sınıflara yönelik hazırlanan sorular başlangıçta 12 soru üzerinden hazırlanmış ve bu sorular 11. Sınıf öğrencilerinden birine uygulanarak sonuç değerlendirilmiştir. Sonuca göre anlaşılmayan 2 soru kapsam dışında bırakılarak geriye kalan 10 soru örneklem grubunu oluşturan 72 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılacak olan görüşme formunun içerik geçerliliği uygulamadan önce ölçme ve değerlendirme uzmanı Rehberlik Öğretmeni Aşkın Sabit Yılmaz'ın görüşü doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak sorulara son şekli verilmiştir. Öğrencilere görüşme formunda yer alan soruları içtenlikle

cevaplama için ihtiyaç duyulan ortam oluşturulmuştur. Öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar hızlı bir şekilde yazılı olarak kaydedilmiştir. 11. sınıfların destan öğretimi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

1. Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?

2. “Tıp” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?

3. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazar mısınız?

4. Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgidен hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?

5. Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?

6. Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.

7. Destan metinlerinde karşılaştığımız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?

8. Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.

9. Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazar mısınız? Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız?

10. Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dediğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.

Nicel verilerin toplanması için öğretmenlere uygulanan anket, iki bölüm halinde oluşturulmuş olup birinci bölümde öğretmenlerin demografik verilerinin toplanmasına yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise destan öğretimiyle ilgili öğretmenlerin görüşlerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçek, Şahingöz (2011) “Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılan ankettir. Şahingöz (2011) çalışmasında kullanıldığı anket 34 maddeden oluşmaktadır. Şahingöz (2011) tarafından kullanılan ankette alınan 34 soru incelenmiş soru sayısı ölçme değerlendirme uzmanı Rehberlik Öğretmeni Ufuk Yılmaz’ın görüşleri doğrultusunda geliştirilerek 42 soruya çıkarılmıştır. Kullanılan ölçeğin geçerliği ve güvenirliği 30 kişilik bir öğretmen grubu üzerinde test edilmiştir. Bu bağlamda eksik ve anlaşılmayan maddeler düzeltilmiştir. Bu araştırmanın uygulama kısmına Giresun il merkezinde görev yapan 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine giren 66 öğretmen katılmıştır. Anketi cevaplayan 66 öğretmenin verileri SPSS 15.0 paket programıyla çözümlenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ulaşılan verilerin çözümlenmesinde betimsel çözümleme kullanılmıştır. Araştırmanın amacını ortaya koymaya yönelik hazırlanan alt amaçlar ve araştırmanın kavramsal boyutu doğrultusunda belli kategoriler oluşturulmuştur. Veriler belirlenen alt temalara göre gruplandırıldıktan sonra frekans ve yüzdelik oranları hesaplanmıştır. Görüşme formunda yer verilen 10 sorunun cevapları temalara göre frekans ve yüzde oranları olarak tabloya dönüştürülmüştür.

Bu çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılarak öğrenci görüşlerine başvurulmasındaki amaç, eğitim öğretim sürecinde önemli bir öge olan öğrencilerin konuya yaklaşımlarını, ilgi düzeylerini, bir önceki yıl öğrendikleri konunun kalıcılık sağlayıp sağlamadığını ve destan konusu nasıl işlenirse daha etkili olurun cevabını bizzat öğrencilerden öğrenmektir. Kendi bakış açılarıyla konuya yönelik değerlendirme yapmalarını sağlamak araştırma sonuçları açısından önemli görülmektedir. Bireylerin kendi bakış açısından olayları değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelerin doğrudan aktarılması çalışma açısından önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2013: 69). Yarı yapılandırılmış görüşmeler ilgili alanda derinlemesine inceleme yapmayı kolaylaştırmaktadır (Büyüköztürk vd. 2012: 152).

Çalışmada nicel analiz yöntemi de kullanılmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler ile anket ifadelerine katılım düzeyi dağılımı frekans analizi ile incelenmiştir. Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinleri kullanımı ile ilgili ifadelere katılım düzeylerinin ortalamaları alınarak her bir katılımcı için 1-5 aralığında bir skor elde edilmiştir. Skoru 5'e yakın olması ifadelere katılım düzeyinin artışı, 1'e yakın olması ise ifadelere katılmama durumunu göstermektedir. Elde edilen skorların cinsiyet, mezun olunan fakülte, mesleki kıdem, ders verme süresi, görev yapılan okul türü gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız grupta t testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı farklılık çıktığı durumlarda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için TUKEY testi yapılmıştır. Analizler SPSS 20.0 yazılımı ile %95 güven düzeyinde yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Anket ve Görüşmelerin Değerlendirilmesi

4.1.1. Öğrenci Görüşme Sonuçlarının Değerlendirilmesi

72 öğrenci ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler belli kategorilere ayrılarak her soru için bir tablo oluşturularak yüzde ve frekans değerleriyle beraber verilmiştir.

11. Sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilere “Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar alt temalar şeklinde gruplandırılmış ve elde edilen sonuçlar tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?

	f	%
Sözlü Kültür	18	25,00
Olağanüstü	12	16,67
Milli	9	12,50
Tarih	8	11,11
Abartı	6	8,33
Anonim	5	6,94
Hayal	5	6,94
Doğal ve Yapma	4	5,56
Dilden Dile Aktarım	3	4,17
Savaş	1	1,39
Cevap vermeyen	1	1,39
Toplam	72	100,00

Tablo 30'da da görüldüğü üzere 72 öğrenciden 18'i destanı sözlü kültür ürünü olması yönüyle diğer türlerden ayırmıştır. Sözlü kültür cevabını veren öğrencilerin oranı %25 olarak belirlenmiştir. bu yanıtı veren öğrencilerin oranı diğer öğrencilere göre daha fazladır. Öğrencilerin %25'i destanı sözlü kültüre ait bir edebi tür olarak değerlendirmektedir ve bu özelliğiyle türü, diğer türlerden ayırt etmektedir. 12 öğrenci, destanların olağanüstülük özelliğinin belirgin olduğunu belirtirken 9 öğrenci milli olma özelliğine dikkat çekmiştir. Olağanüstü cevabını veren öğrencilerin oranı %16,67 olarak tespit edilirken millilik özelliğini belirten 9 öğrencinin genel toplam içerisindeki oranı %12,5 olarak tespit edilmiştir. 8 öğrenci tarihle ilişkilendirmiş ve bu öğrencilerin oranı %11,11 olarak belirlenirken 6 öğrenci, destanların anlatımında abartma sanatının çok fazla kullanıldığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin genel toplama göre oranı ise %8,33'tür. 5 öğrenci %6,94'lük bir oranla destanların halka ait olduğunu bu yönüyle anonim özelliği taşıdığını ifade ederken 4 öğrenci % 5,56'lık bir oranla bu türün gerçekte bağdaşmadığını hayal ürünü olduğunu ifade etmiştir. 4 öğrenci doğal ve yapma özelliğini öne çıkarırken 3 öğrenci sözlü geleneğe ait olan bu türün dilden dile aktarılarak varlığını koruduğunu ve bu yönüyle diğer türlerden farklı olduğunu belirtmiştir. Doğal ve yapma cevabını veren öğrencilerin oranı %5,56 olarak belirlenirken dilden dile aktarılma özelliğini ifade eden öğrencilerin oranı %4,17'dir. 72 öğrenci içerisinde %1,39'luk oranla 1 öğrenci de destanların savaş teması üzerine oluşturulduğunu ifade etmiş 1 öğrenci de soruyu yanıtlamamıştır. Destan türünü diğer türlerden ayırt etmeye yönelik sorulan soruya verilen cevaplarda genel olarak kalıcılığın sağlandığı düşünülmektedir.

11. sınıf öğrencilerinin “Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ö-6. Milli değerlere fazlaca yer verilmiştir. Destanlar abartılı metinlerdir. Tek kelime ile ifade edecek olursak: “Olağanüstülük”

Ö-11. Destanlar edebiyatın sözlü dönemine aittir. Destanlarda olağanüstü özellikler vardır. Olayın kahramanı genellikle güçlü korkusuz ve yeteneklidir. Doğal ve yapay olarak ikiye ayrılır. Tek kelime ile ifade edecek olursak: “Savaşçılık”

Ö-33. Milli özellikler taşır. Sözlü dönem ürünüdür. Milli imgeler kullanılır. Tarihi olay ya da olgulardan beslenir. Tek kelime ile: “Milli”

Ö-62. Gerçek değil, uydurma metinlerdir. Tek kelime ile “Hayal”

Ö-67. Destan ulusaldır. Gerçeküstüdür. Kahramanca bir anlatım vardır. Milli duyguları canlandırır. Sözlü olarak oluşmuştur. “Sözlü Kültür”

Öğrencilerin oluşturdukları cevaplarda destan türünü diğer türlerden kısmen de olsa ayırt edebildikleri anlaşılmaktadır. Destan türüyle ilgili öne çıkan en önemli özelliklerden sözlü kültür ürünü olma ve olağanüstülük kavramlarını sıkça tekrarlamışlardır. Destanların oluşumuyla ilgili doğal ve yapma destan ayırımına giden öğrencilerin konuya yönelik kalıcılıklarının diğerlerine göre daha iyi olduğu ifade edebilir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci olması, kalan 71 öğrencinin konuyla ilgili genel bilgilerde kalıcılık olduğunu göstermektedir.

11. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilere 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde işledikleri destan konusunda geçen tip ve karakter kavramlarını hatırlayıp hatırlamadıklarını ölçmek için “Tip” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar alt temalar şeklinde gruplandırılmış ve elde edilen sonuçlar tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. “Tip” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?

	f	%
Tip ve Karakter Kavramlarını Ayırt Edebilenler	50	69,44
Tip ve Karakter Kavramlarını Ayırt Edemeyenler	9	12,50
Cevap Vermeyenler	13	18,06
Toplam	72	100,00

11. Sınıf öğrencilerinin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan konusunun işlendiği 4. ünite de öğrenmiş oldukları tip ve karakter kavramlarıyla ilgili kalıcılık düzeyine bakıldığında tablo 31’de 72 öğrenciden 50’sinin bu kavramları ayırt edebildiği görülmektedir. Ayırt edebilen öğrencilerin toplam öğrenci sayısına göre oranı %69,44 olarak belirlenmiştir. Buna karşın 9 öğrencinin kavramları ayırt edemediği tespit edilmiştir. Ayırt edemeyen öğrencilerin yüzdesi ise 12, 50 oranında tespit edilmiştir. 72 öğrenci içerisinde 13’ünün bu soruya yanıt veremediği belirlenmiştir. Yanıt vermeyen öğrencilerin toplam öğrencilere oranı ise %18,06’dır. Genel toplam içerisinde bir değerlendirme yapıldığında %31,1 oranında kalıcılık seviyesinin düşük olduğu saptanmıştır.

11. Sınıf öğrencilerinin “Tip” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ö-4. Karakter: Kişinin kendine ait özellikleridir. Tip: Belli bir grubun genel özellikleridir. Etrafımızda karakter daha fazladır.

Ö-21. Tip, günlük hayatımızda da karşılaştığımız insanlardan yola çıkarak yapılan klasik insan tiplemesidir. Karakter, genelleme olmadan daha kişisel özellikleri olan insanlardır. Etrafımızda tip daha fazladır.

Ö-32. Tip, genel özelliklerdir. Karakter, daha ayrıntılı özelliklerdir. Günümüz insanları popüler kültüre daha yatkın oldukları için çevrede tek tiplleşme daha yaygındır. Bundan hareketle tip daha fazladır diyebiliriz.

Ö-43. Tip, hikaye ve romanlarda aynı özellikleri gösteren kahramanlardır. Karakter, hikaye ve romanlarda kendine has özellikleri olan kahramanlardır. Ne yazık ki etrafımızda tip daha çoktur.

Ö-67. Tip, kendine özgü özellikleri olan insanları ifade eder. Karakter, belli davranış benzerliklerini ifade eder. Tip daha fazladır.

72 öğrenci içerisinde %69,44'ü tip kavramının genel anlamda ele alınan bir kavram olduğu yaklaşımını ortaya koyabilmiştir. Destanlarda “tip” sosyal boyutu ile karşımıza çıkar ve olaylar ve olgular bu tipler üzerinden ele alınmaktadır. Başka bir ifadeyle destan kahramanı ait olduğu toplumun başat özelliğini yansıtan bir tiptir. Karakter ise toplumsal tabaka yerine kendini temsil etmektedir. Bireyin kendi acıları, sevinçleri, başkalarına benzemeyen özellikleri karakterdir. Öğrencilerin %50'sinden fazlası tip ve karakter kavramlarındaki ayrımı yakalayabilmiştir. Tip ve karakter kavramlarını ayırt edemeyen 9 öğrencinin görüşme soruları cevaplarına bakıldığında konuyu tam olarak ifade edemediği görülmektedir. Tip ve karakter kavramlarına roman ve hikaye türünden hareketle cevap verildiği görülmüştür. Bu tespit dikkate alınması gereken bir durumdur. Roman ve hikaye türünün destan öğretiminde kullanılması gereğini ortaya koymaktadır.

11. Sınıftaki öğrencilere“10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazar mısınız?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar alt temalar şeklinde gruplandırılmış ve elde edilen sonuçlar tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazar mısınız?

	f	%
Tarihi Bilgilere Ulaştım	32	44,44
Tarihi Bilgilere Ulaşamadım	19	26,39
Cevap Vermeyen	21	29,17
Toplam	72	100,00

3. sorunun cevaplarına bakıldığında 4. Ünite olarak işlenen destanlar konusuyla ilgili tarihi bilgilere ulaşabilen 32 öğrencinin olduğu tablo 32'de görülmektedir. Tarihi bilgilere ulaşan öğrencilerin toplam öğrencilere oranı %44,44 olarak belirlenmiştir. %44,44 oranının %50 oranına yakın olduğu bu da öğrencilerin

%50'ye yakınının destan konusundan tarihe bilgilere ulaştığı anlamına gelmektedir. 19 öğrencinin ise tarihi bilgilere ulaşamadığı tespit edilmiştir. Tarihi bilgilere ulaşamayan öğrencilerin oranına bakıldığında bu oran tablo 32'de %26,39 olarak görülmektedir. Genel yüzdeye oranlandığında azımsanmayacak bir oran olduğu anlaşılmaktadır. 72 öğrenci içerisinde 21 öğrencinin bu soruyu cevaplayamaması, konuyla ilgili hiçbir fikrinin olmaması üzerinde durulması gereken önemli bir eksikliklerdir. Tablo 31'e bakıldığında tarihi bilgilere ulaşamadım cevabını veren öğrencilerden hiçbir cevap oluşturmayan öğrencilerin sayısı ve oran olarak daha fazla olduğu görülmektedir. 72 öğrenciden %29,17'lik kısmının konu üzerine fikri bulunmamaktadır. Öğrencilerin %44,44'ünde destan konusu ile ilgili bilgilerde kalıcılık tespit edilirken %55,56'sında kalıcılık sağlanamamıştır. Bu durumda toplam öğrenci içerisinde %50'den fazlasında kalıcılığın sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

“10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazar mısınız?” sorusuna karşı öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö-8. Bazı eserler tarihi yansıtır fakat bazı eserler tamamen uydurmadır. Net bir bilgiye ulaşamadım.

Ö-11. Evet ulaşabildim. Oğuz Kağan destanında Oğuz Türklerinin tarihine ulaştım. Destanda Oğuzhan'ın oğullarına altın ve gümüş yay vermesini, ülkeyi Doğu ve Batı olarak oğulları arasında paylaşmasını öğrendim.

Ö-20. Edebi metin oldukları için tarihi bilgiye ulaşamadım.

Ö-57. Evet ulaştım. Hz. Ali'nin Hayber kalesini almasını öğrendim.

Ö-60. Zaten destan tarihi olaylar hakkında bilgi verir. Ama ben tam olarak bu tarihi olayları hatırlamıyorum.

Ö- 62. Ulaşamadım.

Öğrencilerin cevapları değerlendirildiğinde destanları biliyor olmalarına karşın metinleri tam olarak hatırlayamadıkları anlaşılmaktadır. Tarihi bilgilere

ulaştıım cevabını veren öğrenciler de ulaştığı bilgiyi tam olarak aktaramamıştır. Nitelik yönünden kalıcılığın gerçekleşmediği ortaya çıkmıştır. Bu da ezberden öteye geçilemediğini göstermektedir.

11. Sınıflara yöneltilen “Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgiden hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?” sorusunun cevapları tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgiden hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?

	F	%
Karşılaştırılabilir	38	52,78
Karşılaştırılmaz	24	33,33
Cevap vermeyenler	10	13,89
Toplam	72	100,00

Destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşanan olayların karşılaştırılabileceğini ifade eden öğrenci sayısı tablo 33’te 38 olarak görölmektedir. Karşılaştırılabilir cevabını veren öğrencilerin genel toplam içerisindeki oranı ise %52,78 olarak hesaplanmıştır. Oran olarak bir değerlendirme yapıldığında öğrencilerin %50’sinden fazlası destanlarda anlatılan olaylarla günümüzde yaşanan olayların karşılaştırılabilir olduğunu düşünmektedir. 72 öğrenciden 24’ü ise karşılaştırılmaz cevabını vermiştir. Bu öğrencilerin oranı ise %33,33 olarak hesaplanmıştır. Bu soruya 10 öğrenci hiçbir cevap oluşurmamıştır. Cevap oluşurmeyen öğrenciler genel toplam içerisinde %13,89’luk bir orana sahiptir. Karşılaştırılmaz cevabını veren ve bu soruya hiç cevap vermeyen öğrenciler, konuyla ilgili detayları hatırlamadıkları için günümüzdeki olaylarla benzer ya da

farklı yanlarını ortaya koyamamaktadırlar. Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin %47,22'sinin destan konusunu öğrenemediğini ve bu bağlamda öğrenmediği için de %47,22 öğrencinin kalıcılık düzeyinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

“Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgiden hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ö-7. Karşılaştıramayız, gelişen teknoloji ile olaylar çok farklılaşmıştır.

Ö-13. Karşılaştıramayız, o dönemin şartları ile günümüz şartları aynı değildir.

Ö-33. Destanlar milli karakterleri içinde barındırdığından her dönemde de milli karakterlerimiz olduğundan destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabiliriz.

Ö-40. Destanlarda olaylar doğaüstüdür ve sözlü olarak günümüze kadar gelmiştir. Günümüzdeki olaylar olduğu an kayda geçirilmektedir. Gerçeklik bakımından destan dönemi ile günümüzü karşılaştıramayız.

Ö-50. Destanlarda yaşanan olaylarla günümüzde yaşadığımız olaylar arasında benzerlik vardır. Yalnız koşullar farklıdır. Olayların oluşum coğrafyası farklılık gösterir. Olay benzerliği vardır.

Öğrencilerden %52,78'i düşüncelerini dile getirirken destan metinlerinde ele alınan konularda toplumu ayakta tutan temel dinamiklerin işlendiğinin farkına vararak soruyu cevaplamışlardır. Bu bağlamda toplumun devamlılığı açısından destan metinlerinin oluşturulduğu dönemde konuya yaklaşım şekliyle günümüz koşullarında aynı durum söz konusu olduğunda yaklaşımın benzer olacağı ifade edilmiştir. Destan kahramanları haksızlık karşısında mücadele, bağımsızlık, vatan savunması gibi konularda örnek davranışlar sergilemişlerdir. Öğrenciler, koşullar farklı olsa da toplumu ayakta tutan temel dinamiklerin aynı olduğunu ileri sürerek

aynı davranışların sergilenebileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Karşılaştırılamayacağı yönünde görüş bildiren öğrenciler, destandaki olağanüstü anlatıma takılıp kalmışlardır. Bu soruya cevap veremeyen 10 öğrenci bulunmaktadır. Karşılaştırabiliriz cevabını veren öğrenciler neyi karşılaştırdıklarını net olarak ifade edemedikleri görülmüştür.

11. Sınıflara yöneltilen “Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?” sorusunun cevapları tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?

	f	%
Milliyetçilik	15	20,83
Vatanseverlik	14	19,44
Cesaret	10	13,89
Milli birlik ve Beraberlik	6	8,33
Türklük	5	6,94
Kahramanlık	5	6,94
Gurur Verici	3	4,17
Bağımsızlık	3	4,17
Mücadeleci	2	2,78
Etkilenmedim	2	2,78
Savaşçı	1	1,39
Cevap Vermeyen	6	8,33
Toplam	72	100,00

Tablo 34’e bakıldığında öğrenciler destan metinlerinde işlenen temalarda en fazla milliyetçilik duygusundan etkilendiği görülmektedir. Diğer duygulara göre milliyetçi olma duygusu, öğrenciler üzerinde daha fazla tesir oluşturmuştur. 15 öğrencinin milliyetçi olma duygusu yönünde görüş bildirdiği bu cevabın genel toplama oranı %20,83’tür. Tabloda ikinci en çok hissedilen duygu olarak vatanseverlik görülmektedir. 14 öğrenci okuduğu destan metinlerinde bu duyguyu hissetmektedir. %19,44’lük bir orana sahip vatanseverlik milliyetçiliğe yakın bir oranda hissedilen duygu olmuştur. Destan metinlerinin öğrencilerde meydana getirdiği duygular en fazla hissedilenden en az hissedilene doğru bir sıra takip edildiğinde 10 öğrenci cesaret duygusuyla %13,89; milli birlik ve beraberlik

duygusunu 6 öğrenci belirterek %8,33; 5 öğrenci hissettiği duyguyu Türklük şeklinde ifade ederek %6,94; 5 öğrenci kahramanlık duygusunu belirterek %6,94; bağımsızlık ve gurur verici duyguları 3 öğrenci tarafından belirlenmiş olup %4,17'lik bir oran; mücadeleci bir ruhtan etkilendiğini belirten öğrenci sayısı 2 olup oran %2,78; destan metinlerinde savaşçı duygusunu hisseden 1 öğrenci olup bu öğrencinin genel toplama oranı %1,39 olarak tespit edilmiştir. Destanlarda işlenen konulardan duygu yönüyle hiç etkilenmediğini belirten 2 öğrencinin oranı % 2,78'dir. 72 öğrenci içerisinde bu soruya cevap vermeyen 6 öğrenci bulunmaktadır bu öğrencilerin genel toplama oranı ise 8,33 olarak hesaplanmıştır. İşlenen destan metinlerinde öğrenci tercihlerine göre en fazla hissedilen üç duygu milliyetçilik, vatanseverlik ve cesaret duygularıdır.

“Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?” sorusuna oluşturulan cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ö-5. Türkler güçlüdür duygusu canlandırdı.

Ö-9. Beni hiç etkilemedi. Çünkü biz teknoloji çocuklarıyız.

Ö30. Milliyetçiliği çok savunmuyorum. İnsan insandır. Ama buna rağmen destan okuyunca bir Türk olmak insana gurur veriyor.

Ö-42. Destanlarda kahramanlık ve vatan sevgisinin ön planda olduğunu gördüm. Bu bende vatansever duygusunun gelişmesini sağladı.

Ö48. Devlet sevgisi ve özgürlük anlayışımı geliştirdi.

Ö-66. Destanları okuduktan sonra Türkçü ve milliyetçi olduğumun farkına vardım. Türklerin cesaretli, adaletli, korkusuz ve savaşçı olduklarını gördüm. Bu da bana ayrıca gurur verdi. Bir Türk olmakla ne kadar gurur duysak azdır diye düşünüyorum.

Destan metinlerinde işlenen duyguları ortaya koyabilen öğrenciler, metinlerin neler hissettirdiklerini kendi duygu ve düşünceleriyle aktarmışlardır. Destanların milli bir karaktere sahip olduğu öğrenciler tarafından fark edildiği görülmüştür.

Destan metinlerinin içeriği bilinmese de “destan” kelimesinin öğrencileri, “kahramanlık”, “cesaret”, milliyetçilik” gibi duygulara yönlendirdiği görülmektedir. Bu durum eğitimde kullanılmalıdır.

11. Sınıf öğrencilerine yöneltilen “Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.” Sorusuyla ilgili verilen cevaplar tablo 35’te gösterilmiştir.

Tablo 35. Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.

	F	%
Cesaretlilik	21	29,17
Kahramanlık	11	15,28
Yiğitlik	5	6,94
İmkansız başarıma	5	6,94
İlgi kuramayanlar	4	5,56
Kararlılık	3	4,17
Bilgelik	3	4,17
Milli duyguları	2	2,78
Cevap vermeyenler	18	25,00
Toplam	72	100,00

“Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir?” sorusunu 21 öğrenci cesaretlilik olarak belirtmiş olup bu öğrencilerin toplam yüzde içerisindeki oranı %29,17’dir. 11 öğrenci %15,28’lik bir oranla destan metinlerindeki kişilerin kahramanlık yönünün dikkat çektiğini ifade etmiştir. 5 öğrenci %6,94 oranla destan kahramanlarında imkansız başarıya yönünü ifade ederken 5 öğrenci de %6,94’lük bir oranla destan kahramanlarının yiğitlik özelliklerinin bulunduğunu belirlemiştir. Destan kahramanlarında dikkat çeken özellik olarak 3 öğrenci kararlılık 3 öğrenci bilgelik yönlerini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin genel toplam içerisindeki oranı %4,17’dir. 2 öğrenci %2,78’lik bir oranla destan metinlerinde anlatılan kahramanlarındaki özellikleri genel bir kavram altında birleştirerek milli duygular ifadesini kullanmıştır. Sayı ve oran olarak belirtilen öğrenciler, destan metinlerinde geçen kahramanların öne çıkan özelliklerini belirledikleri gibi yakın tarihteki kahramanlar arasında da ilgi kurabilmiştir. 72 öğrenci içerisinde 4’ü %5,56 oranla herhangi bir özellik belirleyemediği gibi yakın tarihteki kahramanlar arasında da bir ilginin olmadığını belirtmiştir. Bu soruya hiçbir yanıt oluşturamayan 18 öğrenci bulunmaktadır. 72 öğrencinin %25’i bu soruyu yanıtlanamamıştır.

“Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.” Sorusu için aktarılan öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö-9. Destanlardaki kişiler, daha çok cesur, fedakar, kuvvetli ve vatani için ölümü göze alan kahramanlardır. Bu özelliklere kahramanlar yakın tarihte de vardır. Atatürk’ü örnek verebiliriz.

Ö-13. Destanlardaki kahramanların fiziki yapılarının farklı olması, çok güçlü olması dikkatimi çekti. Destanlardaki kahramanlar ile yakın tarihte yaşamış kişiler arasında benzerlik kuramadım.

Ö-23. Destanlardaki kişiler genellikle lider ruhlu kişilerdir. Yakın tarihte, Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk bu kahramanalar ile benzerlik gösterebilir.

Ö-48. Hayır benzerlik kuramayız. Destanlardaki kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir.

Öğrencilerin cevaplarında destan kahramanlarının öne çıkan özelliklerini belirleyebildikleri görülmektedir. En fazla tekrarlanan cevap olarak cesaret ve kahramanlık kavramları dikkat çekmektedir. Öne çıkan kavramlar dersin işlenişinde hangi kavramların öne çıkarılacağı hakkında da bilgi vermektedir. Öne çıkan kavramların sıkça kullanılması öğrencilerin derse ilgisini arttıracaktır.

11. Sınıf öğrencilerinin “Destan metinlerinde karşılaştığınız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36. Destan metinlerinde karşılaştığınız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?

	f	%
Benzerlik var	21	29,17
Benzerlik yok	44	61,11
Cevap vermeyenler	7	9,72
Toplam	72	100,00

Destan metinlerindeki kahramanların olaylar karşısında sergilediği davranışlarla kendilerinin günlük olaylarda verdiği tepkilerin arasında benzerlik olduğunu düşünen öğrencilerin sayısı 21 iken oran %29,17 olarak hesaplanmıştır. Destan kahramanlarıyla kendileri arasında davranış yönüyle benzerlik olmadığını

ifade eden 44 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin genel toplama oranı %61,11 olarak hesaplanmıştır. Soruya cevap vermeyen öğrenci sayısı 7 oranı ise %9,72'dir. Öğrencilerin %50'den fazlası olaylar karşısında verdikleri tepkilerle destan kahramanlarının tepkilerinin benzemediğini ifade etmiştir.

11. Sınıf öğrencilerinin “Destan metinlerinde karşılaştığınız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?” sorusuna karşılık oluşturdukları düşünceleri şu şekilde aktarmaktadırlar:

Ö-2. Gösteremiyorum. Çünkü dönemimiz farklı.

Ö-7. Günlük hayatta destansı şeyler yaşamadığından benzer tepkiler vermem imkansızdır.

Ö-19. Evet yeri geldiğinde benzer tepkileri gösterebilirim. Vatan söz konusu olduğunda benzer tepkileri göstereceğimi sanıyorum.

Ö-28. Benzer tepkiler gösterebilirim sanıyorum. Örneğin boyun eğmemek ve idealleri için savaşmak gibi.

Ö-65. Benzer tepkiler gösteremiyorum. Çünkü destanlarda genellikle abartılı olaylar var. Günümüzde abartılı olaylar yok. Gerçekleştirilebilir doğal olaylar vardır.

Öğrenci cevaplarında destan kahramanlarının sergilediği davranışlarla olaylar karşısında sergilediği kendi davranışları arasında benzerlik kurulabileceği yönünde görüş bildirenlerin genelinin sorunun anlamını kavrayabildiği anlaşılmaktadır. Benzerlik kuramayan öğrenciler, destan kahramanlarındaki olağanüstü özelliklerden dolayı böyle bir benzerliğin olamayacağını belirtmişlerdir. Bu soruyu cevaplamayan 7 öğrenci konuyla ilgili düşüncelerini ifade edememiştir.

11. Sınıflara sorulan “Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.” Sorusuna verilen cevaplar tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37. Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.

	F	%
Günümüzde karşılığı vardır	56	77,78
Günümüzde karşılığı yoktur	8	11,11
Cevap vermeyenler	8	11,11
Toplam	72	100,00

Tablo 37'ye bakıldığında 56 öğrenci, destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı olduğunu düşünmektedir. Bu öğrencilerin oranı %77,78 olarak hesaplanmıştır. Destan metnindeki iletilerin günümüzde karşılığının olmadığını düşünen öğrenci sayısı 8 olarak belirlenmiş ve bu öğrencilerin genel toplama oranı %11,11 olarak tespit edilmiştir. 72 öğrencinin %77,78'i destan metinleriyle aktarılmak istenen iletilerin günümüz için de geçerli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu doğrultuda görüş bildiren öğrencilerin oranı toplam öğrenci sayısının %50'sinden daha fazla bir orana sahiptir. Destan metnindeki iletilerin günümüzde bir karşılığının olup olmadığıyla ilgili hiçbir düşüncesi olmayan 8 öğrenci soruyu cevaplamamıştır. Bu öğrencilerin genel toplamda kapladığı yer %11,11 kadardır.

“Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.” Sorusuyla ilgili öğrencilerin aktardığı görüşler şu şekildedir:

Ö-14. Karşılığı vardır. Çünkü insanların duyuları değişmez. Örneğin, vatan sevgisi.

Ö-27. Vardır. İnsanların geçmişte yaşadıkları olaylara karşı verdikleri mesajlar geçerliliğini yitirmez. Bu günlerde benzer bir olayla karşılaştığımızda destanların verdiği mesajları kullanabiliriz.

Ö-30. Mesajlar evrenseldir. Mesajlar nasihat şeklinde olduğu için her döneme hitap eder.

Ö-41. Günümüzde karşılığı yoktur. Çünkü destanlar tarih öncesi oluşmuş olayları aktarır. Bu mesajlar olağanüstü özelliklere sahiptir. Günümüzde olağanüstü bir durum yoktur.

Ö-66. Destanların verdiği mesajlar genellikle milli duygulara hitap eder. Bu duygu tüm zamanlarda geçerliliği olan bir duygudur.

Öğrenci cevaplarında topluma ait değerlerin değişmeyeceği ve bu değerlerin toplumun devamı için temel oluşturduğu görüşü %77,78'i tarafından anlaşıldığı görülmektedir.

11. Sınıflara yöneltilen “Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazar mısınız? Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız? sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazar mısınız? Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız?

	f	%
Ergenekon	16	22,22
Gılgamış	13	18,06
Oğuz Kağan	12	16,67
Manas	7	9,72
Türeyiş	6	8,33
İlyada	4	5,56
Battal Gazi	2	2,78
İlahi Komedy	2	2,78
Göç	1	1,39
Diriliş	1	1,39
Cevap vermeyen	8	11,11
Toplam	72	100,00

11. Sınıf öğrencilerine yöneltilen Türk ve dünya destanlarından en çok etkilendikleri isimlerin hangileri olduğuyla ilgili soruya karşılık olarak verdikleri cevapta en fazla Ergenekon ismini tekrarladıkları görülmektedir. Ergenekon destanından etkilendiğini belirten 16 öğrencinin genel toplam içerisindeki oranı %22,22'dir. Ergenekon'dan sonra en fazla tekrar ettikleri isim Gılgamış olmuştur. 13 öğrenci Gılgamış destanından etkilendiğini belirtmiştir. Bu öğrencilerin genel toplamdaki oranı %18,06'dır. 12 öğrenci %16,67'lik oranla Oğuz Kağan destanını belirtirken 7 öğrenci %9,72'lik oranla Manas, 6 öğrenci %8,33'lük oranla Türeyiş, 4 öğrenci %5,56'lık oranla İlyada, 2 öğrenci %2,78 oranıyla Battal Gazi, 2 öğrenci %2,78'lik oranla İlahi Komediya, 1 öğrenci %1,39'luk oranla Göç, 1 öğrenci %1,39'luk oranla Diriliş destanından etkilendiği belirtmiştir. 72 öğrenci içerisinde 8 öğrenci bu soruyu cevapsız bırakmıştır. 1 öğrenci destan özelliği taşımadığı halde Ertuğrul Gazi'nin hayatını anlatan "Diriliş" dizisini destan olarak ifade etmiştir. "Diriliş" cevabının verilmesi destan ünitesinin işlenişinde kullanılabilecek yöntemler hakkında bize bir bilgi vermektedir. Sinemanın eğitim üzerindeki olumlu etkisini bu cevapta görülmektedir.

"Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazar mısınız?" Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız? sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplardan birkaçı şu şekildedir:

Ö-14. Manas, Odyssea, Bozkurt. Bu arada aşırı milliyetçi değilim sadece olaylar eğlenceli. "Manas"

Ö-29. Ergenekon, Bozkurt, Alp Er Tunga, Manas, Nibelengun. "Ergenekon"

Ö-41. İlyada, Şu, İgor, Kaybolmuş Cennet."İlyada"

Ö-53. Oğuz Kağan, Bozkurt, Odyssea. "Ergenekon"

Ö-54. Battal Gazi

Ö-59. Göç

Ö-60. Gılgamış.

Ö-62. Türeyiş

Ö-70. Diriliş.

Ö-71. İlahi Komedy

Destan konusunun etkili öğretiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili öğrencilerin önerilerini almayı hedefleyen “Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dediğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.” Soruya verilen cevaplar tablo 39’de gösterilmiştir.

Tablo 39. Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dediğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.

	f	%
Dramatizasyon	8	11,11
Görsel materyal	8	11,11
Video	7	9,72
Kısa film	6	8,33
Animasyon	4	5,56
Tiyatro	4	5,56
Farklı etkinlikler	4	5,56
Orijinal metinler kullanılmalı	3	4,17
Düz anlatım yeterli	2	2,78
Süre uzatılmalı	2	2,78
Destan çeşidi artırılmalı	1	1,39
Cevap vermeyen	23	31,94
Toplam	72	100,00

Destan öğretiminin etkili ve kalıcı olabilmesi için öğretimin yapıldığı taraf olan öğrencilerin bu konuya yönelik görüşleri alınarak milletin ortak kültür belleği olan destanlardaki iletilerin öğrencilere nasıl kazandırılması gerektiğinin yolu aranmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplarda öğretimin etkili bir

yöntemle yapılmadığını, konunun ilgilerini çekmediği, ünite içerisinde yer verilen destan metinlerinde çeşitliliğin az olduğu, sürenin yeterli olmadığı üzerinde durdukları görülmüştür. Tabloya bakıldığında da %31,94'lük bir oranla öğrencilerin bu soru için cevap oluşturmadıkları anlaşılmaktadır. %31,94 oranının tablodaki diğer değerlerden yüksek olduğu görülmektedir. 72 öğrenciden 23'ü destanların öğretimine yönelik herhangi bir öneride bulunmamıştır. 23 öğrencinin konuya yönelik ilgisinin olmadığı belirtilebilir. Diğer öğrencilere bakıldığında destan öğretiminde kalıcılığın sağlanması için dramatizasyon ve görsel materyallerin etkili olabileceği yönünde görüş bildiren 8 öğrenci bulunduğu görülmektedir. Dramatizasyon yöntemi kullanılarak ve görsel materyallerden yararlanılarak öğretimin etkili ve kalıcı olabileceğini bildiren öğrencilerin toplam oranı %22,22'dir. Video materyali kullanılmasını öneren öğrenci sayısı 7'dir. Bu öğrencilerin oranı %9,72 olarak hesaplanmıştır. Destan metinlerinin kısa film çekimleriyle aktarılmasını öneren %8,33 oranındaki öğrenci kalıcılığın bu şekilde sağlanacağı yönünde görüş bildirmiştir. Animasyon, tiyatro ve farklı etkinlikler yapılmasını öneren öğrencilerin toplamı 12'dir. Bu öğrencilerin oranı toplam %16,58 olarak hesaplanmıştır. Orijinal metinlerin kullanılmasından yana olan 3 öğrencinin oranı %4,17'dir. 2 öğrenci düz anlatımı yeterli bulurken 2 öğrenci de sürenin uzatılması gerektiğini düşünmektedir. 1 öğrenci de destan metinlerinin çeşitlendirilmesi yönünde görüş bildirmiştir.

“Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dediğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.” Bu soruyla ilgili öğrencilerin bildirdikleri görüşlerden birkaçı şu şekildedir:

Ö-5. Ders kitaplarında destan metinlerinin tamamı verilmiyor. Orijinal haliyle metinlerin tamamı verilseydi daha etkileyici olabilirdi.

Ö-15. Destanlar sınava yönelik anlatıldı. Ezber yaptırıldı. Ezber yerine canlandırılarak ders işlenseydi daha kalıcı olurdu.

Ö-19. Görsellerle anlatılsaydı daha kalıcı olurdu.

Ö-22. Animasyonlarla konuya hazırlık yapılsaydı daha ilgi çekici olurdu. Bunun yanında kısa filmler çekilerek seyrettirilebilirdi.

Ö-29. Destanlar çizgi filme çevrilerek gösterilebilirdi.

Ö-33. Eğer yıl boyunca konumuz destan olsaydı daha ayrıntılı olarak işler ve öğrenebilirdik. Kısa bir zamanda özelliklerini ezberleyip geçiyoruz. Metnin anlatmak istediğine bakmıyoruz bile. Özelliklerini yazıp geçiyoruz. Destanı okuyup hissetmeliyim öğrenmek için. Bu da zaman alır.

Ö-48. Destan metinleri kitaplara alınırken daha ayrıntılı alınmalıydı. Metinlerde verilen görseller destanda anlatılanlara göre daha çok ve daha ayrıntılı olabilirdi.

Ö-51. 11. Sınıfta sayısal bölümünü seçeceğimi bildiğim için bu konuyla hiç ilgilenmedim. Ben üniversite sınavına yönelik çalışıyorum. Sınavda çözmeyeceğim sorular için uğraşmanın bir anlamı yok.

Destan metnlerinin etkili ve kalıcı olarak anlatılması için öğrencilerin belirttikleri öneriler, eksiklerin görülmesi adına oldukça önemlidir. Öğretimin kalıcılığını ele alan çalışmalarda birçok duyu organına hitap edilerek yapılan öğretimin verimli ve kalıcı olduğu yönünde görüşler bildirilmektedir. Öğrencilerin önerilerine bakıldığında öğretimin kalıcı yapılabilmesi için video, görsel materyaller, tiyatro, dramatizasyon gibi seçenekleri tekrarladıkları görülmektedir. Bu öneriler birçok duyu organına aynı anda hitap edilmesini sağlayacak niteliktedir. Bunun yanında öğrencinin gelecek tasavvuru ve kaygısı konuya ilgiyi etkilemektedir. Ö-51'in cevabı bunun göstergesidir. Kültür hazinesi olan destan ünitesinin kazanım odaklı olabilmesi için gelecek kaygısının dışında bir anlayışla hareket edilmelidir.

Çalışmada öğretmen görüşleri anket uygulamasından elde edilen verilere göre analiz edilmiştir.

4.1.2. Öğretmen Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Tablo 40. Demografik Bilgilerin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	38	57,6
	Kadın	28	42,4
	Toplam	66	100,0
Görev yaptıkları okul türü	Anadolu Lisesi	20	30,3
	Meslek Lisesi	23	34,8
	Fen Lisesi	4	6,1
	Sosyal Bilimler Lisesi	2	3,0
	İmam-Hatip Lisesi	13	19,7
	Güzel Sanatlar Lisesi	3	4,5
	Spor Lisesi	1	1,5
	Toplam	66	100,0
Meslek kıdemleri	1-5 yıl	9	13,6
	6-10 yıl	7	10,6
	11-15 yıl	12	18,2
	16-20 yıl	15	22,7
	21 yıl ve üzeri	23	34,8
	Toplam	66	100,0
En son mezun oldukları okul	Eğitim Fakültesi	29	43,9
	Fen-Edebiyat Fakültesi	25	37,9
	Yüksek Lisans	11	16,7
	Doktora	1	1,5
	Toplam	66	100,0
Kaç yıldır bu dersleri okutuyorsunuz	1 yıl ve daha az	2	3,0
	2-5 yıl	11	16,7
	6-10 yıl	13	19,7
	11-15 yıl	11	16,7
	16 yıl ve daha fazla	29	43,9
	Toplam	66	100,0

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; erkeklerin oranı %57,6, kadınların oranı %42,4'tür. Görev yapılan okul türü incelendiğinde; öğretmenlerin %30,3'ü Anadolu Lisesi, %34,8'i Meslek Lisesi, %6,1'i Fen Lisesi, %3'ü Sosyal Bilimler Lisesinde görevli iken %19,7'si İmam-Hatip Lisesi, %4,5'i Güzel Sanatlar Lisesi, %1,5'i ise Spor Lisesi mezunudur. Mesleki kıdem dağılımı incelendiğinde; 1-5 yıl kıdemi olanların oranı %13,6, 6-10 yıl kıdemi olanların oranı %10,6, 11-15 yıl kıdemi olanların oranı %18,2 olup 16-20 yıl kıdemi olanların oranı %22,7, 21 yıl ve üzeri süre ile kıdemi olanların oranı %34,8'dir. Katılımcıların %43,9'u eğitim fakültesi mezunu, %37,9'u fen edebiyat fakültesi mezunu iken yüksek lisans mezunu olanların oranı %16,7, doktora mezunu olanların oranı ise %1,5'tir. İlgili dersleri verme süreleri incelendiğinde; 1 yıl ve daha az süre ile bu dersleri verenlerin oranı %3, 2-5 yıl süre ile verenlerin oranı %16,7, 6-10 yıl süre ile verenlerin oranı %19,7 olup 11-15 yıl süre ile verenlerin oranı %16,7, 16 yıl ve daha fazla süre ile verenlerin oranı %43,9'dur.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadelere katılım düzeyleri frekans analizi ile incelenmiş ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 41. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri İle İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri Dağılımı

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.	3	4,5%	26	39,4%	28	42,4%	8	12,1%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda anlaşılır bir dil vardır.	0	0,0%	4	6,1%	31	47,0%	28	42,4%	3	4,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir	0	0,0%	15	22,7%	32	48,5%	19	28,8%	0	0,0%

Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanması sağlayacak türdedir.	1	1,5%	18	27,3%	27	40,9%	19	28,8%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duyu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.	0	0,0%	17	25,8%	24	36,4%	24	36,4%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, müfredatta belirtilen kazanımları gerçekleştirecek içeriğe sahiptir.	0	0,0%	16	24,2%	31	47,0%	18	27,3%	1	1,5%
"Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.	6	9,1%	28	42,4%	23	34,8%	8	12,1%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.	9	13,6%	32	48,5%	20	30,3%	4	6,1%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan ünitesinin anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.	1	1,5%	14	21,2%	33	50,0%	18	27,3%	0	0,0%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerde tarih bilinci oluşturmaya yöneliktir.	1	1,5%	21	31,8%	23	34,8%	19	28,8%	2	3,0%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerindeki etkinlikler öğrencilerde milli ve evrensel değerlerin gelişmesini destekleyen niteliktedir.	0	0,0%	18	27,3%	24	36,4%	21	31,8%	3	4,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri milli değerlerden evrensel değerlere doğru bir sıralamaya sahiptir.	7	10,6%	19	28,8%	19	28,8%	19	28,8%	2	3,0%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik gelişmesine katkı sağlayıcıdır.	0	0,0%	14	21,2%	31	47,0%	18	27,3%	3	4,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin rol modeller seçmelerine uygundur.	1	1,5%	11	16,7%	40	60,6%	13	19,7%	1	1,5%
Destan ünitesindeki kazanımları gerçekleştirebilmek için eğitim ortamı imkanları yeterlidir.	6	9,1%	21	31,8%	18	27,3%	18	27,3%	3	4,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerinde günümüzde geçerliliğini yitirmemiş olaylar ve alışkanlıklar vardır.	2	3,0%	13	19,7%	33	50,0%	14	21,2%	4	6,1%

Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.	3	4,5%	14	21,2%	33	50,0%	16	24,2%	0	0,0%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.	0	0,0%	16	24,2%	26	39,4%	23	34,8%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.	1	1,5%	29	43,9%	23	34,8%	12	18,2%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan/efsane ünitesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşmak için verilen süre yeterlidir.	1 0	15,2%	22	33,3%	16	24,2%	18	27,3%	0	0,0%
Öğrenciler gerçek hayatta bir durumla (olumlu/olumsuz) karşılaştıklarında destan metinlerinden hareketle tavır belirleyebilirler.	1	1,5%	35	53,0%	24	36,4%	5	7,6%	1	1,5%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğretici özelliğe sahiptir.	0	0,0%	7	10,6%	31	47,0%	26	39,4%	2	3,0%
Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında destan metinlerinden önce yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm	1	1,5%	3	4,5%	19	28,8%	35	53,0%	8	12,1%

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.” İfadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %39,4, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %42,4’tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5’tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda anlaşılır bir dil vardır.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6,1, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %42,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5’tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı

%0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %22,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %48,5'tir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanmasını sağlayacak türdedir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %40,9'dur. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %25,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, müfredatta belirtilen kazanımları gerçekleştirecek içeriğe sahiptir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %9,1, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %42,4, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %13,6, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %48,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %30,3'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %6,1, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan ünitesinin anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %21,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %50’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerde tarih bilinci oluşturmaya yöneliktir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %31,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %3’tür.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metnindeki etkinlikler öğrencilerde milli ve evrensel değerlerin gelişmesini destekleyen niteliktedir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4’tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %31,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5’tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri milli değerlerden evrensel değerlere doğru bir sıralamaya sahiptir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10,6, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %3’tür.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik geliştirmesine katkı sağlayıcıdır.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %21,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5’tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin rol modeller seçmelerine uygundur.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %16,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin

oranı %60,6'dır. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %19,7, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'tir.

“Destan ünitesindeki kazanımları gerçekleştirebilmek için eğitim ortamı imkanları yeterlidir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %9,1, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %31,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5'tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerinde günümüzde geçerliliğini yitirmemiş olaylar ve alışkanlıklar vardır.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %19,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %50'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %21,2, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %6,1'dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %21,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %50'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39,4'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %43,9, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %18,2, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'tir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan/efsane ünitesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşmak için verilen süre yeterlidir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %33,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Öğrenciler gerçek hayatta bir durumla (olumlu/olumsuz) karşılaştıklarında destan metinlerinden hareketle tavır belirleyebilirler.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %53, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4’tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5’dir.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğretici özelliğe sahiptir.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10,6, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %3’tür.

“Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında destan metinlerinden önce yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %53, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1’dir.

Destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım düzeylerinin dağılımı frekans analizi ile incelenmiş ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 42. Destan Metinlerinin Kullanımı İle İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Dağılımı

	Hiç katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
Destan metinlerinde geçen tiplerle yakın tarihimizdeki askeri ve siyasi şahsiyetler arasında ilişki kurdururum.	1	1,5%	5	7,6%	25	37,9%	26	39,4%	9	13,6%
Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullandım.	0	0,0%	5	7,6%	29	43,9%	29	43,9%	3	4,5%
Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağladım.	1	1,5%	13	19,7%	23	34,8%	24	36,4%	5	7,6%
Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmalarını yaptırırım.	1	1,5%	16	24,2%	27	40,9%	17	25,8%	5	7,6%
Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırırım.	0	0,0%	2	3,0%	9	13,6%	40	60,6%	15	22,7%
Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.	0	0,0%	6	9,1%	22	33,3%	30	45,5%	8	12,1%
Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağladım.	0	0,0%	10	15,2%	22	33,3%	26	39,4%	8	12,1%
Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.	0	0,0%	11	16,7%	23	34,8%	24	36,4%	8	12,1%
Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.	1	1,5%	3	4,5%	8	12,1%	42	63,6%	12	18,2%
Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.	2	3,0%	15	22,7%	16	24,2%	25	37,9%	8	12,1%
Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşmalarını sağladım.	0	0,0%	2	3,0%	18	27,3%	35	53,0%	11	16,7%

Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.	0	0,0%	2	3,0%	11	16,7%	43	65,2%	10	15,2%
Destan metinlerinde ahlaki yönden örnek olabilecek tipleri özellikle vurgularım.	0	0,0%	2	3,0%	6	9,1%	41	62,1%	17	25,8%
Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.	1	1,5%	2	3,0%	10	15,2%	36	54,5%	17	25,8%
Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.	0	0,0%	1	1,5%	20	30,3%	34	51,5%	11	16,7%
Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.	0	0,0%	3	4,5%	10	15,2%	40	60,6%	13	19,7%
Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.	0	0,0%	5	7,6%	16	24,2%	36	54,5%	9	13,6%
Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.	0	0,0%	3	4,5%	10	15,2%	37	56,1%	16	24,2%

“Destanların sosyal, siyasal ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %30,3’tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51,5, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %9,1’dir.

“Destan metinlerinde geçen tiplerle yakın tarihimizdeki askeri ve siyasi şahsiyetler arasında ilişki kurdururum” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37,9’dur. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %13,6’dır.

“Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,

katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43,9'dur. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43,9, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5'tir.

“Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %19,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6'dır.

“Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırırım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %40,9'dur. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25,8, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6'dır.

“Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırırım.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %13,6'dır. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %60,6, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22,7'dir.

“Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %9,1, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33,3'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %45,5, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1'dir.

“Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33,3'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1'dir.

“Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %16,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,8’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,4, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1’dir.

“Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %63,6, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %18,2’dir.

“Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %22,7, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37,9, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,1’dir.

“Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşımlarını sağlıyorum.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,3’tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %53, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %16,7’dir.

“Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %16,7’dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %65,2, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2’dir.

“Destan metinlerinde ahlaki yönden örnek olabilecek tipleri özellikle vurgularım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %9,1’dir.

Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %62,1, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25,8'dir.

“Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %54,5, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25,8'dir.

“Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %30,3'tür. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51,5, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %16,7'dir.

“Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %60,6, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %19,7'dir.

“Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,6, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %54,5, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %13,6'dır.

“Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.” ifadesine hiç katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2'dir. Katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56,1, tamamen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24,2'dir.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım düzeylerinin cinsiyete göre ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 43. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelerle Katılım Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Cinsiyet		n	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	Erkek	38	3,0	0,6	1,106	0,273
	Kadın	28	2,9	0,5		
Destan Metinlerinin Kullanımı	Erkek	38	3,9	0,6	0,000	1,000
	Kadın	28	4,0	0,8		

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Kadın ve erkeklerin Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım düzeyleri aynı seviyededir denilebilir.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım düzeylerinin görev yapılan okul türü ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 44.Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Okul Türüne Göre Karşılaştırması

		n	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	Anadolu Lisesi	20	2,75	0,43	3,362	0,006*
	Meslek Lisesi	23	3,08	0,50		
	Fen Lisesi	4	3,39	0,42		
	Sosyal Bilimler Lisesi	2	3,55	0,40		
	İmam-Hatip Lisesi	13	3,14	0,62		
	Güzel Sanatlar Lisesi	3	2,28	0,07		
	Spor Lisesi	1	2,26	-		
	Toplam	66	2,98	0,55		
Destan Metinlerinin Kullanımı	Anadolu Lisesi	20	3,75	0,64	0,774	0,594
	Meslek Lisesi	23	4,17	1,03		
	Fen Lisesi	4	4,25	0,50		
	Sosyal Bilimler Lisesi	2	4,50	0,71		
	İmam-Hatip Lisesi	13	3,92	0,49		
	Güzel Sanatlar Lisesi	3	4,00	0,00		
	Spor Lisesi	1	4,00			
	Toplam	66	4,00	0,76		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadelere katılım düzeyleri görev yapılan okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), destan metinlerinin kullanımı görev yapılan okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ders kitaplarındaki destan metinleri için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğretmenlerinin ifadelere katılım düzeyi diğer lise türlerinde

görev yapan öğretmenlerin ifadelerine katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerine katılım düzeylerinin mesleki kıdeme göre ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 45. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelerine Katılım Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre Karşılaştırması

		n	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	1-5 yıl	9	2,90	0,48	1,662	0,048*
	6-10 yıl	7	2,87	0,65		
	11-15 yıl	12	2,67	0,50		
	16-20 yıl	15	3,34	0,63		
	21 yıl ve üzeri	23	3,36	0,48		
	Toplam	66	2,98	0,55		
Destan Metinlerinin Kullanımı	1-5 yıl	9	3,78	1,20	1,541	0,202
	6-10 yıl	7	4,00	0,58		
	11-15 yıl	12	3,67	0,65		
	16-20 yıl	15	4,33	0,49		
	21 yıl ve üzeri	23	4,04	0,77		
	Toplam	66	4,00	0,76		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadelerine katılım düzeyleri mesleki kıdeme göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken (p<0,05), destan metinlerinin kullanımı mesleki kıdeme göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir (p>0,05). Anlamlı farklılık gösteren ders kitaplarındaki destan metinleri için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 16-20 yıl ve 21 yıl ve üzeri süre

kıdemi bulunan öğretmenlerin ifadelere katılım düzeyi, diğer kıdem gruplarında bulunan öğretmenlerin ifadelere katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelere katılım düzeylerinin mezun olunan fakülteye göre ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 46. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Mezun Olunan Fakülteye Göre Karşılaştırması

		n	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	Eğitim Fakültesi	29	2,95	0,60	0,523	0,666
	Fen-Edebiyat Fakültesi	25	2,93	0,52		
	Yüksek Lisans	11	3,17	0,50		
	Doktora	1	2,91			
	Toplam	66	2,98	0,55		
Destan Metinlerinin Kullanımı	Eğitim Fakültesi	29	3,93	0,70	1,122	0,347
	Fen-Edebiyat Fakültesi	25	4,00	0,91		
	Yüksek Lisans	11	4,27	0,47		
	Doktora	1	3,00			
	Toplam	66	4,00	0,76		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelere katılım düzeyleri mezun olunan fakülteye göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı fakültelerden mezun olan öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelere katılım düzeyleri aynıdır.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelere katılım düzeylerinin dersi verdiği süreye göre ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 47. Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri ve Destan Metinlerinin Kullanımı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeylerinin Dersi Verdiği Süreye Göre Karşılaştırması

		n	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	1 yıl ve daha az	2	3,2	0,0	2,083	0,094
	2-5 yıl	11	2,8	0,5		
	6-10 yıl	13	2,7	0,6		
	11-15 yıl	11	3,0	0,5		
	16 yıl ve daha fazla	29	3,1	0,5		
	Toplam	66	3,0	0,5		
Destan Metinlerinin Kullanımı	1 yıl ve daha az	2	3,5	0,7	0,403	0,006
	2-5 yıl	11	3,9	1,0		
	6-10 yıl	13	3,9	0,6		
	11-15 yıl	11	4,0	0,8		
	16 yıl ve daha fazla	29	4,1	0,7		
	Toplam	66	4,0	0,8		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadelerle katılım süresi dersi verme süresine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p < 0,05$), ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadelerle katılım düzeyi anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Anlamlı farklılık gösteren destan metinlerinin kullanımı için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; dersi 1 yıl ve daha az süre ile veren öğretmenlerin ifadelerle katılım düzeyi diğer gruplardan anlamlı derecede daha düşüktür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretiminin etkili bir şekilde yapılabilmesi için nelere ihtiyaç duyulduğu bu araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Bu bağlamda araştırma kapsamı belirlenmiş ve öğretmen ve öğrenci görüşleri alınarak etkili bir destan öğretiminde eksik yanların ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amacın ortaya çıkarılması için belirlenen sorulara cevap aranmış ve çalışmanın sonucunda öğretmen ve öğrencilerin destan öğretimiyle ilgili düşünceleri analiz edilerek belli sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmada nitel ve nicel olmak üzere karma bir yöntem takip edilmiştir. Nitel yöntemlerden görüşme tekniği için önceden hazırlanan sorular öğrencilere yöneltilmiş ve konuya yönelik düşünceleri belli kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Yapılan kodlamalar sonucunda elde edilen sonuçlar tablo halinde gösterilmiştir. Toplamda 10 sorudan oluşan görüşme sorularına öğrencilerden alınan yanıtların değerlendirilmesiyle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Uygulamaya katılan 72 öğrencinin destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabildiği ve kendisine göre en belirgin özelliği ifade edebildiği belirlenmiştir. 72 öğrenci içerisinde öğrencilerden çoğunun sözlü kültür kavramını, destanın öne çıkan özelliği olarak belirttiği görülmüştür. Yalnızca 1 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir. Diğer soruların cevaplanma oranına göre bu soruya cevap vermeyenlerin sayısının düşük olduğu görülmüştür. Destan türünün özelliklerinin öğrencilerin geneli tarafından hatırlandığı ifade edilebilir. Dolayısıyla tür konusunun öğrencilerde kalıcılık düzeyinin iyi olduğu belirtilebilir.

İkinci soruda tip ve karakter ayırımı yapan öğrencilerin bu ayırımı yapamayan öğrencilere oranla daha fazla olduğu ifade edilebilir. Bu soruya cevap vermeyen öğrenci sayısı 13'tür. 13 öğrencinin konuya yönelik herhangi bir değerlendirmesinin olmaması konuyla ilgili hiçbir ayrıntıyı hatırlamadığını düşündürmektedir. Tip ve karakter kavramlarına roman ve hikaye türünden hareketle cevap verildiği tespit edilmiştir.

Üçüncü soruya verdikleri cevaplarda öğrencilerin destanlarla tarihi bilgilere ulaşabileceği yönünde görüş bildirenlerin ulaşamayacağını söyleyenlere göre daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Ancak destanlar vasıtasıyla tarihi bilgilere ulaştığını ifade eden öğrencilerin ulaştıkları bilgiyi tam olarak ifade edemedikleri için, kalıcılığın düşük olduğu belirtilebilir. Bu sorunun 21 öğrenci tarafından cevaplanmadığı görülmüş ve bilgiye dayalı bir sorunun 21 öğrenci tarafından hatırlanmaması, öğrencilerin %29,17'sinde kalıcılığın hiçbir şekilde sağlanmadığını ortaya koymaktadır. Tarihi bilgilere ulaşamadığını belirten öğrencilerin de konuyu tam olarak hatırlamadığından bu cevabı oluşturduğu söylenebilir. Tarihi bilgilere ulaşamadım cevabını verenlerle soruyu cevaplayamayanların toplam oranı %55,56 olarak belirlenmiştir. Bu oran 72 öğrencinin yarısından fazlasının konuyu hatırlamadığını göstermektedir. Bu görüşme sonucunda asıl dikkati çeken sonuç, tarihi bilgiye ulaşım cevabını veren öğrencilerin tarihi bilgiyi ifade edememeleridir.

Dördüncü soruda öğrencilerin %38'inin destan metinlerinde anlatılan olaylarla günümüzdeki olayların karşılaştırabilir olduğunu ifade etmiştir. Karşılaştırılamayacağını söyleyenler, destan metinlerindeki olağanüstülük özelliğini ön planda tutarak bu cevabı vermişlerdir. Konuyla ilgili detayları hatırlamadıkları için destan denildiğinde akla ilk gelen kavram olan olağanüstülük özelliğini düşünmekte ve destan metinlerinin vermek istediği iletiden uzaklaşmaktadırlar. Bu sorunun 10 öğrenci tarafından cevaplanmadığı saptanmıştır. Destanın tür kavramından hareketle öğretilmeye çalışılması öğrencileri bu sonuca yönlendirmiştir. Öğrenciler bu soru karşısında günümüz gerçek dünyası ile olağanüstü özelliklerle ifade edilen bir dönemi karşılaştırmaya çalışmışlardır. Bu anlayış dönemleri birbirinden tamamen uzaklaştırmıştır.

Beşinci soruda destan metinlerinde kendilerini etkileyen milli duyguları sıraladıkları “vatanseverlik”, “milliyetçilik”, “cesaret” duygularını sık tekrarladıkları görülmüştür. Bu bağlamda öğrencilerin toplumu ayakta tutan dinamiklerin destan metinlerindeki karşılığını bulabildikleri anlaşılmaktadır. Destan metinlerinin içeriği hakkında yeterli bir bilgiye sahip olamaları da destan kelimesinin öğrencileri vatanseverlik, milliyetçilik ve cesaret gibi kavramlara yönelttiği tespit edilmiştir.

Altıncı soruda öğrencilerin cesaret, kahramanlık, yiğitlik ve imkansız başarı gibi destan kahramanlarındaki belirgin özellikleri tekrarladıkları belirlenmiştir. 3 öğrencinin bilgeliği cevabını vermesi, 5 öğrencinin imkansız başarı özelliğini öne çıkarması önemlidir. Bu iki özellik destan kahramanlarını öne çıkaran özelliklerdir. Bu özelliklerin az sayıda öğrenci tarafından hatırlanması konunun kalıcılığının düşük olduğunu göstermektedir.

Yedinci soruda destan kahramanlarının olaylar karşısında verdiği tepkilerle günlük hayatta sergilenen tepkiler arasında benzerlik olmadığını belirten öğrencilerin destanların özünü oluşturan iletilere ulaşamadıkları bundan dolayı da öğrencilerin %61.11'nin bu cevabı verdiği düşünülmektedir.

Sekizinci soru da aslında yedinci soruya yakın bir sorudur. Ancak bu soruya öğrencilerin %77,78'i destan metinlerinin verdiği mesajların günümüzde bir karşılığının olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. 4,7,8. Soruların yüzeysel düşünüldüğü ve konu üzerine tam bilgi sahibi olunmadığı için de yanlış yorumlandığı, tam bir mukayese yapılamadığı anlaşılmaktadır. Yedinci görüşme sorusunda olağanüstü tepkilerle günümüz olağan tepkileri karşılaştırıldığı için kalıcılık oranı düşük çıkmıştır. Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır sorusuna olumlu karşılık verilmesinin sebebi metin odaklı düşünmekten kaynaklanmaktadır. Öğrenci her metnin bir mesajı vardır anlayışından hareket etmiştir.

Dokuzuncu soruda öğrenciler destan isimlerinden en çok Ergenekon ismini tekrar etmiştir. Bunun sebebi "Ergenekon" destanının daha işlevsel işlenmesinden kaynaklandığı söylenemez. Öğrencilerin daha önceki eğitim hayatlarında görsel olarak bilinç altlarına yerleşmesinden ileri gelmektedir. Ergenekon destanı tasvir tablosu genellikle okul duvarlarında bulunmaktadır.

Onuncu soru araştırmanın amacını ortaya koymaya yönelik oldukça önemli bir sorudur. Bu soruya verdikleri cevapla öğrenciler, destan öğretimi nasıl yapılırsa daha iyi öğrenebileceklerini kendilerince ortaya koymuşlardır. Bu yönüyle

bakıldığında öğrencilerin de destan metinlerinin öğretimi konusunda etkili ve kalıcı bir öğretimin yapılmadığını düşündükleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğretmenlere uygulanan anket sonuçlarını değerlendirilmesiyle ulaşılan sonuçlar ise şu şekildedir:

Anketi cevaplayan 66 öğretmenin demografik verilerine bakıldığında; erkek öğretmenlerin sayısının kadın öğretmenlere oranla daha fazla olduğu, kıdem olarak yeni başlayan öğretmenler olduğu gibi 21 yıl ve üzerinde görev yapan öğretmenlerin bulunduğu, katılımcıların arasında yüksek lisans ve doktora yapmış öğretmenlerin de olduğu, Türk Dili ve Edebiyatı dersini bir yıldan daha az süredir okutan öğretmenler olduğu gibi 16 yıl ve üzerinde bu dersin öğretmenliğini yapan katılımcıların bulunduğu saptanmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından kısmen yeterli cevabını veren öğretmenlerin oranı %42'dir. Katılımcı grubundaki öğretmenlerin %42'si destan örneklerinin öğretim açısından kısmen yeterli olduğunu ortaya koymaktadır. Destan metinlerinde anlaşılır bir dil kullanıldığını, metinde geçen kelimelerin öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirdiğini, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanmasını sağlayacak türde olduğunu düşünen katılımcılar bu soruya kısmen cevabını vermişlerdir. Bu cevaptan destan metinlerine yönelik kazandırılmak istenen davranışların edindirilmesinde metinlerin çeşitlilik, dil ve kelime dağarcığı yönüyle tam olarak yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Destanların öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahip olduğuyula ilgili kısmen katılanlarla katılıyorum cevabını oluşturanların oranı eşit seviyede tespit edilmiştir. Ancak tamamen katılıyorum cevabını verenlerin oranı oldukça düşüktür. Destan metinlerinin müfredatta belirtilen kazanımları gerçekleştirecek içeriğe sahip olduğu yönündeki düşünceye kısmen katılanların oranı daha fazladır. Katılımcıların en yüksek oranla %42,4'ünün Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmediği cevabını verdiği saptanmıştır. Destanlardaki görsellerin detaylı olmadığını katılımcıların %48,5'i bildirmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan ünitesinin anlatılış biçiminin öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygun olduğuna

kısmen katılanların oranı %50 olarak tespit edilmiştir. Destanların öğrencilerde tarih bilinci oluşturmaya yönelik olduğuna, destan metnindeki etkinliklerin öğrencilerde milli ve evrensel değerlerin gelişmesini destekleyen nitelikte olduğuna kısmen katılan katılımcı oranlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel itibariyle ankette yer alan soruları cevaplayan katılımcıların destan öğretimi ölçmeye yönelik sorulara kısmen cevabını verdikleri görülmüştür. Destan metinleriyle verilmek istenen kazanımların edindirilmesinde eğitim olanaklarının yeterli olmadığını düşünenlerin sayısı diğerlerine oranla fazladır. Destanların içeriğinin gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek nitelikte olmadığını düşünenlerin sayısının diğerlerine göre fazla olduğu saptanmıştır. Destan ünitesindeki hedef kazanımlara ulaşılmasında ders süresinin yeterli olmadığını belirten öğretmen sayısı daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %53'ü destan metinlerinden önce yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu verdiği yönünde görüş bildirmiştir. Bu soruya benzeyen diğer sorularda da destan öğretiminin yapıldığı ders süresince kullanılacak yöntem, teknik ve materyallerin kullanıldığı yönünde görüş bildiren sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. Yöntem, materyal konusunda sorulan sorulara “katılıyorum” şikkını tercih edenlerin sayısının diğerlerine göre daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin genelinin destan öğretimi için uygun yöntem ve teknik kullanarak ve görsellerle de destekleyerek öğretim yaptığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ancak öğrenci görüşleriyle karşılaştırıldığında öğrencilerin yöntem, teknik ve materyal kullanımının yeterli olmadığını ortaya koyan cevaplar verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencide bilgiyi kalıcı kılacak şekilde anlatım yapıldığı yönünde görüş bildirimi yaparken öğrencilerin bir önceki yıl işlenen metne yönelik konulardaki hatırlama düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç dikkate alınması gereken çok önemli bir durumdur.

Ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadeler katılımlarının düzeylerinin cinsiyete göre ortalaması ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi sonucuna göre farklılık

oluşturmamıştır. Okul türüne göre ortalamasına bakıldığında ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadeler katılım düzeyleri görev yapılan okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), destan metinlerinin kullanımı, görev yapılan okul türüne göre farklılık oluşturmamıştır. Mesleki kıdeme göre değerlendirildiğinde tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ders kitaplarındaki destan metinleri ile ilgili ifadeler katılım düzeyleri mesleki kıdeme göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), destan metinlerinin kullanımı mesleki kıdeme göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir. Mezun olunan fakülteye göre değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiş ve farklı fakültelerden mezun olan öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ve destan metinlerinin kullanımı ile ilgili ifadeler katılım düzeylerinin aynı olduğu görülmüştür.

Destan metinlerini hafızada kalıcı hale getirmek için klasik yöntem ve tekniklerin dışında, eğitim ortamının imkanları dahilinde, değişik yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Öğrenci görüşmelerinden ve öğretmen anketlerinden çıkan sonuçlar bu doğrultudadır.

Destan öğretiminde sözlü kültür anlatı geleneğinden yararlanılmalıdır. Nazmın bir ozan tarafından kopuz eşliğinde aktarımı dinleyicide heyecan uyandırmaktadır. Bunu Oğuz Kağan'ın beylerine verdiği toy merasiminde görmekteyiz. Mehmet Akif Korkmaz'ın "Yazılı İlk Türkçe Metinlerde Sözlü Kültüre Ait Teknikler" makalesindeki toy merasimi ses ve ritmin topluluk üzerindeki etkisini şöyle ortaya koymaktadır:

Oğuz Kağan büyük bir toy verdi, kendinin han olduğunu duyurdu. Toydan sonra Oğuz Kağan beylere ve halka çıkacağı seferi şöyle müjdeledi:

Men sinlerge boldum kağan
Alalingya takı kalkan
Tamgabizge bolsun buyan
Kök böri bolsıngıl uran

*Ben sizlere oldum kağan
Alahım yay ile kalkan
Nişan olsun bize buyan
Bozkurt olsun bize uran*

Temdir çıdalar bol orman
Avyırde yürüsün kulan
Takı tulkay takı müren
Kün tuğ bolgıl kök kurıkan

*Demir kargı olsun orma
Av yerine yür(ü)sün kulan
Daha deniz daha müren
Güneş bayrak gök kurıkan*

Şekil, dil, üslup ve vezin açısından destan geleneğine ait manzum bir parçadır bu metin. Destanın nesir gövdesine yerleştirilen bu manzum parça geleneksel sözlü metinlerde sık sık başvurulan bir anlatım yoludur. Bu yöntem, anlatımın akışını canlı tutan, nazım nesir karşıtlığından faydalanır. Anlatımda tekdüzeliğe meydan vermeyen sürpriz bölümlere açılan sihirli kapı, aynı zamanda nesre eşlik eden ritim, ses ve havayı da yaratmış olur (Ong 2003:48).

Böylelikle metinde geçen zaferin ve kutlamanın coşkusu, bir anda dinleyicileri sarar. Bu coşkun hava, destancıyı dinleyenlerde o sahne ile bütünleşme yaratmakta ve o akına katılmış olmayı sağlamaktadır. Oğuz Kağan, beylerini coştururken; destancı da karşındakileri coşturur (Ong2003:59, 62).

Bununla savaş ve avdan bahseden kahramanlık duygusu pekiştirilir. Destan, kahramanlıklar, savaşlar, mücadeleler üzerine kurulur: Yay, kalkan, kargı, tuğ, bayrak, av, büyük toy gibi kavramlar, buradaki destancının özellikle başvurduğu anahtar kavramlardır. Bu mesajlar dinleyici tarafından tam anlamıyla ve doğru yorumlanır.

Ses, ritim ve görsellik öğrenme sürecinde etkili bir yöntem olduğu araştırmalarla sabit bir durumdur. Oğuz Kağan'ın toyunda ozanın söz ve ritmi kullanması anlatının gücünü ve etkisini zirveye çıkarmıştır. Bu durum destan öğretiminde kullanılmalıdır. Destanların özelliklerini öğretmek kuru bir bilgidir ibarettir. Bilgiye ruhu ancak ses, ritim ve görsellikle verebiliriz. Kalıcılık ancak bu şekilde sağlanabilir.

Destan eğitiminde hatta bütün eğitim süreçlerinde toplumun dokusuna ve tarihi geleneğine uygun oyunlardan da yararlanmalıyız. Yay, kalkan, kargı, tuğ,

bayrak, av, büyük toy gibi kavramlar, buradaki destancının özellikle başvurduğu anahtar kavramlardır. Bu mesajlar dinleyici tarafından tam anlamıyla ve doğru yorumlanır Bu kavramları günümüz ortamına uyarlayıp yeni spor dalları oluşturup okullarda müsabakalar düzenlenmelidir. Bu oyunlara destan kahramanlarının isimleri verilmelidir. Destanlarla ilişki kurmak açısından bu önemlidir. Bu yöntemle beraber destan dönemini günümüz anlayışı ile bütünleştirmiş oluruz. Kültürel kimliği yeni zamanlarda yeniden oluşturmak için önemlidir. Yay, ok, kalkan, kargı, tuğ, bayrak, av, toy, at...kavramları toplumumuzda ilgi çeken heyecanla karşılanan kavramlardır. Son dönem çekilen tarihi filmlere gösterilen ilgi bunun göstergesidir. Destan öğretiminde bu yöntem kesinlikle kullanılmalıdır.

Okçuluk son dönemde okullarda yaygınlaşmaya başlayan spor dalıdır. Bu spor, destan kahramanları ile bütünleştirilerek yapılmalıdır. Böylece okçuluk sporuna fiziki aktivite yanında milli bir kimlik yüklenmiş olur. “Oğuz Kağan’ın Okçuları” ismini bu sporda kullanıldığını düşünürsek öğrencinin dikkati Oğuz Kağan’a yönelir. Oyun içerisinde destan metnini ve destandan hareketle verilmek istenen milli ruh kalıcı hale getirilmiş olur.

Destan metinlerinden hareketle fiziki oyunlar yanında bilgisayar oyunları da oluşturulmalıdır. Oyunun motivasyon üzerindeki olumlu etkisi düşünüldüğünde bu imkan eğitim öğretim alanında kullanılmalıdır. İnal, Çağiltay, Sancar’ın “Elektronik Oyunlardaki Dönüşümlü Oynama Özelliğinin Öğrenci Motivasyonuna Etkisi: The Incredible Machine Örneği”(2005) makalesinde bilgisayar oyunlarının motivasyonu arttırıcı gücü ortaya konmuştur:

Bilgisayar oyunlarının olumlu etkileri yapılan birtakım bilimsel çalışmalarda ortaya çıkmıştır. McFarlane, Sparrowhawk ve Heald, 7-16 yaş grubu 700 öğrenci arasında yaptıkları çalışmada oyunlar ile onların eleştirel düşünmeyi öğrendiklerini ve strateji yeteneklerinin arttığını rapor etmişlerdir. Bunun yanında bu çalışmaya katılan çocukların aileleri çocuklarının matematik, telaffuz ve okuma yeteneklerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Oyunların sosyal grup oluşumuna katkıda bulunduğu ve eğlendirme özelliğinin bireylerin öğrenme aktivitesine doğrudan katılımını sağladığı da belirtilmektedir. Aynı zamanda insanların oyun adı altında

yaptıkları etkinliklerden iş etkinliklerine göre daha fazla zevk aldıkları ve etkinlik sonunda daha kalıcı öğrenme sağlandığı da belirlenmiştir.

Oyun insanlığın var olduğu günden bu yana sosyal yaşamın en etkili alanıdır. Hele çocukluk döneminin en önemli yaşam şeklidir. Çocuk oyun söz konusu olduğunda her zaman oyundan yana tavır göstermiştir. Geçmişten günümüze oyunların şekli kuralları dönemin imkanlarına göre değişiklik göstermiştir. Ancak niteliği hiç değişmemiştir. Günümüzün teknolojik imkanları eğitimde etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Buna bir de günümüz gençliğinin teknolojiye ilgisini eklersek ortaya olumlu çalışmalar çıkacaktır. Öğrenciyi sınav kaygısından kurtarmanın en etkili yöntemlerden biri oyundur. Destan metinlerinden hareketle elektronik oyunlar oluşturarak metinleri günümüzün sosyal ve fiziki ortamına aktarmak önemli bir çalışma olacaktır. Oluşturulan oyunlar ünitenin kalıcılığını sağlamakta birinci etken olacaktır. Öğrencilerin milli kimlik kazanmasında etkili olacaktır.

Milli kimlik öğrenilmez, milli kimlik yaşanılarak içselleştirilir. Teknoloji çağında yaşadığımızı kabul edersek en akılcı yöntem teknolojinin imkanlarını kullanmaktır. Elektronik ortama uyarlanıp aktarılan destan metinleri aynı zamanda kültür emperyalizminin de önüne geçecektir. Yabancı kökenli bilgisayar oyunlarında kahramanlığın sembolü olarak çocukların bilinçaltına yerleşen “Şovalye” tipinin yerini “Alp”, “Alperen”, “Oğuz Kağan”... gibi milli tipler alacaktır.

Destanların oyunlaştırılması, sinemaya aktarılması, sesli kitap uygulamaları, metin canlandırma çalışmaları çoklu ortam öğrenme kuramı içerisinde değerlendirilebilecek çalışmalardır. Çoklu ortam kavramının, en genel tanımı “bilgisayarda metin, grafik, ses ve canlandırma öğelerini birleştirerek sunan ortam, multimedya” dır (TDK, 2014). Teknolojinin eğitimde kullanılması eğitimde yeni imkanlar oluşturmuştur. E- öğrenme bu yönüyle önemlidir. E-öğrenme kavramı, uzaktan eğitim kavramı içerisinde ele alınabilen, “öğretim etkinliklerinin elektronik ortamlarda yürütülmesi veya bilgi ve becerilerin elektronik teknolojiler aracılığıyla aktarılması” olarak tanımlanabilen bir kavramdır (Gülbahar 2012: 2). Çoklu ortam ilkesine göre Mayer, öğrencilerin, yalnızca yazı ögesinin kullanılmasındansa resim

ve yazının bir arada kullanılmasıyla daha iyi bir öğrenme yaşayacağını söyler (Mayer 2001: 63). Çoklu ortam kuramına göre oluşturulan elektronik kitaplar destan öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilir. Öğrenci sınıf ortamının sıkıcılığından ve sınav kaygısından uzaklaşarak kendi kontrolünde, kendi isteğine göre hareket eder. Oluşturulan kitapların resim ve grafikleri metnin anlatısına göre düzenlendiği için okuyucunun ilgisini artırır. Bu yöntem destan öğretiminde kullanılmalıdır.

Güncel olan her şey daha kolay içselleştirilir. Roman tür olarak destana göre daha gerçekçi ve sosyal hayatta karşılığı olan edebi bir türdür. Destan metinlerini uzak geçmişten günümüze yaklaştırmanın bir diğer yöntemi, destan metninin zamana ve mekana göre yeniden yorumlanmasıdır. Destan metinlerini, kahramanlarının ve olay örgüsünün özünü bozmadan romanlaştırmak destanları öğrencinin dünyasında daha gerçekçi bir hale getirecektir.

Tespit edilen bu sonuçlardan hareketle öğrenci görüşleri ve öğretmen anket sonuçlarından hareketle şu öneriler ortaya konmuştur:

- Milli şuur oluşturmak için öğrencilerin konuya merakı uyandırılmalı,
- Öğretim, görsel ve işitsel materyaller; kısa filmler, diziler, resimler, belgeseller, kitaplar; geziler ile gerçekleştirilmeli ve kalıcılık hedeflenmeli,
- Öğrencilerin de önerilerinde belirttiği gibi kısa filmlerin öğretim amaçlı kullanılması sağlanmalı ve bu uygulamanın yapılabilmesi için gerekli altyapının oluşturulması gerekir. EBA materyalleri düzenlenirken bu görüş dikkate alınmalı.
- İyi kalitede yapılmış filmlerin beğeni toplaması ve başarılı olması gibi özelliklerden hareketle destan öğretiminde de sinema alanında uzman kişilerden faydalanılmalı.
- Öğrencilerin genelinde görsel ve işitsel materyallerin kullanılması yönündeki önerileri dikkate değer kabul edilmelidir. Alana yönelik profesyonel bir yaklaşım içinde olabilmek için bir filmin nasıl

okunması gerektiğini, ne tür çözümler yapılabilmesi ile ilgili görüşler ve değerlendirmelerde bulunabilmek için aktaran rolündeki öğretmenin bu konuda yetiştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla lisans eğitiminde alan uzmanı olabilmesi için öğretmen adayına yönelik film çözümleri yapabilme niteliği kazandırılmalıdır.

- Ortak kültür belleğimiz olarak adlandırılan destanların Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğretiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili araştırmaların sayısı artırılmalı ve alana yönelik eksiklikler belirlenerek çözüm önerileri üretilmelidir.
- Öğrenen yönüyle öğrenci görüşlerinin de incelendiği araştırmaların sayısı artırılarak destan öğretiminde öğrencilerin görüşlerine sık aralıklarla başvurulmalı ve ilgi düzeylerinin nasıl artırılabilmesi, bilgilerin kalıcılığının nasıl sağlanabileceği ile ilgili önerileri alınmalıdır. Bu şekilde öğrenci etkin bir şekilde eğitim ve öğretim ortamına katılmış olacaktır.
- Destan metinlerinin öğretiminde öğretmen anketinden hareketle belirlenen eğitim öğretim olanaklarının yetersizliği sonucu dikkate alınarak öğretimin kalıcı hale getirilmesi için ihtiyaç duyulan eğitim öğretim olanağı sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin destan metinlerinin öğretimi sırasında verimli olarak uygulaması gereken yöntem, teknik ve materyallerle ilgili bilgi ve becerisi artırılmalıdır.
- Hizmet içi eğitim seminerlerinde destan öğretimi konusunda uygulanan farklı etkinlikler alan öğretmenleriyle paylaşılmalı gerekiyorsa bu konuda eğitim verilmelidir.
- Destan metinlerinin çeşitlendirilmesi sağlanmalı ve seçilen metinlerin analizlerinin öğretmen öğrenci iş birliğiyle yapılarak çoklu bakış açısının geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Destan metinleri incelenirken metinlerin günümüzde karşılığı olan yönleri öne çıkarılarak öğrencilerin dikkati konuya

yoğunlaştırılmalıdır. Metinde aktarılan olayların genellikle güncel yönleri kavratıldıktan sonra türün teknik özellikleri verilmelidir.

- Destanların sözlü dönemde kopuz eşliğinde söylenmesi kalıcılığını olumlu yönde etkilediği bir gerçektir. Sanatçılar tarafından destan metinleri saz eşliğinde bestelenerek EBA sistemi üzerinden eğitime kazandırılmalıdır.
- Öğretmen anket sonuçlarına göre ünitenin işlenişi için verilen sürenin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Destan ünitesinde hedeflenen kazanımlar bu süre içerisinde kalıcı hale getirilemez. Müfredatta belirlenen bu süre konunun içeriğine göre öğretmen görüşlerinden hareketle yeniden düzenlenmelidir.
- Edebi zevk, belirli bir edebi seviyesi olan kişilere hissettirilebilir. Öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyeleri zevk alabilecek seviyede değildir. Estetik zevk anlayışı olgunlaşmamış öğrencilere farklı yöntemlerle ulaşmak gerekir. Sonuç odaklı en etkili yöntem soyut kavramları somutlaştırmaktır. Oyun, sinema, canlandırma destan türünün işlenişinde kullanılabilir yüksek yöntemlerdir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2003), **Aktif Öğrenme**, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2005), **Etkili Öğrenme ve Öğretme**, İzmir : Eğitim Dünyası Yayınları.
- ARIKAN, Arda (2009:). “Edebiyat Öğretiminde Görsel Araç Kullanımı: Kısa Öykü Örneği”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 27, ss. 1-16.
- ARIKAN, Rauf (2007), **Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama**, ,Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- ARNEHEİM, Rudolf (2009), **Görsel Düşünme**. İstanbul 2009: Metis Yayıncılık.
- ARSLAN, Mustafa (2017), **Başkurt Türklerinin Tarihî Destanı İdigey ile Moradım**, İstanbul: Ötüken Yayınları,
- ARTUN, Erman(2015), **Türk Halk Bilimi**, Adana: Karahan Kitabevi.
- ASLAN, Ensar(2017), **Türk Halk Edebiyatı**, Ankara : Pegem Akademi.
- ASMANN, Jan (2005) **Kültürel Bellek**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ATAÇ, Füsun (2002) **Psikolojik Eğitim Sanatı Aile ve Çocuk**, İstanbul: Beta Yayınları.
- Atatürk Kültür Merkezi(2003), **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü**, Ankara : Cilt 2, AKM Yayınları.
- ATAÜNAL, Aydoğan (2000), **Öğretmenlik Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?** Ankara : 20 Mayıs Eğitim Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayını.
- AYDIN, Ayhan (1998), **Sınıf Yönetimi**, Anı Yayıncılık.
- BACANLI, Hasan (2016) **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Pegem Yayınları,
- BACANLI, Hasan (2000), **Gelişim ve Öğrenme**, Ankara: (3. Baskı) Nobel Yayın Dağıtım..
- BALCI, Ali (2013), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**, Ankara: Pegem..
- BAYRAKTAR, Hatice Vatansever (2015), “Sınıf Yönetiminde Öğrenci Motivasyonu ve Motivasyonu Etkileyen Etmenler”, **Turkish Studies**, Cilt 10 Sayı 3, 2015, ss. 1079-1100.

- BİLEN, Mürüvet (2002), **Plandan Uygulamaya Eğitim**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BULDUK, Banu (2015) ”**Seçilmiş Türk Efsanelerinden Etkileşimli Bir Elektronik Kitap Uygulaması** “ Ankara: Sanatta Yeterlik Tezi, s 102.
- BURKE-SİNCLAİR, Millicent (2012), **Utilizing Stufflebeam’s Cipp model to evaluate an adult degree completion program**, The Degree Of Doctor Of Education, School of Education in Partial Fulfillment of the Requirements Gardner-Webb University.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, ÇAKMAK Ebru, AKGÜN, Özcan, KARADENİZ, Şirin & DEMİREL, Funda (2012), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem.
- ÇAĞLAR, Adil (2003), **Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi-Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, Yay. Haz. Müzeyyen Seviç, İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- ÇETİN, İsmet (2010), “Türkiye’de Orta Öğretim Okullarında Lise Destan Öğretimi”, **Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri**, Kıbrıs: Yakın Doğu Üniversitesi.
- ÇİÇEKÇİ, Mehmet Ali (2018), **Ortaokul Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecindeki Dikkat Çekme Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi**, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007), **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- CHERRYHOLMES, C.H. Some current research on effectiveness of educational simulations: Implications for alternative strategies. The American Behavioral Scientists, 1966
- ÇONOĞLU, Salim, “Ata Govşudov’un Ferman Romanında Millî Kimliğin Yeniden inşası Sürecinde Millî Kültür Unsurları”, **Bilig**, Sayı 74, 2014.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2001), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara: Aydın Kitabevi.
- DİKBAŞ, Yeliz ve HASIRCI, Özlem Kaf (2008), “Öğrenme Stratejileri Öğretiminin ve Ders İşlenişinde Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**, Cilt 9, Sayı 2, ss. 69-76.
- EKİCİ, Metin, (2006), “Epik Dönem Destanlar”, **Türk Edebiyatı Tarihi I**, T.C Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.


- ERGİN, Akif (1995), **Öğretim Teknolojisi İletişim**, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ERGÜN, Mustafa (2014), “Sınıf Yönetimi”, Karip E. (Ed.). **Sınıfta Motivasyon** (s. 133-148) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- ESKİMEN, Ayşe Derya (2016),“Edebiyat 9-12 Ders Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Indiana Eyaleti Örneği”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 3, s. 38-61.
- GÖMEÇ, Saadettin (2009), **Türk Destanlarına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- GÜNDOĞDU, Rezzan (2013), “Eğitim Psikolojisi”, B. Gündüz ve B. Çapri (Ed.). **Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler** (s. 176-192), Ankara: Karahan Kitabevi.
- GÜLBAHAR, Y (2012), **E-Öğrenme**, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin (1997), **Öğretim İlke ve Yöntemleri-Eğitim Programları ve Öğretim**, İstanbul: Beta Basım-Yayım Dağıtım.
- İNCE YAKAR, Halide Gamze (2011), **Destanların Öğretiminde Film Kullanımının Ortaöğretim Türk Edebiyatı Derslerindeki Akademik Başarıya Etkisi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- İNAL YAVUZ, ÇAĞILTAY,SANCAR (2005), “**Elektronik Oyunlardaki Dönüşümlü Oynama Özelliğinin Öğrenci Motivasyonuna Etkisi: The Incredible Machine Örneği**”2005
- İŞMAN, Aytekin ve ESKİCUMALI, Ahmet (2003), **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, İstanbul :Değişim Yayınları.
- JUNG, C. Gustov, (2005), **Dört Arketip**, İstanbul : Metis Yayınları.
- JUSDANİS, Gregory, (1998), **Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür**, İstanbul: Metis Yayınları,.
- KARASAR, Niyazi (2014), **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler**, Ankara: Nobel.
- KARASOY, Yakup (1991), “Destan Kavramı”, **Millî Folklor**, Cilt 2, Sayı 10.
- KAVCAR, Cahit (1999), **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara: Engin Yayıncılık.
- KOÇ, Mustafa (2004), “Gelişim Psikoloji Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 2, Sayı 17, s. 231-256.

- KOÇAK, R.(2011), “Temel Kavramlar ve Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”, B. Oral (Ed.), **Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları** Ankara: Pegem Yayıncılık, (s. 1-35).
- KORKMAZ, Mehmet Akif (2015), “Yazılı İlk Türçe Metinlerde Sözlü Kültüre Ait Teknikler / 639” Keçiören/Ankara: **Dört Kıtada Folklorun İzinde:Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu Armağanı**, s.644-646.
- KUZGUN, Yıldız ve DERYAKULU, Deniz (2004) **Eğitimde Bireysel Farklılıklar**, Ankara : Nobel Yayıncılık.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (2001), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (2001), **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MAYER, R.E.(2001), Multimedia Learning. Cambridge: Cambridge University Press.
- MEB (2018), Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2015), **Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı**, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2018), **Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı**, Ankara: MEB Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2004), “Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları”, **Milli Folklor**, Yıl 16, Sayı 62 , s. 5-7.
- OĞUZ, M. Öcal; EKİCİ, Metin; AÇA, Mehmet; DÜZGÜN, Dilaver; AKARPINAR, R. Bahar; ARSLAN, Mustafa; AKTAN, Müge Yılmaz; ÖĞÜT EKER, Gülin ve ÖZKAN, Tuğba, (2008), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- ÖZDAŞ, Aynur; TANIŞLI, Dilek; KÖSE, Nilüfer Y. ve KILIÇ, Çiğdem (2005), “Yeni İlköğretim Matematik Dersi 1–5. Sınıflar Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, **Eğitimde Yansımalar, VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı, , s. 240–255.
- ÖZSOY, Vedat (2003), **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- ÖZTÜRK, Çağrı (2007), “Coğrafya Öğretiminde Edebî Metinlerin Kullanımı”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 24,s. 70-78.
- SAKAOĞLU, Saim ve DUYMAZ, Ali (2002), **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- SENEMOĞLU, Nuray (2013), **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**, Ankara: Yargı Yayınevi.
- SEVEN, Mehmet Ali ve ENGİN, Ali Osman (2008), “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kopya Çekmeye Duydukları İhtiyaç ve Kopya Çekme Sebepleri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, s. 111-136.
- SOLAK, Murat ve YAYLI, Derya (2009), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi”, **The Journal of International Social Research**, Cilt 2, Sayı 9, s. 444-453.
- SÜNBÜL, Ali Murat, “Bir Meslek Olarak Öğretmenlik” **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ed. DEMİREL Ö., KAYA Z., Pegem Yayıncılık, Ankara 2002.
- ŞAHİN, Tuğba Y. ve YILDIRIM, Soner, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Anı Yayıncılık, Ankara 1999.
- ŞAHİNGÖZ, Emel (2011), **Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- TAN, Şeref (2005), **Öğretimi Planlama ve Değerlendirme**, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- TANJU, Ebu Hasibe (2013), “Edebi Türler Açısından Çocuk Edebiyatı”, M. Gönen (Haz.), **Çocuk Edebiyatı** içinde, s. 93-157, Ankara: Ertem Matbaası.
- Türk Dil Kurumu (2005),**Türkçe Sözlük**, Ankara: TDK Yayınları.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2002), **Türk Kültür Tarihi**, Ankara: Bilgi Yayıncılık.
- YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan (2013), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, Hasan, SÜNBÜL, Ali Murat (2003), **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, Ankara: Mikro Yayınları.
- YÜCEL, Ayşe (2002), “Fıkraların Toplumsal İşlevleri ve Basın Örnekleri”, **Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

EK-1: İZİN DİLEKÇESİ


T.C.
GİRESUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 29409993-605.01-E.23627536
Konu : Araştırma İzni
(Muhammet AKYOL)

28.11.2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Giresun Üniversitesinin 20.11.2019 tarih 63545 sayılı yazısı.

Giresun Üniversitesinin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Muhammet AYOL "Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Türü" konulu araştırma yapmak istemektedir. Çalışma; Giresun İl Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleriyle gerçekleştirilecektir. İlgili (b) yazı ile eklerinin (a) Genelge kapsamında incelenmesi sonucu oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu Raporu" ekte sunulmuştur.

Söz konusu çalışmanın yukarıda sözü edilen öğretmenlerle 25.11.2019 - 01.06.2020 tarihleri arasında, Müdürlüğümüzce mihurlanmış ve ekte sunulan veri toplama araçların kullanılarak; tüm çalışmaların okul yönetiminin sorumluluğunda/gözetiminde yürütülmesi, yapılacak çalışmaların eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan, okul yönetiminin planlayacağı çalışma takvimine göre yapılması, çalışmalara katılım gönüllülük esasına dayalı olarak sağlanması, uygulama ile toplanacak verilerin sadece bu araştırma dâhilinde kullanılması ve araştırma sonucunun Müdürlüğümüz AR-GE Birimine başlı veya elektronik doküman olarak teslim edilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca olmadığı Müdürlüğümüzce uygun değerlendirilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Ergin AYBAR
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
28.11.2019

Emiñrul TOSUNOĐLU
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

İmza
Kezban AKDOĞAN
Şef

İlgi : 221 - Kezban Akdoğan-154
Tel : 04544121575.26
Faks : 04544121575.22

Adres : Halkının Karneği - 6. Etage Kat 2
Etiler Mahallesi - Beşiktaş - İstanbul
E-posta : kezdogan@yeni-yuz.com.tr

Bu belge güvenli elektronik ortamda imzalanmıştır. <https://www.muhimbi.com.tr> ile doğrulanabilir. ÜZCF-86ae-3d38-97bd-10d2, kulu.de.muhimbi.com

EK-2: DEMOGRAFİK VERİ FORMU (ÖĞRETMENLERE)

Bu bölümde size ilişkin kişisel bilgiler sorulmaktadır. Lütfen aşağıdaki seçeneklerde durumunuza uygun olanların yanındaki parantez içine çarpı (X) işareti koyunuz.

1 Cinsiyetiniz?

1. () Erkek 2. () Kadın

2 Halen görev yaptığınız okul türü nedir?

1. () Genel Lise 2. Anadolu ya da Fen Lisesi 3. () Meslek Lisesi
4. () Diğer

3 Öğretmenlik mesleğindeki kıdeminiz?

1. () 1-5 yıl 2. () 6-10 yıl 3. () 11-15 yıl
4. () 16-20 yıl 5. () 21 yıl ve üzeri

4 En son mezun olduğunuz okul- derece?

1. () Yüksek Öğretmen Okulu
2. () Eğitim Enstitüsü
3. () Eğitim Fakültesi
4. () Edebiyat Fakültesi
5. () Fen- Edebiyat Fakültesi
6. () Yüksek Lisans
7. () Doktora
8. () Diğer (Lütfen Yazınız)

5 Kaç yıldır bu dersi okutuyorsunuz?

1. () 1 yıl ve daha az 2. () 2-5 yıl 3. () 6-10 yıl 4. () 11-15 yıl 5. () 16 yıl ve daha fazla

EK-3: ANKET SORULARI (ÖĞRETMENLERE)

MADELER		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.					
2	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda anlaşılır bir dil vardır.					
3	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir					
4	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanması sağlayacak türdedir.					
5	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.					
6	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, müfredatta belirtilen kazanımları gerçekleştirecek içeriğe sahiptir.					
7	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtırıcı görsellerle desteklenmiştir.					
8	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.					
9	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan ünitesinin anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.					
10	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerde tarih bilinci oluşturmaya yöneliktir.					
11	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerindeki etkinlikler öğrencilerde milli ve evrensel değerlerin gelişmesini destekleyen niteliktedir.					
12	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri milli değerlerden evrensel değerlere doğru bir sıralamaya sahiptir.					
13	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik geliştirmesine katkı sağlayıcıdır.					
14	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin rol modeller seçmelerine uygundur.					
15	Destan ünitesindeki kazanımları gerçekleştirebilmek için eğitim ortamı imkanları yeterlidir.					
16	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerinde günümüzde geçerliliğini yitirmemiş olaylar ve alışkanlıklar vardır.					
17	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.					
18	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.					
19	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir					
20	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan/efsane ünitesi ile hedeflenen kazanımlara ulaşmak için verilen süre yeterlidir.					
21	Öğrenciler gerçek hayatta bir durumla (olumlu/olumsuz) karşılaştıklarında destan metinlerinden hareketle tavır belirleyebilirler.					
22	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleri, öğretici özelliğe sahiptir.					

23	Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında destan metinlerinden önce yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm.						
24	Destanların sosyal, siyasi ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.						
25	Destan metinlerinde geçen tiplerle yakın tarihimizdeki askeri ve siyasi şahsiyetler arasında ilişki kurdururum.						
26	Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım.						
27	Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım.						
28	Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırım.						
29	Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırım.						
30	Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.						
31	Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım.						
32	Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.						
33	Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.						
34	Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.						
35	Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşmalarını sağlarım.						
36	Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.						
37	Destan metinlerinde ahlaki yönden örnek olabilecek tipleri özellikle vurgularım.						
38	Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.						
39	Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.						
40	Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.						
41	Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.						
42	Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.						

EK-4: GÖRÜŞME FORMU (ÖĞRENCİLERE)

1. Destanı diğer türlerden ayırt eden özellikleri sıralayabilir misiniz? Tek kelimeyle ifade edecek olsanız hangi kelimeyi seçerdiniz?
2. “Tip” ve “Karakter” kavramlarından ne anlıyorsunuz? Etrafınızda hangisi daha fazladır?
3. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiğiniz destanlarda tarihi bilgilere ulaşabildiniz mi? Öğrendiğiniz bir tarihi olayı kısaca yazar mısınız?
4. Destanlar genellikle sözlü dönemde oluşan daha sonra yazıya geçirilen edebi metinlerdir. Zaman olarak oluşum dönemine baktığımızda, günümüz ile oluşum dönemi arasında büyük bir zaman farkı vardır. Bu bilgiden hareketle destanlarda geçen olaylarla günümüzde yaşadığımız olayları karşılaştırabilir misiniz?
5. Okuduğunuz destan metinleri sizde milli duygulardan hangilerini canlandırdı? Metinlerde sizi en çok ne etkiledi?
6. Destanlarda olaya yön veren kahramanların(kişilerin) en çok hangi yönleri dikkatinizi çekmiştir? Dikkatinizi çeken kahramanlarla yakın tarihte (son beş yüz yıl) askeri, siyasi, kültürel alanda etkili olmuş kişiler arasında benzerlik kurabilir misiniz? Bu benzerlikleri açıklayınız.
7. Destan metinlerinde karşılaştığımız kahramanların olaylar karşısında göstermiş olduğu tepkileri günlük hayatta siz de gösteriyor musunuz? Örnek verir misiniz?
8. Destanların verdiği mesajların günümüzde karşılığı var mıdır? Açıklayınız.
9. Türk ve dünya destanlarından sizi en çok etkileyen destanların isimlerini yazar mısınız? Sıraladığınız isimlerden birini tercih etseydiniz hangi destanın ismini yazardınız?
10. Destanlar biz öğrencilere şu şekilde anlatılsa daha iyi anlardık ve bizim için daha zevkli olurdu dediğiniz oldu mu? Düşüncelerinizi yazınız.